Universitätsbibliothek Paderborn

Annales Ecclesiastici

Jncipiens à Juliano Apostata Jmperatore, perducitur vsque ad obitum Theodosii Augusti: continet annos XXXIV.

Baronio, Cesare

Coloniæ Agrippinæ, 1624

Iesv Christi Annus 394. Siricii Pap. Annus 10. Theodosii Imp. Annus 16.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14548

Visual Library

primæ iacta ſunt feminæ; ita altercationis ſparſa, fomitem ſuppeditantibus Origeniſtis.

XLVII. QVANDO HIERON. SCRIPSERIT DE VITA CLERICORVM. a Hier. ep. 63.

At tandem huius anni periodum claudamus tractatione lucubrationis eiuſdem S. Hieronymi ad Nepotianum S. Heliodori nepotem, De vita clericorum inſcriptæ: hoc enim anno ipſam elaboratam fuiſſe, inde colliges, quod idem S. Hieronymus in eius libelli fine dicat *a*: *Coegiſti me, Nepotiane cariſſime, lapidato iam virginitatis libello, quem ſancto Euſtochio Romæ ſcripſeram, poſt annos decem rurſus Bethlehem ora reſerare, & confodiendum me linguis omnium prodere, &c.* quod ſcilicet ſicut in illo prauos clericorum mores ſugillauit; ita in iſto vitæ clericalis omnes recenſendo numeros, qui ab eis eſſent extorres, reprehenſionis nota viderentur inuſti. Quod vero ait, poſt decennium à tempore illo, quo ad Euſtochium de Virginitatis cuſtodia libellum ſcripſit, eum ad Nepotianum ſcripſiſſe tractatum: ſi tempus enumeres, ad hunc ipſum annum lucubrationem illam ad Nepotianum editam referre neceſſe erit. Exquiſierat eam crebris epiſtolis à Hieronymo Nepotianus, qui relicta ſæculi militia, in qua clarus apud Imperatorem vigebat, vitæ ſe clericali addixerat: de his enim in eius epitaphio ita Hieronymus *b*: *Quoties ille tranſmarinis epiſtolis deprecatus eſt, vt aliquid ad ſe ſcriberem? quoties nocturnum de Euangelio c petitorem & interpellatricem duri iudicis mihi viduam exhibuit? Cumque ego ſilentio magis, quam literis denegarem, & pudore reticentis pudorem ſuffunderem poſtulantis: auunculum mihi oppoſuit precatorem, qui & liberius pro alio peteret, & pro reuerentia ſacerdotij facilius impetraret.* Quanti a. libellum illū fecerit, & ex eo profecerit Nepotianus, idem Hieronymus hæc ſubdens indicat: *Feci ergo quod voluit, & breui libello amicitias noſtras æternæ memoriæ conſecraui. Quo ſuſcepto, Cræſi opes & Darij diuitias ſe viciſſe iactabat: illum oculis, illum manibus, illum ſinu, illum ore tenebat: cumq; in ſtratu frequenter euolueret, ſuper pectus ſoporati dulcis pagina decidebat, &c.*

b Hier. ep. 3. c Luc. 11.

XLVIII. DE ANTIQVO VSV VESTIVM CLERICORVM. d Hier. ep. 22.

Quod vero inter alias admonitiones (quod ad antiquum vſum pertinet) de clericorum veſtitu illa addidit: *Veſtes pullas æque deuita vt candidas*: æque nos admonemur clericorum dignum habitum nequaquam olim pulli fuiſſe coloris, qui veſtium monachorum peculiaris erat: nā in epitaphio S. Marcellæ, & alia ad Marcellam *d* epiſtola, necnon contra Iouinianum idem non obſcure ſignificat, pulli coloris fuiſſe habitum monachorum. Cum igitur neque pullus, neque candidus color clericis congruere videretur; poſſumus intelligere caſtaneum colorem, necnon violaceum in Eccleſia Catholica antiquo vſu receptum, retentumque vſque hodie ab eis, qui familiæ ſunt ſummi Pontificis, necnon ab alumnis Romanæ Eccleſiæ Seminarii, & aliis: vt omittamus Epiſcopos, illis exceptis, qui ex clauſtralium ordinibus ad eam promoti ſunt dignitatem. Irrepſiſſe autem color niger in clerum videtur, cum & monachiſmus (vt dictum eſt ſuperius) in nonnullis Eccleſiis à clericis receptus eſt, & ex monachis Epiſcopi creati ſunt, reliquos autem clericos alio vſos eſſe colore, vt diſtinguerentur etiam à laicis, qui incedebant atrati, ſuperius diximus. Si de coloribus Gentiliciam conſulas antiquitatem, ſcimus ex Suetonio ab Auguſto reprehenſos Romanos pullatos, ab eodemque iuſſos nonniſi albatos in theatro ſedere. Cæterum alba ferre veſtimenta, his temporibus peculiare Nouitianorum fuit, qui ſe Catharos, nempe mundos eſſe iactabant, & dici volebant. ſed de his alias.

IESV CHRISTI
Annus 394.

SIRICII PAP. Annus 10. THEODOSII IMP. Annus 16.

I. BELLVM THEODOS. ADVERSVS EVGEN.

NONAGESIMVS quartus ſupra trecenteſimum Chriſti annus aperitur nouis Conſulibus, iiſdemque Auguſtis, Arcadio tertium & Honorio ſecundū: quo Theodoſius Imperator, ſublato Eugenio tyranno, totius Romani Imperii monarchia vna cum filiis potitus eſt. Hæc autem quo modo geſta ſint, accurate dicenda ſunt. Res quidem magna obſeruatione digna, vtpote quod non de eo tantum agatur bello, quo de ſumma totius decernatur Imperii; ſed de potentia & veritate alterutrius diuini cultus, nempe Chriſtianæ religionis, ac Gentilitiæ ſuperſtitionis, diſceptatio peragi videatur; adnitente nimirum Theodoſio vndique petitis ex Chriſtiana religione præſidiis; aduerſariis vero (vt dictum eſt) ex diis Gentium indeſinentibus ſacrificiis, aliiſq; ſuperſtitionis ritibus ſibi auxilium comparantibus, qui deorum oraculis de promiſſa ſibi victoria geſtiebant. Iſti igitur omnem fiduciam collocantes in opitulatione deorum, de excipiendo intra Alpium ſepta aduenientem Theodoſium cum exercitu conſilium inierunt. Ductabāt copias imperatis poſt Eugenium Arbogaſtes & Flauianus Præfectus in Chriſtianam religionem infenſus, & cultu deorum nulli ſecundus. *Receditës hi Mediolano cum exercitu, vt Alpium clauſtra munirent* (inquit Paulinus *e*) *armati ſunt, cum reuertiſſent, ſtabulū ſe eſſe facturos in baſilica Eccleſiæ Mediolanenſis, atque clericos ſub armis probaturos. Sed miſerandi homines cum dæmonibus ſuis male creduli ſunt, dum aperiunt os ſuum in blaſphemiam ad Deum, ſpem ſibi victoriæ ademerunt. Cauſa autem commotionis hæc fuit: quia munera Imperatoris Eugenij, qui ſe ſacrilegio commiſcuerat, ab Eccleſia reſpuebantur, nec orandi ei cum Eccleſia ſocietas tribuebatur.* hæc Paulinus; cuius teſtificatione illud etiam certum habetur, reuertiſſe è Tuſcia Mediolanum, digreſſo iam inde Eugenio, S. Ambroſium, vt Theodoſium venturum exciperet de tyranno victorem, cum nihil dubitaret de propitio belli euentu fidelibus, impiis vero funeſto. Occupant iſti Alpium iuga: ſed quibus aggeribus muniunt aditus? deorum ſimulacris, idolis Gentium, nempe (vt Auguſtinus *f* ait) ſimulacris Iouis Fulminei. At quonam prælio ſigno ductatur eorundem exercitus? ſtatua Herculis. hæcq; omnia peracta ſunt conſilio Flauiani, qui de certa victoria iam euulgarat reſponſa deorum: quibus confiſi, Italiæ clauſtra, Iulias Alpes tuto præſidio occupantes, Theodoſium aduenientem expectant.

e Paulin. in vita S. Ambroſii.

AVXILIO DEORVM NITVNTVR ADVERSARII. f Aug. de Ciu. Dei li. 5. c. 26.

II. g Sozo. l. 7. c. 24. THEODOS. RECEDIT CONSTANTINOPOLI.

Hic autem (inquit Sozomenus *g*) *poſtquam omnia illi inſtructa eſſent, quæ ad bellum neceſſaria erant, Honorium iuniorem filium Cæſarem declarat* (quod factum anno ſuperiori, alii affirmant) *Arcadium enim iam ante inaugurauerat: vtroque autem filio Conſtantinopoli relicto, propere cum exercitibus ex Oriente ad Occidentales Imperij regiones feſtinabat, ſequebaturq; ipſum ingens auxiliarium manus ex barbaris Iſtri accolis. Fertur autem, quod cum egreſſus Conſtantinopoli ad ſeptimum milliare perueniſſet, Deo preces nuncuparit in eccleſia illa, quam in honorem Ioannis Baptiſtæ conſtruxerat: ac petierit, vt expeditionis illius alea tum ſibi, tum exercitui ſuo, tum Romanis omnibus feliciter cederet: & auxiliatorem ſibi inuocauerit ipſum Baptiſtam. Hæc igitur precatus, in Italiam contendit.* Præuio *h* Crucis ſigno, quod micabat in Labaro, præcipui duces hi ducebant exercitum: Timaſius *i*, poſt hunc Stilicho maritus Serenæ filiæ fratris ipſi Theodoſii Imperatoris: fœderatoſque barbaros regebant Gaines atque Saulus: ſed & Bacurius ex Armenia oriundus parti exercitus cuidam præfectus erat. iſta ex Zoſimo. Sed quod ad Bacurium ſpectat, erroris arguitur à Ruffino *k*, qui ait eum non Armenum, ſed gente Iberum fuiſſe, Iberorumque Regem, apud Theodoſium autem Domeſticorum Comitem: cui, inquit, ſummæ curæ erat religio atque veritas: qui Hieroſolymis familiariter cum ipſo Ruffino verſatus eſt, cum ageret ibi ducem exercitus limitanei: à quo ſe accepiſſe ipſe Ruffinus tradit, quam ſcripſit gentis Iberorum ad Chriſtum ſub Conſtantino Imperatore conuerſionis hiſtoriam, ſuo loco ſuperius recenſitam. Sed & eiuſdem Zoſimi illi ſunt corrigendi errores, quibus ait, Theodoſium duxiſſe ſecū Honorium, & Gallam Auguſtam hoc item tempore eſſe defunctam, aduerſantibus ei huius temporis ſcriptoribus omnibus.

h Theod. li. 5. c. 24. i Zoſ. l. 4. VIRTVTE CRVCIS CONFIDIT THEODOS. k Ruffin. li. 1. c. 10. & l. 2. c. 33.

III. Erat totius virtus exercitus Theodoſii ſignum Crucis, quam expaueſcerent aduerſariæ poteſtates: erat Crux illi munimen & ornamētum effulgens in armis atq; militaribus ſignis: qua & ſuam ipſius munire frontem magis, q̄

corona ac diademate ornare, caput, eidem curæ erat; cum depoſitis illis, hanc vt Chriſtianorum Principum regale ſertum, ſummum capitis ornamentum ac tegumentum, ſuperindueret: de quo Chryſoſtomus *a*: *Ad hæc*, inquit, *impij & perſecutores erant Reges; nunc vero ad cœlum præferunt pietatem; & ingredientes limen Eccleſiæ, deponunt coronam, & crucem Chriſti depingunt in ſuis frontibus Theodoſius pater & filius Theodoſij religione ac pietate inſignes.* hæc ipſe. Prudentius agens aduerſus Symmachum, ipſum Theodoſium Romam his verſibus iure compellantem inducit *b*:

a Chryſoſt. hom. 5. in Pentecoſt.
b Prud. aduerſ. Symmach. lib. 1.

Agnoſcas, Regina, libens mea ſigna neceſſe eſt,
In quibus effigies Crucis aut gemmata refulget,
Aut longis ſolido ex auro præfertur in haſtis.

IV. In ipſo autem procinctu Theodoſius, memor pietatis, qua ſola ſperat parari ſibi poſſe victoriam, nouis edictis Chriſti hoſtes inſectatur hæreticos: menſe enim Aprilis reſcripſiſſe hæc reperitur *c*:

c l. 22. de hær. C. Th.
QVÆ DECRETA ADVERSVS HÆRETICOS.
d l. 23. de hæ. C. Th.

Hæretici neque Epiſcopi faciendi poteſtatem, neque Epiſcoporum confirmationes licitas habeant. Dat. XVII. Kal. Maij Conſtantinopoli, Arcadio III. & Honorio II. AA. Coſſ. ſed iſta plenius nouo reſcripto menſe Iulij ad Ruffinum Præfectum Præt. ab Arcadio & Honorio hoc eodem anno poſtea promulgato repetuntur his verbis *d*:

Hæreticorum dementia nec vlterius conetur perpetrare, quæ reperit, nec illicita habere concilia; nuſquam profana præcepta vel docere, vel diſcere: nec Antiſtites eorundem audeant fidem inſinuare, quam non habent, & miniſtros creare, quod non ſunt: nec per conniuentiam iudicantum, omniumque quibus per conſtitutiones paternas ſuper hac cura mandata eſt, eiuſmodi audacia negligatur & creſcat. Dat. VII. Idus Iulij. Conſtantinop. Arcadio III. & Honorio II. AA. Coſſ. hæc quidem filii Imperatores, iuſſu proculdubio parentis, quem expeditio militaris coegerat rem paucioribus agere.

V. At iam ipſas res bellicas proſequamur. Quomodo autem ipſo primo congreſſu compulerit Theodoſius aduerſarios loco cedere, & iuga conſcendere montium, Ruffinus *e* his paucis abſoluit: *Vbi veræ religionis fretus auxilio Theodoſius Alpium fauces cœpit vrgere: primi illi, quibus nequicquam litata ſunt tot victimæ, de fallaciæ conſcientia trepidi dæmones in fugam verſi, poſt etiam magiſtri horum & doctores errorum, præcipue Flauianus plus pudoris, quam ſceleris reus, cum potuiſſet euadere, eruditus admodum vir mereri ſe mortem pro errore iuſtius, quam pro crimine iudicauit: cæteri vero inſtruunt aciem, & collocatis in ſuperiori iugo inſidiis, ipſi pugnam in deſcenſu montis expectant.* hæc iſto modo Ruffinus, cui conſentiunt ſcripta à Zoſimo, dum ait *f*: *Alpium præter omnem ſpem potitus, ad hoſtes acceſſit, inopinato aduentu Eugenio territo.* Theodoretus *g* reliqua fuſius proſecutus, tradit primo congreſſu Theodoſium poſteriores tuliſſe: quod & Zoſimus *h* narrat his verbis:

e Ruffin. l. 2. c. 33.
f Zoſ. l. 4.
g Theod. l. 5. c. 24.
h Zoſ. l. 4.

VI. *Cæterum præſtare ratus Theodoſius, vt legiones barbaras in aduerſos immitteret, iiſque primum periclitaretur, Gainem cum nationibus ſibi ſubditis hoſtem aggredi iuſſit, ſequentibus hunc aliis ducibus, quicunque barbaricis omnibus, equitibus, inquam, & ſagittariis equeſtribus & peditatui præerant. Aduerſus hos cum ſuos produxiſſet Eugenius, omnibuſque copiis congreſſi iam eſſent exercitus: ipſo prælij tempore talis defectus Solis accidit, vt maiori ſpatio nox eſſe potius, quam dies exiſtimaretur. Cumque nocturnam quodammodo pugnam exercitus pugnarent, tanta ſtrages hominum edita fuit, vt eo die maior pars fœderatorum Theodoſij Principis interficeretur, vna cum Bacurio duce, qui ante ſuos fortiſſime ſe periculis obiecit: cæteri præter opinionem fuga cum reſiduis euaderent. Igitur vbi noctis interuentu ſe recollegiſſent exercitus; ob victoriam elatus Eugenius, munera diſtribuebat in eos, qui ſupra cæteros fortiter ſeſe geſſerant; & cœnandi poteſtatem faciebat, quaſi nullum amplius poſt tantam cladem acceptam prælium futurum eſſet. His ad epulas conuerſis, Theodoſius auroram appetẽte conſpicatus, vniuerſis cum copiis in hoſtes adhuc humi iacentes irruit, & nihil eorum, quæ perpeterentur, animaduertentes occidit, &c.* iſta de bello Zoſimus, quæ non vt probemus, ſed vt confutemus, recenſuiſſe voluimus. Callido quippe conſilio Ethnicus ſcriptor, quod ſciret victoriam Theodoſii in deorum ignominiam & gloriam Chriſti cedere: quam negare non potuit, ſic obſcurauit, vt non Chriſti virtuti atque pietati Theodoſii aſcribenda eſſet, ſed potius Eugenii oſcitantia parta eſſe, dici deberet.

PVGNA THEODOS. ADVERSVS TYRANNVM.

VII. Sed quem trium errorum hac ipſa narratione nuper arguimus, reſtat, vt in his quoque magnopere erraſſe mõſtremus. ac primum quod ait de Solis eclipſi eo ipſo tempore hoc anno facta, quam conſtat teſtificatione Proſperi, ac Marcellini contigiſſe ſub Conſulatu Theodoſii & Abundantii, anno nimirum ſuperiori; vt ſuperius dictum eſt. Verum aſſertione S. Hieronymi *k* illud Solis deliquiũ factum eſſe conſtat tempore Pentecoſtes; pugnam autem hanc, omnium conſenſione, accidiſſe liquet menſe Septembris. Conſentiunt & tabulæ aſtronomicæ, quæ nec alium huius temporis monſtrant Solis defectum. At vero quod ad obtentam victoriam pertinet: eam quidem non deſidia hoſtium acriter & obſtinate pugnantium, ſed diuinitus fuiſſe à ſuperis impertitam, manifeſto experimento non noſtri tantum ſcriptores affirmant, verum & Zoſimo ſuperſtitione non impar, ſed fide longe ſuperior Claudianus (vt dicemus) aperte teſtatur, quod & carmine quoq; cecinit. Vides, lector, qui ſemel detrahendi Chriſtianis ſtudio, hiſtoriam ſcribendi munus ſuſcepit, per quam deuios feratur anfractus. Porro ipſa pugna à Ruffino *l* ita deſcribitur:

ZOSIMI REDARGVVNTVR ERRORES.
i Proſper. in Chro. Marcel. in Chr.
k Hier. ep. 61.
l Ruffin. l. 2. c. 33.

VIII. *Vbi ad primos ventum eſt, & illico ſe legitimo Principi tradiderunt, cum cæteris imis vallibus deprehenſis conflictus acerrimus geritur: ſtetit aliquãdiu anceps victoria: fundebantur,* ex parte Theodoſii ſcilicet, *auxilia barbarorum: terga iam hoſtibus dabant, ſed fiebat hoc, non vt Theodoſius vinceretur, ſed ne per barbaros vincere videretur.* adde & Ariana hæreſi imbutos homines. *Tum vero* (ſubdit Ruffinus) *ille*, nempe Theodoſius, *vt conuerſas ſuorum acies vidit, ſtans in edita rupe, vnde & conſpicere & conſpici ab vtroque poſſet exercitu, proiectis armis, ad ſolita ſe vertit auxilia: & proſtratus in conſpectu Dei: Tu, inquit, omnipotens Deus, noſti, quia in nomine Chriſti filij tui, vltionis iuſtæ (vt puto) prælia iſta ſuſcepi: ſi ſecus, in me vindica: ſi vero cum cauſa probabili, & in te confiſus huc veni, porrige dexteram tuis: ne forte dicant Gentiles: Vbi eſt Deus eorum? Quam ſupplicationem pij Principis certi à Deo eſſe ſuſceptam, hi, qui aderant, duces, animantur ad cædem, & præcipue Bacurius, vir fide, pietate, virtute & animi & corporis inſignis, & qui comes eſſe & ſocius Theodoſij mereretur, proximos quoſque conto, telis, gladio paſſim ſternit, agmina hoſtium conferta & conſtipata perrumpit: iter per millia ruentium ad ipſum tyrannum, ruptis agminibus, & aceruatim fuſis ſtragibus, agit. Vix fortaſſe ab impiis credantur, quæ geſta ſunt.*

PVGNA RVFINO DESCRIPTA.
m Pſ. 113.

Etenim compertum eſt, quod poſt illam Imperatoris precem, quam Deo fuderat, ventus ita vehemens exortus eſt, vt tela hoſtium in eos, qui iecerant, retorqueret. Cumque magna vi perſiſtente vento, omne iaculum miſſum ab hoſtibus fruſtraretur: fracto aduerſariorum animo, ſeu potius diuinitus repulſo, Arbogaſte duce nequicquam fortiter faciente, Eugenius ante Theodoſij pedes vinctus poſt terga manibus adducitur, ibique vita eius & certaminis finis fuit. Tum vero religioſo Principi glorioſior victoria de fruſtratis opinionibus Paganorum, quam de tyranni interitu fuit, quibus ſpes vana, & falſa diuinatio minus in interitu contulit pœnæ, quam pudoris ſeruauit in vita. hactenus Ruffinus: eadem quoque Socrates *n* de ſpectata virtute Bacurii, & de victoriæ miraculo, retorquente ſpicula vento, teſtatur, hæcque geſta eſſe octauo Idus Septembr. affirmat, iiſdem, qui ſupra Conſulibus, eadem quoque Sozomenus *o*, qui de quarundam cohortium militum Eugenii ſuper montem agentium, ex quibus clades non modica imminebat, defectione mox ſecuta poſt Theodoſii ad Deum preces hæc addit: *Deus eum confeſtim exaudiuit, ſicut comprobauit euentus. Siquidem duces illorum qui montis verticem tenebant, miſſis quibuſdam nunciarunt ſe illi auxilio venturos eſſe, ſi quidem apud eum in dignitate futuri ſint. Cum igitur nec chartam, nec atramentum petitum reperiret: accepta tabula, quam ex aſtantibus quidam forte habebat, aſſignauit illis præclari ac digni exercitus præfecturam, quam apud ipſum ſint conſecuturi, ſi quidem promiſſa adimpleuerint. Quocirca & illi accepta hac conditione, Imperatori iunguntur.* Qui autem ex aduerſariis Theodoſio præſto fuit, Arbetio Comes extitit, de quo paulo poſt ex Oroſio dicturi ſumus.

n Socr. l. 5. c. 24.
o Soz. l. 7. c. 24.

IX. Theodoretus autẽ his omnibus plura habet, duobuſque

que diebus pugnatum affirmat, ſicut Zoſimus, priorìſque diei certamine fractas fuiſſe Theodoſii exercitus vires tradit, atque iſta mox ſubdit *a*: *Ibi cum duces dicerent, nimis paucos ad prælium de integro ineundum ſupereſſe, hortarenturq́ vt bellum aliquandiu intermitteret, quo ineunte vere, exercitu collecto, hoſtes multitudine ſuperarent: Imperator fideliſſimus eorum conſilium repudiauit: Nam non committendum eſt, inquit, vt ſalutaris Crux tantæ arguatur imbecillitatis, Herculiſque ſtatuæ tantum virtutis noſtro teſtimonio tribuatur. Quippe vt Crux noſtrum exercitum, ita illa hoſtium antecedit. Qua oratione cum tanta in Deo fiducia habita, cum copiæ relictæ & pauca admodum eſſent & animis fractæ: ſacra æde in vertice montis, vbi caſtra fecerat, reperta, totam noctem huius vniuerſitatis gubernatorem precibus ſollicitauit. Sub tempus autem noctis, quo galli cantare ſolent, ſomnus eum oppreſſit. Qui humi ſtratus, videre ſibi viſus eſt duos viros candido veſtitu amictos equis albis vehi: qui ipſum bono animo eſſe, timorem abijcere, prima luce arma capere, & exercitum in aciem educere iubent: Nam ſi auxiliares & velut anteſignanos ad eum miſſos eſſe, & alterum eſſe Ioannem Euangeliſtam, Philippum Apoſtolum alterum.*

a Theod. l.5. c.24.

CERTAMEN THEODOSII A THEODORETO DESCRIPTUM

X. *Hac oblata viſione, Imperator preces fundere non deſiſtit, ſed attentiore cogitatione eas Deo adhibet. Eadem quoque viſio militi ſecundum quietem apparuit, qui Præfecto ſuo eam narrauit: ille eum deducit ad Tribunum militum, Tribunus autem ad Ducem: Dux noui aliquid inde portendi ratus, Imperatori ſignificat. Tum Imperator: Non mea, inquit, cauſa hæc oblata eſt viſio (ipſe namque illis, qui victoriam promiſerant, fidem habui) ſed ne quiſquam exiſtimaret, me, vtpote prœlij faciendi cupidum, eam confinxiſſe. Huic igitur militi Deus mei Imperij propugnator hanc obtulit viſionem, vt mihi eandem narranti certum teſtimonium daret: nam mihi primū communis omnium Dominus illam oſtenderat. Quare omni metu prorſus amoto, anteſignanos noſtros & principes belli gerendi ſequamur, atque nemo bellantium multitudine metiatur victoriam: ſed eorum potentiā, qui ſe duces nobis præbent, quiſque conſideret.* hæc Theodoretus. ſed antequam reliqua ab eo tradita proſequamur, hic reddendum eſt nobile antiquitatis monumentum, quo hæc à Theodoreto deſcripta, antiquo reddita numiſmate contemplemis: extat ipſum quidem aureum prægrande apud virum inſignem præclara eruditione & ſincera fide omnibus notum, Fuluium Vrſinum, his quibus hic vides imaginibus cuſum: inſpexi ego, & formis hiſce incidendum curaui.

APOSTOLI PRO THEODOSIO PUGNANT.

Vides Theodoſii ſenioris veram certamque vultus effigiem, eiuſque manum dexteram volumine, nempe (vt puto) ſacro Euangelio munitam, ſiniſtram vero Cruce armatam; quibus ſignificetur, his armis ſuperaſſe confidentem diis Gentium exercitum. ex aduerſa vero numiſmatis facie intueris expreſſe ſacerdotali decoros habitu geminos illos, quos in viſu vidit Apoſtolos, Ioannem atque Philippum expreſſos reddi, æque dextra volumen ſacrū, ſiniſtra vero Crucem geſtantes. Habes etiam ex his, lector, inter alia, vnde antiquum ſacerdotalem habitum diſcas, ſimulque tonſuram intelligas, atque palliola humeros ac pectus decore ambientia, votaque nuncupatā atque multiplicata. Sed iam cœptam narrari à Theodoreto hiſtoriam proſequamur:

XI. *Hac oratione militum animis valde confirmatis, omnes de monte deducit. Tyrannus autem cum videret milites procul à ſe ad prælium ineundum paratos, ornat exercitum & aciem ſtruit. Ipſe vero colle quodam occupato, ait militibus ſuis, Imperatorem iam quaſi mori cupientem, & deſiderio ex hac vita abeundi flagrantem, prœlio decertare. Dat igitur mandatum ducibus, vt eum viuum ad ſe & vinculis conſtrictum adducerent. Poſtea vero quam phalanges ordine locata erant, ſatis animaduerti poterat, tum quam ingentes hoſtium copiæ eſſent, tum quam paucæ cum Imperatore in acie iungerentur.*

Quodnam autem à Theodoſio ipſo ingreſſu pugnæ ſignum ſit datum, Oroſius docet his verbis *b*: *Sciens ſe eſſe non ſolum Crucis ſigno tuendum, ſed & victoriam adepturum, ſigno Crucis ſe muniens, ſignum prælio dedit, ac ſe in bellum, etiam ſi nemo ſequeretur, victor futurus immiſit. Prima autem ſalus extitit Arbetio hoſtilium partium Comes, qui cum ignarum Imperatorem circumpoſitis excepiſſet inſidiis, conuerſus ad reuerentiam præſentis Auguſti, non ſolum periculo liberauit, verum etiam inſtruxit auxilio, &c.* habet eadem quoque Theodoretus, qui ſubdit his verbis: *Cum autem tela vtrinq́ conijci cœpta ſunt, tum anteſignani Imperatoris* (duo nimirum Apoſtoli illi) *vere promiſſa præſtitere. Nam ventus violentus è regione hoſtibus irruens, illorum ſagittas, iacula ſpiculaq́ in ipſos retorquet: adeo vt nullum teli genus eis adiumento fuerit: neq́ miles grauis armaturæ, neq́ ſagittarius, neque iaculator Imperatoris exercitum lædere potuerit. Quinetiam tanta pulueris copia in eorum facies impetu ferebatur, vti palpebras occludere, & pupillas oculorum vt grauiter oppugnatas tegere ac tueri eos coegerit. Imperatoris autem exercitus nullo damno, incommodove ex illo turbine accepto, fidentibus animis hoſtes trucidant. Qui quidem his rebus perſpectis, & diuino auxilio, quod Imperatoris copiis allatum erat, cognito, abiectis armis, veniam ab Imperatore ſupplices petunt. Ille autem flexit animum, & illorum miſericordiam cepit.*

b Oroſ. l.5. c.35.

VICTORIA VIRTUTE CRUCIS PARTA.

XII. *Iubet denique tyrannum celeriter ad ſe adduci. Illi igitur propere collem aſcendunt, in quo tyrannus ignarus iam rerum geſtarum conſidebat. Qui cum eos anhelantes videret, ipſaque anhelitus crebritate aduehendi indicantes celeritatem, victoriæ nuncios eſſe ſuſpicatus eſt: rogatque num Theodoſium, vt illis erat imperatum, vinctum adducerent? Cui illi: Non eum, inquiunt, adducimus ad te, ſed te hinc ad eum abducimus: hoc namque dedit in mandatis ſummus huius vniuerſitatis moderator Deus. Quæ cum dixiſſent, ei è ſolio erepto vincula iniiciunt, adducunt vinctum: & qui paulo ante inſolenter gloriatus fuerat, captiuum ad Theodoſium deducunt. Imperator autem primam iniuriarum in Valentinianum, & impie occupatæ tyrannidis eum in memoriam reuocat: deinde bellorum contra Imperium legitimum ſuſceptorum cauſa eum irriſione reprehendit. Reprehendit etiam ſtatuam Herculis, qua fretus tam audax temerariumque facinus admiſerat. Poſtremo iuſtam æquamq́ de ſupplicio illi irrogando ſententiam pronunciat. Talem ſeſe Theodoſius tum in pace, tum in bello præſtitit: quippe ſemper diuinum implorauit auxilium, ſemperq́ illud conſecutus eſt.* hucuſq́ Theodoretus.

EUGENII INFELIX EXITUS.

XIII. En aſpicis, lector, quot quantaque non dicam ſtylus, ſed falx Zoſimi reſecauit: at ne videamur teſtibus illum domeſticis confutare; quæ Gentilis poeta Claudianus *c* metro cecinerit, his addamus:

——Victoria velox
Auſpiciis effecta tuis, pugnaſti vterque,
Tu fatis, genitorq́ manu. Te propter & Alpes
Inuadi faciles: cauto nec profuit hoſti
Munitis hæſiſſe locis: ſpes irrita valli
Concidit, & ſcopulis patuerunt clauſtra reuulſis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduerſas acies, reuolutaq́ tela
Vertit in auctores, & turbine repulit haſtas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Æolus armatas hyemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſſica venti.
Alpinæ rubuere niues, & Frigidus amnis
Mutatis fumauit aquis: turbaq́ cadentum
Staret, ni rapidus iuuiſſet flumina ſanguis.

c Claud. in Paneg. ad Honor. Imper. in 3. eius Conſul.

DIVINO MIRACULO VICTI HOSTES.

Monſtrat hiſce verſibus locum ipſum certaminis fuiſſe ad ripam amnis, nomine, Frigidi, quod etiam Socrates tradit *d*; Tacet vero hanc, & aliam inauditam affert Zoſimus victoriæ cauſam. De Claudiano autem Oroſius *e*: *Vnus*, inquit, *ex ipſis Poeta quidem eximius, ſed Paganus perinaciſſimus, huiuſmodi verſib. & Deo & homini teſtimonium tulit, &c.* qui tamen ex Claudiano paulo diuerſe binos hos recitat verſus:

O nimium dilecte Deo tibi militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſſica venti. ſic etiam ex eodem Oroſio, puto, recitat Auguſtin. *f*. verum exiſtimo memoria

d Socr. l.5. c.24.
e Oroſ. l. 7. c.35.
f Aug. de Ciu. Dei lib. 5. c.26.

lapſum ipſum Oroſium, & cum illos redderet verſus, non conſuluiſſe codicem, cum aliter habeat Claudianus.

XIV. Ingens virtus Theodos.

Sed quod hinc inde petita fragmenta in vnum orationis contextum compingendi munus ſuſcepimus: non prætereat ingens præſtitum hoc in bello ſpecimen fortitudinis atque fidei Theodoſii Imper. ab aliis prætermiſſum, ſed à S. Ambroſio his verbis pro concione laudatum a: *Recognoſcitis*, inquit, *quos vobis Theodoſii fides triumphos acquiſierit. Cum locorum anguſtiis & impedimentis calonum agmen paulo ſerius in aciem deſcenderet, & inequitare hoſtis mora belli videretur: deſiluit equo Princeps, & ante aciem ſolus progrediens ait: Vbi eſt Theodoſii Deus? Iam hoc Chriſto proximus loquebatur. Quis enim poſſet hoc dicere, niſi qui Chriſto ſe adhærere cognoſceret? Quo dicto, excitauit omnes, & exemplo omnes armauit, & iam certe ſenior ætate, ſed validus fide. Theodoſii ergo fides fuit victoria veſtra.* hæc Ambroſius. & magna quidem diuina diſpenſatione factum eſt, vt humanæ vires hebetatæ langueſcerent, aciesque primo ſuccumberent; ne ſi ſic vincere datum deſuper eſſet, illud ſuperbæ mentis & ingrati animi elogium iactitaretur: *Manus noſtra excelſa, & non Dominus fecit hæc omnia.* Sic in vltimum fuit Deus res diſcrimen adduci, vt cognoſceretur, quod Domini eſt ſalus b, & ſuper populum ſuum benedictio eius; verumque Deum eſſe Christianorum, qui imperans vento, hoſtium c confregit potentiam, arcum, ſcutum, gladium, & bellum: vt illud iuſte exprobraretur in Gentes: *Vbi ſunt d dij eorum, in quibus habebant fiduciam? ſurgant, & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos protegant. Videant*, sero ſaltem, *quod ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus præter me.*

a Ambroſ. ora. in fun. Theod.
b Pſal. 3.
c Pſal. 75.
d Deut. 32.

XV.

Expertuſq; eſt & Arbogaſtes infelix (quod diximus) quid ante præſtitiſſet Chriſti virtute fultus, ſemper inuictus precib. ſanctiſſimi ſacerdotis Ambroſii: quibus exutus, animo conſternatus, fractus viribus, vt alter Caim pauens ac tremens profugus, non amplius manibus fidens, ſed pedibus, ſe ſubducens è pugna, turpi ſe fugæ commiſerit, culpa inſequente reum necis innoxii Imperatoris, quæ ipſum ſuimet vltorem eſſe coegit, impulitque ſibi violenta manu inferre ſupplicium. & quonam modo? Socratem audi e: *Arbogaſtes tantæ cladis auctor, biduo poſt prælium fugiens, vbi nullam vitæ ſpem ſibi reliquam intellexerat, proprio enſe ſe ipſe obtruncauit.* ſed & de eodem Claudianus his verbis f:

At ſeruis inuentor ſcelerum traiecerat altum
Non vno mucrone latus, duplexq; tepebat
Enſis, & vltrices in ſe conuerterat iras.

eadem quoque Sozomenus g, atque Zoſimus h. ſed & in eandem ſententiam ita Oroſius i: *Hiſtoriam notam oculis plurimorum, quam melius qui ſpectauere nouerunt, dilatari verbis non opus eſt. Potentia Dei, non fiducia hominis victorem ſemper extitiſſe Theodoſium, Arbogaſtes iſte præcipuum in vtroque documentum eſt. Qui & tunc cum Theodoſio paruit, tantis inſtructum præſidiis Maximum ipſe minimus cepit: & nunc cum aduerſus eundem Theodoſium collectis Gallorum Francorumque viribus exundauit, nixus etiam præcipuo cultu idolorum, magna tamen facilitate ſuccubuit.* hæc Oroſius de Arbogaſte.

e Socr. l. 5. c. 24.
f Claud. in 3. Conſulatu Honorii.
Arbogaſtis infelix exitus.
g Soz. l. 7. c. 24.
h Zoſ. l. 4.
i Oroſ. l. 7. c. 35.

XVI. In Flauianum apoſtrophe.

Sed ad Flauianum pugnaciſſimum deorum patronum orationem conuertamus: cuius quidem arbitratu atque conſilio cuncta nefaria aduerſus Valentinianum geſta eſſe, ſuperius eſt demonſtratum. Si liceret luctari cum laruis, atque veluti præſentem, defunctum hominem compellare; non inſultando, ſed potius miſerando, illud dicerem: Ecce quo modo numen quod colis, ipſa tua te ingrata Victoria prodidit, atque perdidit, pro cuius ara reſtituenda tanto inſudaſti labore, publica functus legatione, tantique eam æſtimans, vt pro eius cultu vilis tibi viſa fuerit ſalus Imperatoris; in quem denegantem illam reddi, tuum cum impiis conſilium conſpirauit. Sed ingrata tibi ipſa, in qua omnem ſpem roboris collocaueras, facta iam transfuga, exhorrens impietatem, perfidiam, atque tyrannidem in tuis caſtris militantes, ſeſe Crucis vexillo iam amica religionis velox addixit, adhæſitque penitus Chriſtianis; nihil ſane ſe aliud eſſe, profeſſa, quam quod verſibus illis deſcribitur à Prudentio k:

k Prud. aduerſ. Symmach. l. 2.

Vincendi quæris dominam? ſua dextera cuiq; eſt
Et Deus omnipotens: non pexo crine virago,
Nec nudo ſuſpenſa pede, ſtrophioq; recincta,
Nec tumidas fluitans ante ſinum, veſtita papillas.

Vt plane tuo, Flauiane, damno expertus fueris, licet inuitus, quod Chriſtus ipſe ſit Deus l fortis & potens, Dominuſq; potens in prælio. Sed tu ille adeo ſtudioſus (quod profitebaris) recti honeſtiq; cultor, quo tuorum deorum impulſu adactus es, vt aduerſus Theodoſium de te optime meritum excitares adeo vilem tyrannum, & vna cum ipſo atque pro ipſo pugnares? extant Symmachi tui literæ, quibus citantur & tuæ de Theodoſii erga te beneficiis affluentibus: hæc enim ibi leguntur m; *Tuis literis proficere ſanitatem meam ſentio, quibus beneficia domini noſtri Theodoſii frequenter enumeras, & vrgeri merita tua aſſeueras.* tua hæc eſt libero animo digna profeſſio, vrgeri merita tua Theodoſii beneficiis: ſed quam his contraria rependiſti, quæ vix in hoſtem cogitaſſes eſſe reddenda? Tantus in Ethnicis iuſtitiæ cultus & fidei?

l Pſal. 23.
Flauiani ingrati animus.
m Symmach. l. 2. ep. 22.

XVII.

Extat Flauiani vetus inſcriptio (ne quid de antiquis memoriis relinquamus) de erecto ab ipſo apud Capitolium Senatus Secretario, quod ſub Imperio Honorii igne conflagratum, fuit poſtea reſtitutum his verbis n:

SALVIS. DOMINIS. NOSTRIS. HONORIO.
ET. THEODOSIO. VICTORIOSISSIMIS.
PRINCIPIBVS. SECRETARIVM. AMPLISSIMI. SENATVS. QVOD. VIR. INLVSTRIS.
FLAVIANVS. INSTITVERAT. ET. FATALIS. IGNIS. ABSVMPSIT. FLAVIVS. ANNIVS. EVCHARIVS. EPIPHANIVS. V. C.
PRÆF. VRB. VICE. SACRA. IVD. REPARAVIT. ET. AD. PRISTINAM. FACIEM.
REDVXIT.

n Smet. antiq. inſcrip. p. 12. 22.

At de Flauiano hactenus: cui etiam, immerenti licet, ſubuenit tamen Theodoſii Imperatoris clementia: nam Oroſius ait, duorum tantum ſanguine, Eugenii videlicet & Arbogaſtis, totum ciuile bellum extinctum fuiſſe; reliquis perduellibus venia impertita, qui bello confecto fuere ſuperſtites: in quo idem tradit, ex parte Theodoſii (quod attigimus) deſiderata decem millia Gothorum: *quos*, inquit, *vtiq; perdidiſſe, lucrum; & vinci, vincere fuit.*

XVIII.

Cæterum de Theodoſii in parcendo aduerſariis, imo & illis bene merendo, clementia incomparabili, S. Auguſtinus agit: ſed primum de ſimulacris Iouis Fulminei ad munitionem Alpium collocatis, à Theodoſio autem poſt victoriam ſublatis, hæc ait o: *Victor Theodoſius, ſicut crediderat & prædixerat, Iouis ſimulacra, quæ aduerſus eum fuerant neſcio quibus ritibus velut conſecrata & in Alpibus conſtituta, depoſuit: eorumque fulmina, quod aurea fuiſſent, iocantibus (quod illa lætitia permittebat) curſoribus, & ſe ab eis fulminari velle dicentibus, hilariter benigneq; donauit. Inimicorum ſuorum filios, quos non ipſius iuſſus, ſed belli abſtulerat impetus, etiam nondum Chriſtianos ad Eccleſiam confugientes, Chriſtianos hac occaſione fieri voluit, & Chriſtiana charitate dilexit, nec priuauit rebus, ſed auxit honorib. In neminem poſt victoriam priuatas inimicitias valere permiſit. Bella ciuilia, non ſicut Cinna & Marius & Sylla & alij tales, qui nec finita finire voluerunt, ſed magis doluit exorta, quam cuiquam nocere voluit terminata.* hæc de clementia Theodoſii poſt victoriam Auguſtinus.

o Aug. de Ciu. Dei l. 5. c. 26.
Theodoſ. clementia erga hoſtes exhibita.

XIX.

Quod vero ait ab eodem Theodoſii Imper. hoſtibus, qui pugnaſſent in caſtris, filiiſque eorum confugientibus ad Eccleſiam, indulgentiam impertitam eſſe; eam quidem procuratam fuiſſe per interceſſionem ſancti Ambroſii, Paulinus docet his verbis p: *Extincto itaque tyranno Eugenio à ſatellitibus eius, cum ſanctus Ambroſius ſcripta acciperet Imperatoris, non illi alia cura maior fuit, quam vt pro iis interueniret, quos reatus inuoluerat. Obſecrauit primo ſcriptis Imperatorem, miſſo diacono, poſtea vero quam directus eſt Ioannes tunc Tribunus & Notarius, qui nunc Præfectus eſt, ad tuitionem eorum, qui ad Eccleſiam confugerant, etiam ipſe Aquileiam perrexit, precaturus pro eis: quibus facile venia impetrata eſt: quia Chriſtianiſſimus Imperator prouolutus pedibus ſacerdotis, teſtabatur meritis & orationibus eius ſeruatum ſe eſſe.* hæc Paulinus. arguitur ex his & aliis errare Zoſimus, dum ait, poſt victoriam Theodo-

p Paulin. vit. S. Ambroſ.

ſium

lium veniſſe Romam, & Honorium filium Imperatorem nominaſſe: cum conſtet, non Romam acceſſiſſe, ſed Mediolanum, ibiq; vſq; ad obitum perſtitiſſe, & Honorium iam ante (vt dictum eſt) Imperatorem nominatum fuiſſe. Quod autem ad indulgentiam hoſtibus impertitam pertinet: Syneſius ea oratione, qua agit cum Arcadio de ſeruanda clementia erga ſupplices, ingerit paternum exemplum, illudq; magnifice de Theodoſio prædicat, quod victor hoſtium ipſe à miſericordia vinceretur, generoſitatemque naturæ ad indulgentiam flecteret.

a Claud. in 3. Conſulatu Hono. Imp.

DE CLEMENTIA THEODOSII PRÆCONIA.

Accipe & de his teſtimonium Gentilis poetæ, Claudiani inquam *a*:

——Non inſultare iacenti
Mallebat: mitis precibus, pietatis abundans,
Pœnæ parcus erat: paci non intulit iram.
Poſt acies odiis idem qui terminus armis.
Profuit hoc vincente capi: multosq; ſubactos
Aſpera latura commendauere catena.
Magnarum largitor opum, largitor honorum
Pronus, & in melius gaudens conuertere fata.

XX.

b Sozo. l. 7. c. 24.

Quæ autem acciderint apud Conſtantinopolim & in Ægypto eodem belli tempore & victoriæ momento admiratione quidem digna narremus: Sozomenus enim in primis hæc ait *b*: *Fertur autem, quod eo tempore, quo pugna hæc committeretur, ex eo templo Dei, quod erat in Hebdomo, in quo preces fuderat Imperator, egreſſus dæmon quidam, ſubreptus in ſublime, Ioanni Baptiſtæ ſit conuiciatus, & capitis obtruncationem exprobrarit, magnaq; voce clamarit: Tune me vincis, & exercitui meo inſidiaris? Huic rei qui forte præſentes aderant, cum magnum eſſet apud omnes ſtudium de bello vel audire aliquid, vel dicere noui, obſtupefacti annotarunt, eundem hunc fuiſſe diem, quo hunc euentum belli extitiſſe, non multo poſt ab iis cognouerunt, qui pugnæ interfuerant.* hæc Sozomenus. Quid autem contigerit in Ægypto in Thebaidis ſolitudine de S. illo Ioanne monacho, qui bis Theodoſio de auſpicandis prœliis ventura prædixerat, Euagrius narrat his verbis *c*: *Vt autem cœpimus ab eo velle proficiſci: datis nobis benedictionibus: Pergite inquit, in pace, ô filioli; Hoc tamen ſcire vos volo, quod hodierna die victoriæ religioſi Principis Theodoſii Alexandriæ nunciata ſunt de Eugenio tyranno. Neceſſe eſt autem & ipſum Theodoſium non multo poſt propria morte vitam finire. Cumque profecti ab eo fuiſſemus, hæc ita geſta eſſe ad fidem comperimus, vt ipſe prædixerat. Poſt dies autem paucos, inſecuti ſunt nos quidam fratres, annunciantes nobis, quod ipſe S. Ioannes in pace quieuerit. Obitus autem ipſius talis quidem fuerat: Per triduum, inquiunt, nullum ad ſe introire permiſit, & poſitis genibus in oratione reddidit ſpiritum, atque ita perrexit ad Dominum.* hæc Euagrius. Celeberrimum vero fama omnium huius temporis monachorum Ioannem fuiſſe, quæ dicta ſunt ſuperius, ſatis ſignificare poſſunt.

VICTORIA THEODOSII EODEM MOMENTO LONGE COGNITA.

c Euagr. Vit. SS. Patr. par. 1. c. 1.

XXI.

d Ambr. in fune. Theod.

Sed redeamus ad Theodoſium, de quo hæc San. Ambroſius *d*: *Præclaram adeptus victoriam, tamen quia hoſtes in acie ſtrati ſunt, abſtinuit à conſortio ſacramentorum, donec Domini circa ſe gratia filiorum experiretur aduentu.* hæc S. Ambroſius, & quidem ritu Chriſtiano: quamuis ſciamus fuiſſe apud Gentiles luſtrationes à cæde hoſtium, nempe ſuffitu lauri, vt tradit Plinius *e*; aqua item, vt apud Virgilium illis verſibus *f*:

e Plin. lib. 15. c. vlt.
f Virgil. Aeneid. 2.

Me bello è tanto digreſſum & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.

EXPIATIO OB CADEM BELLICAM

g Baſil. ad Amphiloch. c. 13.

De ritu autem Chriſtianorum eſt canon S. Baſilii in epiſtola ad Amphilochium in hæc verba *g*: *Cædes in bello factas Patres pro cædibus non reputauere, vt mihi videtur, ignoſcentes his, qui pro pudicitia & pietate decertant. Recte autem forte habet, conſulere, vt qui ſunt manibus non puris, ſola trium annorum communione abſtineant.* iſta canon: quem quidem non fuiſſe vſu receptum, ea ratione Theodorus ait, quod nunquam daretur militibus ſacra participare, vtpote quod ante abſolutum triennium iidem pugnare iterum atque iterum aduerſus hoſtes compellerentur. huius tamen canonis auctoritate repreſſum Phocam Auguſtum tradit, cum vellet cæſos in bello Romanos milites haberi martyres: *Epiſcopis contra refragantibus, ac dicentibus: Quo modo eos, qui in bellis ceciderunt, inter martyres adnumerabimus, quos Magnus Baſilius, vt qui non eſſent puris manibus, triennio à ſacramentis prohibuit?* Apud Latinos extat canon pœnitentialis in antiquis Ritualibus libris vndecimus ordine, vt qui in bello cædem feciſſent, abſtinerent quadraginta diebus. Certe quidem diuina *h* lex noluit eſſe huiuſmodi viros abſque aliqua purgatione: qua traditum eſt, vt qui licet mandato Dei homines occidiſſent, iidem tamen ſeptem diebus extra caſtra manentes luſtrarentur tertio & ſeptimo die. Theodoſium autem haud paucis diebus abſtinuiſſe oportuit, cum non communicarit, niſi poſtea cum filii ipſius Conſtantinopoli relicti, ab ipſo litteris accerſiti Mediolanum, ad ipſum Theodoſium peruenerunt: nam tradit hæc Paulinus *i*: *Reuertens itaque ſanctus Ambroſius de vrbe Aquileienſi, vno die præceſſit Imperatorem: nec diu clementiſſimæ memoriæ Theodoſius Imperator ſuſceptis filiis in Eccleſia, & traditis ſacerdoti, in hac luce fuit.* haud enim ſuperſtes diu fuit Theodoſius, qui poſt filiorum aduentum ex hac vita deceſſit ſequenti anno, XVI. Kalend. Februarii.

h Num. 31.

i Paulin in Vit. S. Ambroſ.

XXII.

TERRÆ MOTVS IMMENSI.

Præceſſerunt autem eius obitum ſigna quædam, elementis varie perturbatis: nam à menſe Septembris, quo victoriam obtentam fuiſſe diximus (vt teſtatur Marcellinus in Chronico) nonnullæ regiones terræ motu quaſſatæ ſunt. ſed & S. Ambroſius ipſo orationis exordio, quam habuit in funere Theodoſii: *Hoc nobis,* inquit, *motus terrarũ graues, hoc iuges pluuiæ minabantur, & vltra ſolitum caligo tenebroſior denunciabat, quod clementiſſimus Imperator Theodoſius receſſurus eſſet è terris. Ipſa igitur exceſſum eius elementa mœrebant: cœlum tenebris obductum, aer perpeti horrens caligine: terra quatiebatur motibus, replebatur aquarum alluuionibus. Quidni mundus ipſe defleret eum Principem continuo eſſe rapiendum, per quem dura mundi iſtius temperari ſolerent, cum criminum pœnas indulgentia præuenerit?* hæc Ambroſius.

XXIII.

VIGILANTIVS QVID HIEROSOLYMIS.

k Hieron. aduer. Vig.

Inter alias Orbis regiones Palæſtinam quoque diro tunc vexatam eſſe terræmotu, occaſione impuriſſimi Vigilantii meminit S. Hieronymus. Venerat ipſe ex Hiſpania, ibique nondum detectus hæreticus, cum Catholicis communicabat: ſed qualis intus iam tunc eſſet omni virtute vacuus, occaſio foris manifeſtauit. de eo enim idem Hieronymus hæc habet *k*: *In hac prouincia, cum ſubitus terræmotus noctis medio omnes de ſomno excitaſſet, tu prudentiſſimus & ſapientiſſimus mortalium nudus orabas, & referebas nobis Adam & Euam de Paradiſo. Et illi quidem apertis oculis erubuerunt, nudos ſe eſſe cernentes, & verenda texerunt arborum foliis. Tu & tunica & fide nudus, ſubitoq; timore perterritus, & aliquid habens nocturnæ crapulæ, ſanctorum oculis obſcœnam partem corporis ingerebas, vt tuam indicares prudentiam. Tales habet aduerſarios Eccleſia, hi duces contra martyrum ſanguinem dimicant.* hæc de Vigilantio S. Hieronymus; de cuius aduentu Hieroſolymam idem meminit *l* in epiſtola ad Paulinum de inſtitutione monachi. Sed de Vigilantio plura inferius. Scribebat autem hoc anno ipſe Hieronymus (vt dictum eſt ſuperius) epiſtolam, ſeu tractationem de optimo genere interpretandi ad Pammachium.

l Hieron. epiſt. 13.

XXIV.

m Hier. ep. 10.

HIERON. SCRIBIT AD FVRIAM.

* Tatiana

Inſuper dedit epiſtolã hoc pariter anno ad Furiam de viduitate ſeruanda; nam ait *m* in fine: *Scio me ante hoc ferme biennium edidiſſe libros contra Iouinianum.* illos autem anno decimoquarto Theodoſii eſſe editos, eius teſtificatione ſuperius dictum eſt. ipſa enim Furia, matre Titiana* clariſſima fœmina, & patre Conſulari, Chriſtianis ambobus è ſtemmate Camillorum ſata, orbata viro, à Hieronymo litteris expetierat, vt de modo viuendi, viduitateque ſeruanda epiſtolam ſcriberet. Præſtitit hoc ipſe haud inuitus eandemq; Paulæ haud diſſimilem, Marcellæq; æqualem reddere ſtudens, quas & imitandas proponit. quodam enim neceſſitudinis vinculo Furia Paulæ coniuncta videri poterat, quod germanus Furiæ fuerat maritus Bleſillæ filiæ ſanctæ Paulæ, vt idem Hieronymus ſibi tradit: qui & vult eam habere monitorem Exuperium: *Habes,* inquiens, *ſanctum Exuperium probatæ ætatis & fidei, qui te monitis ſuis frequenter inſtituat.* hunc ipſum tunc Romæ agentem, poſtea Toloſæ iam Epiſcopum, alibi laudat *n*: ſed de eo inferius pluribus agendum eſt.

n Hieron. epiſt. 4.

XXV. a *Apud Theodor. Balſ. pag. 390. 391.* CONSTANTINOP. SYNODVS IN ENCÆNIIS. * Helladius

Hoc eodem anno, iiſdemq; Coſſ. Arcadio tertium & Honorio ſecundum apud Theodorũ *a* celebrata ponitur tertio Calend. Octobris Synodus Conſtantinopolitana in cauſa vertente inter Agapium & Gebadium, vtrumq; ſibi vendicare ſatagentem Epiſcopatum Boſtrenſem: in qua Synodo hi Epiſcopi tunc conſediſſe nominantur, videlicet, Nectarius Conſtantinopolitanus, Theophilus Alexandrinus, Flauianus Antiochenus, Palladius* Cæſareæ Cappadociæ, Gelaſius Cæſareæ Palæſtinæ, Gregorius Nyſſenus, Amphilochius Iconii, Paulus Heracleæ, Arabianus Ancyræ, Ammon Hadrianopolis, Phalerius Tarſi, Lucius Hierapolis, Elpidius Laodiceæ, Paulus Alexandrorũ, Dioſcorus Hermopolis, Probatius Beronices, Theodorus Mopſueſtiæ, Dizus Seleuciæ, Epagathus Marcianopolis, Gerontius Claudiopolis, & alii diuerſi Epiſcopi, & reliqui ex omni ordine ſacerdotali. Mirabitur fortaſſe aliquis, quo modo accidere potuit, vt duo Patriarchæ, Alexandrinus & Antiochenus, ac cæteri primarum ſedium Epiſcopi conuenerint vnius controuerſiæ inter duos Epiſcopos componendæ cauſa: ſed maiore etiam admiratione afficietur, ſi conſideret. quod eiuſmodi adeo magni in Oriente generalis concilii nulla penitus apud antiquos ſit mentio.

XXVI. Quamobrem illud exiſtimo, huiuſmodi Epiſcoporum conuentum non conuocatum eſſe vel Eccleſiaſticorum dogmatum cauſa, vel diſciplinæ Eccleſiaſticæ corrigendæ, vt in cæteris Conciliis fieri conſueuit, vel litis vnius Eccleſiæ terminandæ ſtudio; ſed ad hoc, vt nouam baſilicam Apoſtolorum Petri & Pauli nomine erectam à Ruffino Præfecto Prætorio, penes quem ſumma erat in toto Orientali Imperio auctoritas, iidem dedicarent: huncque ipſum eſſe conuentum Epiſcoporum, cuius Palladius *b* res ſuorum temporum ſcribens meminit, cum de Euagrio Pontico agit, qui vna cum Ammonio & aliis ex Ægypto vocatus à Ruffino ea de cauſa Conſtantinopolim venit. *Hic idem*, inquit, *ſanctiſſimus cum à Ruffino temporis illius Præfecto, Prætorio multiplici ſupplicatione rogatus fuiſſet, & cum magno illo Ammonio Conſtantinopolim ob neceſſarias eremi actiones aduenienee, ipſe quoq; dignaretur venire, vehementer id precantibus ſanctis diuerſarum prouinciarum Epiſcopis, aliiſq; quam plurimis eremitis (qui ad dedicationem baſilicæ, quam ipſe conduxerat, conuenerant) memoratum Ruffinum propriis manibus ſuſcepit ſacro fonte mundatum*. hæc ipſe, ſubdens de Ammonio ibidem defuncto, & in eadem baſilica, Ruffiniana dicta, ſepulto. Certe quidem ad dedicationem baſilicarum vocari ſolitos è remotiſſimis quoq; regionibus Epiſcopos, quæ dicta ſunt ſuperius de Antiochenæ ac Hieroſolymitanæ eccleſiarũ Encæniis docent.

b *Pallad. in Lauſ. c. 2.* EPISCOPI VOCATI AD DEDICATIONEM ECCLESIÆ.

XXVII. c *Sozo. li. 8. c. 17.* Meminit eiuſdem à Ruffino erectæ baſilicæ Sozomenus *c*, ædificatamq; fuiſſe ait trans mare prope Chalcedonem, in loco dicto, Ad quercus: vbi ab eodem Ruffino ſumptuoſa villa extructa erat, erectæq; regiæ ædes, ipſaq; baſilica in honorem præcipuorum Apoſtolorum Petri & Pauli dedicata, dicta quoq; nomine communiori, Apoſtolæum; in qua poſtea à Theophilo Epiſcopo Alexandrino collecta Synodus fuit aduerſus Ioannem Chryſoſtomum, vt ſuo loco dicetur. Placuit igitur Ruffino omnia pro arbitrio in Oriente moderanti, Theodoſio præſertim abſente, tot tantoſq; Epiſcopos Conſtantinopolim ad duplicia Encænia conuocare, nimirum ad nobiliſſimæ dedicationem baſilicæ, & ad ſuam ſacro baptiſmate initiationem explendam.

XXVIII. Hæc igitur cauſa præceſſit, vt præcipuarum ſedium Epiſcopi inuitati à Ruffino Conſtantinopolim ſe conferrent. Vbi cum eſſent, poſt ſacra ex more expleta ſolemnia (quod etiam in Encæniis Antiochiæ & Hieroſolymis factum ſcimus) idẽ conuocati Epiſcopi dicta die Conſtantinopoli conſidentes, controuerſiam inter duos illos Epiſcopos obortam iudicio definiuere eo modo, quo Acta declarant ibidem à Theodoro narrata: nimirum, ex ſententia Theophili Epiſcopi Alexandrini definitum, non licere deponi Epiſcopum à duobus vel tribus aliis Epiſcopis, ſed maioris tantum Synodi arbitrio, nempe eiuſdem prouinciæ Epiſcoporum ſententia.

XXIX. GREGOR. NYSSENVS ET AMPHILOCHIVS SVPERSTITES.

Quod autem ad nomina Epiſcoporum haud otioſe ex iiſdem Actis recitata pertinet: habes duo illa lumina Orientalis Eccleſiæ poſt Gregorium Nazianzenum atque Baſilium, eius germanum Gregorium Nyſſenum, & Amphilochium Iconii Epiſcopum adhuc his temporibus fuiſſe ſuperſtites. Certe quidem quod ad Gregorium Nyſſenum ſpectat, de ipſo adhuc viuente atque multa ſcribente meminit ſanctus Hieronymus anno ante ſuperiorem, quo edidit (vt ait) commentarium illum de Scriptoribus Eccleſiaſticis, vbi de ipſo *d*: *Multa alia ſcripſiſſe & ſcribere dicitur*. & de Amphilochio poſt Gregorium agens, nimirum adhuc viuente, hæc habet: *Amphilochius Iconij Epiſcopus nuper mihi librum legit de Spiritu ſancto, quod Deus eſt, & quod adorandus, quodque omnipotens ſit.* Vides igitur, tum auctoritate San. Hieronymi, tum etiam ex Actis Synodi hoc anno habitæ, quam procul à veritate abhorreant, qui dixere, eundem Amphilochium ipſo exordio Theodoſii Imperii ex hac vita deſiiſſe, cum adhuc reperiatur hoc anno decimoſexto eiuſdem Imperatoris in humanis fuiſſe.

d *Hieron. de Script. Eccleſ. in Greg. Nyſ. & in Amphil.*

Ex quibus pariter intelligas, alium ſenſum verbis Gregorii Nazianzeni de Amphilochio agentis aptandum eſſe, quam dicere intellexiſſe de Amphilochii obitu; dum in carmine parænetico ad Olympiadẽ ſcripto, in fine hæc habet loquens de ſorore eiuſdem Amphilochii ſanctiſſima fœmina eidem inhærente *e*: *Eſt*, inquit, *in promptu admonitio vna multis partibus noſtra præſtantior. Theodoſiam, ò elegantiſſima mulier, habes: hæc tibi & ſermonis omnis & actionis veluti quædam imago ad imitandum propoſita ſit: fœmina* * *quidem illa Chironis ſub matrimonij radicibus: quæ te à patre acceptam optimis moribus imbuit. Amphilochij Epiſcopi ſoror, quem vna cum ſancta Thecla ad Deum miſi, vere atq; Orthodoxa doctrinæ præconem, decuſque meum & ornamentum.* iſta Gregorius, quem conſtat haud his verbis voluiſſe ſignificare Amphilochiũ ex hac vita migraſſe, quem liquet multos annos poſt Gregoriũ Nazianzenum fuiſſe ſuperſtitem. Porro, quod ad ipſius Amphilochii egregiam doctrinam ſpectat, exæquare hoc nomine ipſum videtur S. Hieronymus Baſilio Magno atque Gregorio Theologo, dum de iiſdem hæc tradit *f*, ſcribens ad Magnum: *Cappadocumq; Baſilij, Gregorij, & Amphilochij, qui omnes in tantum philoſophorum doctrinis atq; ſententiis ſuos referciunt libros, vt neſcias quid in illis primum admirari debeas eruditionem ſæculi, an ſcientiam Scripturarum.* Cæterum quod ad eiuſdem Amphilochii lucubrationes pertinet: licet S. Hieronymus nonniſi commentarii illius de Spiritu ſancto meminerit; tamen complura alia ipſum ſcripta ediſſe, fidem facit Theodoretus, qui plura ac diuerſa in ſuis dialogis ab eodem Amphilochio mutuatus, eadem citat. adhuc extat eiuſdem ad Seleucum carmen de libris ſacris.

e *Gregor. Naz. in carm. ad Olymp.* * Iocaſiaca

f *Hier. ep.* AMPHILOCHII DOCTRINA ET SCRIPTA.

XXX. GELASIVS EPISC. CÆSAREÆ PALESTINÆ.

Inter alios vero ſuperius nominatos Antiſtites habetur Gelaſius Epiſcopus Cæſareæ Palæſtinæ, qui quidem Catholicus fuit & magnæ eruditionis: de quo S. Hieronymus (quod ille nondum ſua edidiſſet ſcripta) hæc pauca tantum: *Gelaſius Cæſareæ Palæſtinæ poſt Euzoium Epiſcopus accurati limatiq; ſermonis fertur quædam ſcribere, ſed celare.* ita ipſe. Cuius vero æſtimationis ea habita fuerint ab eruditis Eccleſiaſticis viris, ex Theodoreto intelligere potes, qui in dialogis cum eum citat, eiuſmodi præconio virum exornat *g*: *Si autem*, inquit, *etiam veteres Palæſtinos vis audire: præbe aures in primis admirabili Gelaſio, qui Cæſarienſem agrum diligenter excoluit*, &c. At longe alius hic Gelaſius ab illo eiuſdem nominis viro fuit, quem S Baſilius ad Theodorum ſcribens *h* Arianorum communioni coniungit. Nominatur inſuper inter cæteros eius Synodi Epiſcopos Dioſcorus quoque Hermopolis in Ægypto Epiſcopus; quem illum ipſum putamus Dioſcorum, cuius Palladius meminit *i*, ex presbytero & monacho Nitriæ euectum ad Epiſcopatum. Sed cum & ex eorum Epiſcoporum catalogo perſpicue intueris Theodorum Mopſueſtenum Epiſcopum cum aliis conſediſſe, intellige ipſum Catholicum perſeueraſſe adhuc cum Catholicis communicantem, nec dum hæreſin, qua Orientem exuſſit, profitentem. At hæc de his ſatis.

g *Theod. dial. 1.*

h *Baſil. ep. 15. in addit.*

i *Pallad. in Lauſ. c. 2.* THEODORVS MOPSVESTENVS.

XXXI. Quod vero ad Ruffinum ſpectat (ex quo ad hæc de Concilio tunc Conſtantinopoli celebrato diuertimus) laudandus quidem, quod baſilicæ ædificatione, atq; initiatione ſacri baptiſmi, inter alia peccata, culpam illam immanem expiandam curauit, qua auctor fuit (vt dictum eſt) Theodoſio Imperatori cladis Theſſalonicenſis: felix; ſi ſic perſeueraſſet: ſed dum deteriora molitur, nempe diram tyrannidem, affectans Imperium, eiuſque rei cauſa barbaros ex diuerſis prouinciis in Romanum ſolum ſtudens immittere, tum Romano Imperio, tum ſibi ipſi grauiſſimorum malorum concinnator extitit. Sed de his fuſius ſuo loco agendum erit, atq; hæc modo ſatis. Iam vero reliqua proſequamur.

XXXII. Hoc eodem anno, iiſdem nominatis Conſulibus, Adrumeti in Africa celebrata eſſe Synodus reperitur, miſſaque ad eam legatio ab Aurelio Epiſcopo Carthaginenſi: quæ autem ibi decreta fuerint, haud apparet, quod diuerſorum Conciliorum canones in vnum collecti, ſimul ſub vno titulo Concilii Africani habeantur admixti.

XXXIII. CONCILIUM BAGAIENSE DONATISTARUM. Sed & Donatiſtæ in Numidia hoc item anno generale Concilium celebrarunt, Bagaienſe dictum, quod Bagai eiuſdem prouinciæ ciuitate fuerit collectum, conuenientibus in vnum duabus ipſorum factionibus, quibus inter ſe diuiſi erant, Maximianiſtarum videlicet, & Primianiſtarum, ſic dictis à duobus Epiſcopis Carthaginenſibus ab iis inter ſe diſſidentibus creatis in ſchiſmate, Primiano ſcilicet, & Maximiano. Hoc quidem anno eiuſmodi celebratum eſſe Concilium, S. Auguſtinus ex Actis eius affirmat, cum ait a: *In memorato Concilio Bagaienſi dies & Conſul adſcriptus eſt, non ſolum quo decretum Concilij conditum eſt, verum etiam ipſius dilationis. Ergo à die octauo Kalendarum Maiarum poſt Conſulatum Theodoſii Auguſti III. Conſulatu Auguſtorum Arcadij tertium & Honorij iterum, qui dies eſt Concilij Bagaienſis, vſque ad octauum Kalendarum Ianuariarum, qui dies eſt dilationis, octo menſes ferme numerantur.* hæc ipſe, qui & inferius eadem ferme repetit verba. His de tempore ſtabilitis, de cauſa eiuſmodi ipſorum adeo celebris conuentus conuocandi agendum eſt. Mira quadam Dei prouidentia accidit, vt tanquam ludentes in ſcena, nolentes licet, & inuiti, actionem illam repræſentarent in ſe ipſis quam egerunt maiores eorum tempore ordinationis Cæciliani: vt ex his ſaltem, quæ ipſi modo egerant, erraſſe conuincerentur illi, & iuſtificaretur Cæciliani cauſa: adeo vt ſi ſuſpenderēt æqua lance iudicium, nec quo modo ſe ipſos abſoluerent, & Cæcilianum damnare poſſent, haberent. Vnde S. Auguſtinus b: *Vide quo modo illis Deus reddidit, quod de Cæciliano dixerunt. Mira ſimilitudo: voluit Deus poſt tot annos reuoluere illis in faciē quod geſtum eſt, vt omnino vnde diſſimulent, & qua effugiant, non inueniant.* Sed quæ hæc, & quo modo acciderint, videamus.

a Aug. contra Creſcon. lib. 3. c. 56.

b Aug. in Pſal. 36.

XXXIV. SCHISMA DONATISTARUM INTER PRIMIANUM ET MAXIM. Mortuo Parmeniano, quem poſt Donatum diximus factum fuiſſe Carthagine Epiſcopum partis Donatiſtarum; in eius locum ſuffectum eſt ab ipſis Primianus: aduerſus quem poſtea ab aliis Donatiſtis creatus eſt Maximianus diaconus, ſicque maximum inter eos conflatum eſt ſchiſma. Quonam modo autem illud acciderit, S. Auguſtinus c ita deſcribit, vt ait, ex litteris Tractatoriis, ex epiſtolari nimirum hiſtoria (erant enim apud eius huiuſmodi epiſtolæ, quas nos dicimus Synodales, ſiue Synodicas, quæ à Synodo ſcribebantur Encyclicæ perſpicuæ omnibus, atque publicæ) his igitur litteris Tractatoriis ſchiſmatis inter eos principium referatur: ſcriptæ ſunt ipſæ ab illis, qui aduerſus Primianum Carthagine primo celebrarunt Concilium, Epiſcopis quinquaginta tribus: quoto autem Chriſti anno illud collectum fuerit, ignoratur.

c Auguſt. in Pſal. 36.

Poſtea vero ab eiuſdem partis Epiſcopis centum & amplius aduerſus eundem Primianum Epiſcopum Carthaginenſem habitum eſt Concilium in oppido d Cebarſuſſi, in quo pariter idem Primianus damnatus eſt. Duo itaq; hæc Concilia præceſſerunt generale hoc omnium Donatiſtarum Epiſcoporum Concilium Bagaienſe, de quo agimus.

d Auguſt. contra Creſcon. lib. 4. c. 6.

XXXV. CONCILIUM CAVERNENSE MAXIMIANISTARUM. Sed quod rerum geſtarum ordo poſtulat, quæ primo geſta ſunt in Concilio Cauernenſi apud Carthaginem, hic recitemus, nec aliunde fidelius, quam ex ipſorum epiſtola Synodali: qua cum ſententia ipſa deſcribitur lata ab ipſis aduerſus Primianum, dumq; retexuntur pariter cauſæ damnationis eius, totius rei geſtæ narratur hiſtoria: habet hæc omnia S. Auguſtinus e in enarratione in pſalmum trigeſimumſextum inſerta. Reddamus igitur hic eandem ipſorum epiſtolam, vt ſcripta eſt, abſque interlocutionibus illic adiectis:

e Aug. in Pſal. 36.

XXXVI. EPIST. SYNOD. CONCILII CAVERNENSIS. *Sanctiſſimis fratribus atq; collegis per vniuerſam Africam, hoc eſt, per prouinciam Proconſularem, Numidiam, Mauritaniam, Byzacenam, & Tripolim conſtitutis, ſed & presbyteris & diaconis, vniuerſis plebibus in veritate Euangelij nobiſcum militantibus, Victorinus, Fortunatus, & cæteri quinquaginta tres Epiſcopi, qui in Concilio apud Cauernas Suſis fuimus, in Domino æternam ſalutem.* quantum autem Eccleſiarum ſinguli eſſent Epiſcopi, ex titulo cuiuſq; ſedis in ſubſcriptione ponuntur.

*Nemo * qui neſciat, fratres dilectiſſimi, de ſacerdotibus Domini, non propria voluntatis, ſed diuinæ legis impulſu tam in reos ſententiam dicere, quam innocentibus inflictam iure ab eis ac merito ſubmouere. Non leui enim periculo ſubiacebit, quiſquis aut reo pepercerit, aut innocentem confutare pertentarit: maxime cum ſcriptum ſit f: Innocentem & iuſtum non occides, & purgatione non purgabis reum. Hoc igitur edicto legis admoniti, neceſſe nos fuerat Primiani cauſam, quem plebs ſancta Carthaginenſis Eccleſiæ Epiſcopum fuerat in ouile Dei ſortita, ſeniorum litteris eiuſdem Eccleſiæ poſtulantibus, audire atque diſcutere ſub eo: vt explanatis omnibus, aut innocentem (quod optabile fuerat) purgaremus, aut nocentem certe oſtenderemus ſuis meritis eſſe damnatum. Optatiſſimum nobis fuit vt plebs ſancta Carthaginenſis Eccleſiæ eo ſe lætetur Epiſcopo ſublimatam, qui in omnia ſanctus, & in nullo reprehenſibilis haberetur. Propterea vtique talem eſſe oportet Domini ſacerdotem, vt quod populus pro ſe apud Deum non valuerit, ipſe pro populo mereatur, quod popoſcerit, impetrare: quia ſcriptum eſt g: Si peccauerit populus, orabit pro eo ſacerdos: ſi autem ſacerdos peccauerat, quis orabit pro eo?* & inferius.

* eſt

f Exod. 23. Dan. 13.

g 1. Reg. 2.

XXXVII. PRIMIANUS DAMNAVIT QUATUOR DIACONOS. *Scandala igitur Primiani, & ipſius nequitia ſingularis ſic in ſe cœleſte iudicium prouocauit, vt horum criminum auctorem neceſſe eſſet penitus amputari, qui recens ordinatus eſt. Presbyteros ſupradictæ plebis ad coniurationem impiæ conſpirationis impellens, hoc ab eis velut precario iure poſtulauit, vt ad damnandos quatuor diaconos, viros egregios, ac ſingularibus meritis approbatos, Maximianum ſcilicet, Rogatianum, Donatum, itemque Salgamum, conſpirarent, vt incunctanter ei promitterent accōmodare conſenſum. Cuius illi mala præſumptione ſtupefacti, cum rem ſilentio reſpuiſſent, per ſe cogitatum ſcelus non dubitauit implere; vſque adeo, vt in Maximianū diaconum; verum (ſicut omnibus notum eſt) innocentem, ſine cauſa, ſine accuſatore, ſine teſte, abſentem, ac lecto cubantem ſententiam putaret eſſe promendam: quia iampridem clericos non diſſimili furore damnaret. Nam cum inceſtos, contra legem, decretaq; omnium ſacerdotum cōmunioni ſanctæ adiungeret: cumq; obſiſtente maxima parte plebis, etiam ſeniorum nobiliſſimorum litteris conueniretur, vt per ſe corrigeret quod admiſerat, ſua temeritate poſſeſſus, emendare contempſit.*

XXXVIII. CONTUMACIA PRIMIANI ARGUITUR. *His itaque permoti ſeniores Eccleſiæ ſupradictæ, ad vniuerſum clerum litteras Legatoſque miſerunt, quibus non ſine lacrymis deprecati ſunt, vt ad ſe ſeruentius veniremus; quo perpenſo libramine, intentionibus exploratis, exiſtimatio Eccleſiæ purgaretur. Ad hanc proinde cum ſecundum memoratorum litteras venissemus; nota ſua ille ratione ferueſcens, aduentum noſtrum penitus declinauit. Qui vſquequaque rebelli animo recalcitrans in malo permanſit, vt conducta multitudine perditorum, atque impetratis officialibus, baſilicarum ianuas obſediſſet: qui ingrediendi nobis, atque agendi ſolemnia, interdicerent facultatem. Hæc ſi Epiſcopum conuenit facere, ſi Chriſtianis licet admittere, ſi hoc Euangelia proteſtantur, probet aut iudicet quiſquis amator aut aſſertor eſt veritatis. hoc enim nobis inflexit frater aliquando proprius, quod numquam faceret alienus,* &c. omiſſis ibi recenſitis nonnullis ex eadem epiſtola Synodali, iam reddamus eam, quæ ibidem legitur ab illis in eum lata ſententia.

XXXIX. *Decreuimus omnes ſacerdotes Dei, præſente Spiritu Sancto, hunc eundem Primianum: primo quia ſuper viuos Epiſcopos alios ſubrogauit: quod inceſtos cum ſanctorum communione miſcuerit:*

quod presbyteros ad coniurationem in eadem conſtringere pertentauerit: quod Fortunatum presbyterum in cloacam fecerit mitti, cum ægrotantibus baptiſmo ſuccurriſſet: quod communionem Demetrio Epiſcopo denegauit, vt cogeret filium abdicare: quod idem presbyter obiurgatus ſit, quod Epiſcopos hoſpitio ſuſcepiſſet: quod ſupradictus Primianus multitudinem miſerit, quæ Chriſtianorum domos euerteret: quod obſeſſi ſunt Epiſcopi ſimul & clerici, & poſtea ab eius ſatellitibus lapidati ſunt: quod in baſilica cæſi ſunt ſeniores, quod indigne ferrent Claudianiſtas ad communionem admitti: quod innocentes clericos putauerit eſſe condemnandos: quod ſe nobis audiendum noluerit exhibere, cum baſilicarum fores, ne ingrederemur, multitudine & officialibus intercluſerit: quod Legatos à nobis ad ſe miſſos iniurioſe reiecerit: quod loca multa, vi primo, dehinc auctoritate iudiciaria vſurpauerit: præter alia illicita eius admiſſa, quæ pro honeſtate ſtyli noſtri ſilemus: à ſacerdotali choro perpetuo eſſe damnatum decreuimus: ne eo palpato, Dei Eccleſia aut contagione, aut aliquo crimine maculetur. Quod in ipſum Paulus Apoſtolus a exhortatur & admonet: Præcipimus autem vobis, fratres, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt diſcedatis ab omni fratre inordinate ambulante. Atque ideo non immemores puritatis Eccleſiæ, conducibile exiſtimauimus, omnes ſanctos conſacerdotes, & omnes clericos & omnes populos, qui ſe Chriſtianos meminerunt, hac noſtra Tractatoria commonere, vt omnes eius communionem, vtpote damnati, diligenti cura horreant. Ipſe enim de ſuo interitu rationem reddet, qui hoc noſtrū decretum non audiendo tentauerit violare. Placuit ſane nobis & Spiritui ſancto, quod tempus tardis ad conuertendum reſeruetur ſub eo: vt quicunque conſacerdotum vel clericorum, ſuæ ſalutis immemores, à die damnationis ſupradicti Primiani, id eſt, à die Kalendarum Iuliarum vſque ad diem octauum Kalendarum Ianuariarum, minus à Primiani damnati communione receſſerint, tali ſententia conſtringantur. Laici quoque niſi ſe à ſupradicto die damnationis illius, intra diem Paſchæ futuræ, ab eius conſortio ſeparauerint, non poſſe quemquam niſi per pœnitentiam, ſiquidem meminerit Eccleſiæ, reformari. hactenus litteræ Synodales, quibus ſubſcripti leguntur Epiſcopi quinquagintatres, & primo loco Victorinus Epiſcopus Munacianenſis, & cæteri poſt eum. hæc acta ſunt in Concilio Caberſuſſenſi.

[a 2. Theſſ. 3.]

XL. CONCILIVM CEBARSVSSENSE DONATISTARVM.

Quod vero ibidem apud S. Auguſtinum legantur nomina Epiſcoporum quinquagintatrium: ex his corrige quod apud eundem, quadragintatrium Epiſcoporum eiuſmodi Concilium collectum fuiſſe dicitur. Sed & quod ab eodem ponatur habitum apud Carthaginem, hic vero ex eorundem epiſtola Synodali factum habeatur apud Cabernas Suſis; locum illum propinquum Carthagini fuiſſe, dicendum eſt. ait enim S. Auguſtinus contra Creſconium tum de hoc, tum de alio ab iiſdem, ſed copioſiori numero aduerſus eundem Primianum congregato Concilio b: *Recitat decreta Conciliorū. Primum, quod apud Carthaginem à quadraginta * & tribus factum eſt, quo prædamnatus eſt Primianus. Alterum, quod Cebarſuſſi centum vel amplius reſtrictum Epiſcopi condiderunt, quo perfecte pleniusq; damnatus eſt.* ſicautem depoſitus eſt à duobus Conciliis Primianus Epiſcopus Carthaginenſis, vt in locum eius ſubrogatus ſit ab iiſdem Maximianus eiuſdem Eccleſiæ diaconus, qui erat vnus ex illis quatuor à Primiano damnatis, cum abiit ipſe in Numidiam, & eius prouinciæ Epiſcopos ad ſui defenſionem prouocauit, quos & iudices interpellauit. vnde ad eum Auguſtinus c: *Iudices Numidas, apud quos te purgares, tu ipſe adiſti, tu conſtituiſti: Maximianiſtæ illos non petierunt.* hæc ipſe.

[b August. contra Creſcon. lib. 4. c. 6.]
[* quinquaginta tribus]
[c Aug. in Pſal. 36.]

XLI. DONATISTÆ IN DIVERSAS SECTAS DIVISI.

Vides ex his, ſchiſmaticos ab Eccleſia Catholica primitus ſeparatos, inter ſe ipſos pluribus eſſe partibus ſciſſos, & ab auctoribus ſciſſionum nomine nuncupatos: vt qui primi à Donato dicti ſunt Donatiſtæ, eorundem alii à Primiano nuncupati fuerint Primianiſtæ, & à Maximiano Maximianiſtæ; ſed & (vt in recitata ſententia vidimus) alios à Claudio appellatos Claudianiſtas, & rurſum alios à Rogato olim Rogatiſtas, de quibus S. Auguſtinus d ait, multa hos paſſos eſſe ab aliis Donatiſtis, quod cum aliis conuenire noluiſſent: de quibus idem pluribus in epiſtola ad Vincentium e. Sed & Ticonium ſciſſuram feciſſe in ſchiſmate Donati, iam ſuperius dictum eſt. Cæterum cum ſic ſciſſi ipſi omnes inter ſe eſſent, adeo tamen pertinaci diſſenſione ab inuicem diſcrepabant, vt ſuæ quiſque ſectæ eſſet pugnaciſſimus defenſor, & aliarum aduerſarius obſtinatus. nam Auguſtinus, *Pars*, inquit, f, *Donati in multa minutiſſima fruſta conſciſſa eſt: quæ omnes minutæ particulæ hanc vnam multo grandiorem, in qua Primianus eſt, de recepto Maximianiſtarum baptiſmo reprehendunt; & ſingulæ conantur aſſerere, apud ſe tantummodo verum baptiſmum remanſiſſe, nec omnino eſſe alibi, neque in toto orbe terrarum, qua Eccleſia Catholica expanditur, nec in ipſa grandiore parte Donati, nec in cæteris, præter ſe vnam ex minutiſſimis partibus.* hæc ipſe.

[d Aug. contra Petil. li. 2. c. 83.]
[e Aug. epiſt. 48.]
[f Aug. de bapt. contra Donat. li. 1. c. 6.]

XLII. MVLTITVDO INCREDIBILIS DONATISTARVM.

At admiratione quidem dignum eſt, quod inter tot ſectas diuiſi Donatiſtæ cum eſſent, tamen quæ potior inter eos habebatur, adeo erat abundans & refecta numero Epiſcoporum, vt nullam pene ſenſiſſe iacturam ex multiplici ſeſſione, attonitus obſtupeſcas. Audi, quæſo, quid de his S. Auguſtinus g: *Multa præterea*, inquit, *inter ipſos facta ſunt ſchiſmata, & ab iis ſe diuerſis cœtibus alij atque alij ſepararunt, quorum ſeparationem cætera grandis multitudo non ſenſit. Sed apud Carthaginem Maximianus contra Primianum ab eiuſdem erroris centum ferme Epiſcopis ordinatus, & à reliquis trecentis decem, cum eis duodecim, qui ordinationi eius etiam præſentia corporali interfuerunt, atrociſſima criminatione damnatus, compulit eos noſſe etiam extra Eccleſiam dari poſſe baptiſmum Chriſti: nam quoſdam ex eis, cum eis, quos extra eorum Eccleſiam baptizauerant in ſuis honoribus ſine vlla in quoquam repetitione baptiſmatis receperunt*, &c. obiicit enim eis, quod eadem ab ipſis obiecta aduerſus Catholicos, vt ſancta ac legitima recepiſſent. Sed iam de Synodo Bagaienſi hoc anno in Numidia habita pertractemus.

[g Aug. de hæreſ. c. 69.]

XLIII. CONCILIVM BAGAIENSE DONATISTARVM.

Qui igitur excitati atque vocati ſunt à Primiano Epiſcopo Carthaginenſi Epiſcopi Donatiſtæ aduerſariæ factionis, omnes trecenti atque decem, Bagai ciuitate Numidiæ conuenerunt: vbi conſidentes, examinata cauſa ipſius Primiani, qui aderat, & Maximiani itidem Epiſcopi Carthaginenſis abſentis, & aliorum eidem communione copulatorum, hæc in hos prolata eſt in Synodo damnationis ſententia, quam recitat Auguſtinus his verbis h:

[h Aug. contra Creſc. li. 3. c. 53.]

Cum omnipotentis Dei & Chriſti eius voluntate in Eccleſia ſancta Bagaienſi Concilium gereremus, Gamalius, Primianus, Pontius, Secundianus, Ianuarius, Saturninus, Felix, Pegaſius, Ruffinus, Fortunius, Criſpinus, Florentius, Optatus, Donatus, Donatianus, & cæteri numero trecenti & decem: placuit Spiritui ſancto, qui in nobis eſt, pacem firmare perpetuam, & ſchiſmata reſecare ſacrilega. ſubdit Auguſtinus: *Deinde cum multa in eos horrenda vomuiſſent*, &c. Quænam ea eſſent, alibi idem Auguſtinus narrat, cum ait i: *Vt verbis illius plenarij Concilij magis vtar, illi,* nempe in factione Maximianiſtarum, *viperei ſeminis noxios partus tarda calore vaporant, publici facinoris & parricidij ſui fœta ſcelerum vota gignunt. Parturiunt iniuſtitiam, concipiunt laborem, & pariunt iniquitatem. Iam non confuſa criminum ſilua nomina eorum deſignantur ad pœnam. Dum eius indulgentiæ ſinus, dum clementiæ dimitteretur linea, iam cauſa quos puniret inuenit: quos tanquam in aſperos ſcopulos veridica vnda naufraga membra proiecit: quorum pereuntium littora Aegyptiorum exemplo funeribus plena, nec ipſam inuenientia ſepulturam.* & in Maximianum ipſum hæc ſunt verba ſententiæ:

[i Aug. contra Creſc. lib. 4. c. 51.]
[FACINORA MAXIMIANISTARVM.]

XLIV. SENTENTIA LATA IN MAXIMIANVM AC EIVS SECTATORES.

Maximianum fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Dathan, Chore, & Abiron miniſtrum de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſſit, quem non ſolum mors iuſta ſui ſcelerum condemnat, ſed etiam trahit in conſortium criminis plurimos catena ſacrilegij: venenum aſpidum ſub labiis eorum, quorum os maledictione plenum eſt & amaritudine, & eorum pedes veloces ad effundendum ſanguinem: contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum: iacent membra abſciſſa, quia peſtifera putredo ita corripit, vt plus habeat in abſciſſione ſolaminis, quam in remiſſione medicaminis. Famoſos criminis reos, &c. huc uſque ibi Auguſtinus, narrans ea, quæ dicta ſunt in præſenti, verbis præteriti temporis, quod ſic oratio poſtularet. Sed & ſuperius iiſdem modis ac tempore, quæ reliqua eiuſdē ſunt ſententiæ, ita refert k: *Famoſi ergo criminis reos, Victorianum*

[k Aug. contra Creſc. li. 3. c. 53.]

*Carcabianenſem, Martianum Sullectinum, Beianum Baianenſem, Saluium Auſphenſem, Theodorum Vſulenſem, Donatum Sabratenſem, Miggenem Elephantarienſem**, *Prætextatum Aſſuritanum, Saluium Membreſitanum, Valerium Melzitanum, Felicianum Muſtitanum, & Martialem Pertuſenſem: qui funeſto opere perditionis vas ſordidum, collecta fæculentia, glutinarunt: ſed & clericos aliquando Eccleſiæ Carthaginis, qui dum facinori interſunt, illicito inceſtui lenocinium præbuerunt, Dei præſidentis arbitrio, vniuerſalis Concilij ore veridico damnatos eſſe cognoſcite.* ſunt hi illi duodecim Epiſcopi ordinatores Maximiani. ſed de aliis ita ſubditur in illorum ſententia.

* Elephantarenſem.

XLV. REDIRE PERMISSI MAXIMIANISTÆ.

*Eos autem, quos ſacrilegi** *ſurculi non polluere plantaria, id eſt, qui à Maximiani capite proprias manus verecundo pudore fidei retraxerunt, ad matrem Eccleſiam redire permiſimus. Ac ne anguſtum redeuntibus tempus ſpem ſalutis arctata diei preſſura ſubducat, agnoſcentibus quibus licet manentibus præcedentibus ſtatutis vniuerſis vſque in diem octauum Kalendarum Ianuariarum proxime futurarum agnitionis** *pandimus ianuam, vt integri honoris & fidei regreſſi habeant fundamenta: quã ſi quiſquam ingredi nequiuerit pigra ſegnitia ſciat ſibi ad omnes veniales aditus ſua voluntate viã eſſe ſubductam. Manebit enim circa eos dicta ſententia, & poſt præſtitutum diem redeuntibus fixa pœnitentia.* hactenus verba ſententiæ. At ſicut magno animi ardore tot numero aduerſus Maximianiſtas conuenerunt Primianiſtæ; ita etiam haud impari ſolicitudine aduerſus eoſdem ſectantes Maximianum, vt ab ipſorum eiicerentur Eccleſiis, curauere. Extat enim Titiani Aduocati libellus aduerſus Felicianum & Prætextatum Epiſcopos partis Maximiani, ambos ex duodenario illo numero Epiſcoporum, qui ordinauerunt eundem Maximianum (quorum Prætextatus erat Epiſcopus Aſſuritanus, Felicianus autem Muſtitanus) quo rogatur Proconſul, vt ab ipſorum ſedibus pellerentur. nam Auguſtinus a: *Inuenitur autem*, inquit, *poſtulatio apud Herodem Proconſulem, vide quanto poſt dicta aduerſus Felicianum & Prætextatum de Muſtitanis & Aſſuritanis locis excludendos: cuius pauca ſubiunxi.*

* ignotionis

a *Aug. contra Creſcon. lib. 3. c. 56.*

XLVI. LIBELLVS ADVERSVS FELICIANVM ET PRÆTEXTATVM.

Poſt Conſulatum dominorum Arcadij III. & Honorij iterum, Auguſtorum, ſexto Nonas Martias, Carthagine in Secretario Prætorij Titianus dixit: Peregrinus presbyter, & ſeniores Eccleſiæ Muſtitanæ regionis tale deſiderium proſequuntur. Cum Eccleſiæ Catholicæ ſanctitatem vir memoriæ venerabilis ab errore perfidiæ Donatus aſſereret, in eius nomen & cultum mundi pene totius obſeruantia nutrita coaluit. Sed cum eius religionis laudandum mirandumque propoſitum Maximiani cuiuſdam venena polluerent; multorum cœtus Antiſtitum in vnum, Deo conſpirante, collectus, hominem, vel potius peſtem, quæ ſupernæ diſplicuit maieſtati, etiam puræ mentis propria coercitione damnauit. Eos quoque quos aliena præſumptionis error attraxerat, portu primo propoſito pœnitendi, ſi reuerti cuperent intra tempus ad religionis tramitem præſtitutum, pari vigoris admonitione compeſcuit. Sed ſuis inſtitutis iniquitas delectatur, & ſemetipſam non deſerit, cum ſemel præcipitata corruerit. Idem namque Maximianus cœptam nutrit audaciam, & alios ſibimet conſociat ad furorem. Inter quos etiam Felicianus quidam, qui primo recta ſectatus, deprauationis huius attaminatione ſuſtatus, in Muſtitana poſitus ciuitate, Deo omnipotenti parietes conſecratos & Eccleſiam venerandam quaſi quadam obſidione credidit retinendam. Hunc etiam Prætextatus in Aſſuritanis partibus imitatur. Sed cum æquitatis tuæ innoteſceret poteſtati conſortium ſacerdotum: iuſſiſti (vt Geſta teſtantur) exploſo omni contradictionis effectu, ſacratiſſimis ſacerdotibus à profanis mentibus Eccleſias vindicatas oportere reſtitui. huc uſque recitat Auguſtinus ex libello Titiani: & ſubdit poſthæc:

XLVII. MAXIMIANISTÆ RECEPTI A PRIMIANISTIS.

Producitur autem iſte conflictus (quantum ex Geſtis Proconſularibus & Municipalibus indagare potuimus) vſque ad Theodorum Proconſulem, hoc eſt, vſque ad anni alterius diem XI. Kalend. Ianuarij: quo die clerici & ſeniores agentes ſub Rogato Epiſcopo, qui in locum damnati Prætextati Aſſuritani fuerat ſubrogatus, allegauerunt memorati Proconſulis iuſſionem. Cæterum poſt multum temporis eoſdem pœnitentes ſuis ipſorum fuiſſe Eccleſiis reſtitutos, idem Auguſtinus agens contra Gaudentium declarat his verbis b: *Inueni, ſi potes, quid dicas, quo modo ſuſceperitis honore ſuo Felicianum Muſtitanum, & Prætextatum Aſſuritanum, quos cum Maximiano & aliis decem ſine vlla dilatione damnaſtis: contra quos, vt eos de baſilicis pelleretis, apud duos, vel niſi fallor, apud tres Proconſules litigaſtis: & cum iam in locum Prætextati alium ordinaſſetis, poſt tam longum tempus eos in ſuis honoribus recepiſtis. Qua iuſtitia, qua ratione, qua fronte in honore ſuo ſuſcipitur Maximianiſta damnatus, & damnatur orbis terrarum Catholicus inauditus? Qua iuſtitia, qua ratione, qua fronte cauendum eſſe dicitis, ne vos inquinet Cæcilianus olim defunctus, vobiſque prorſus incognitus, veſtris maioribus iudicantibus ſemel damnatus, veſtris maioribus accuſantibus ter abſolutus: & cauendum non putaſtis, ne vos inquinaret Felicianus vniuerſalis Concilij veſtri ore damnatus & ab vniuerſis vobis, præcipue tui prædeceſſoris fauore ſuſceptus: Qua iuſtitia, qua ratione, qua fronte reſcinditis baptiſmum, quem dant Eccleſiæ, quas laboribus ſuis Apoſtoli plantauerunt: cum ſuſceperitis baptiſmum, quem Felicianus & Prætextatus per tam longum tempus, quando contra eos damnatos litigabatis, foris à veſtra Eccleſia tradiderunt?* hæc Auguſtinus: qui ad confutandos eos ſuis ipſorum factis ac ſcriptis, eadem Acta Conciliorum, libellumq; exſcripſit, & ſæpe citat, atque frequenter refricat, vt ſic eos ex geſtis ipſorum ineuitabili argumentatione redarguat. Commiſceri enim peccatoribus, nefas cum dicerent; totius Eccleſiæ Catholicæ, quæ communicarat Cæciliano ab ipſis accuſato, communionem vitabant. Rurſum de iiſdem agens idem Auguſtinus in Epiſtola c ad Generoſum, ait eoſdem Felicianum & Prætextatum Epiſcopos, & omnes ab eis baptizatos ſuſceptos à Primianiſtis, cogente Optato Gildoniano, de quo plura inferius. perſecutus eſt enim idem Optatus Maximianum cum ſuis, quamuis Donatiſtas, vt tradit ipſe S. Auguſtinus agens aduerſus Creſconium d.

b *Aug. contra Gaudent. lib. 4. c. 39.*

c *Auguſt. epiſt. 105.*

d *Auguſt. contra Creſcon. lib. 4. c. 47.*

XLVIII. DONATISTÆ IVRA SIBI VSVRPANT CATHOLICORVM.

Sed quomodo lege agerent Donatiſtæ ex parte Primiani aduerſus Donatiſtas partis Maximiani, cum æque ac iſti, illi rei eſſent latæ aduerſus hæreticos ab Imperatoribus legis: dicamus. Factum eſt id quidem inſcitia magiſtratuum, cum ipſi hæretici minime adiuuandi fuiſſent auxilio legis, qua ipſi pariter damnarentur. Iſtud ipſum eſt, quod S. Auguſtinus exclamat e aduerſus eoſdem, cum illud Pſalmiſtæ explicat: *Contriuit Dominus dentes eorum in ore ipſorum.* atq; ait: *Quæro & ego: Quid vobis ad Proconſules, quos miſerunt Imperatores? Quid vobis ad leges, quas contra vos dederunt Imperatores? Imperatores communionis noſtræ, leges aduerſus omnes hæreticos dederunt: eos vtiq; appellant hæreticos, qui non ſunt communionis eorum; inter quos vtiq; & vos eſtis. Si veræ ſunt leges, valeant & in vos hæreticos, ſi falſæ ſunt leges, quare valeant contra veſtros hæreticos? Fratres, paululum aduertite, & intelligite quod diximus.*

e *Aug. in Pſal. 57.*

XLIX. PRIMIANISTÆ AGVNT ADVERSVS MAXIMIANISTAS LEGIBVS PVBLICIS.

Quando egerunt cauſas ſuas aduerſus Maximianiſtas, vt eos à ſe damnatos & ſchiſmaticos ſuis eiicerent de locis, quæ illi tenebant antiquitus, & ſucceſſerant Epiſcopis deceſſoribus ſuis: volentes illos inde excludere, egerunt legibus publicis, ad iudices venerunt, dixerunt ſe Catholicos, vt poſſent excludere hæreticos. Quare te dicis Catholicum, vt excludatur hæreticus, & non potius es Catholicus, ne ſis excluſus hæreticus? Modo Catholicus es, vt valeas ad excludendum hæreticum: Iudex enim non poſſet, niſi legibus ſuis iudicare. Dixerunt ſe Catholicos: admiſſi ſunt agere. Dixerunt illos hæreticos. Quæſitum, vnde probaretur. Lectum eſt Concilium Bagaitanum, vbi damnati ſunt Maximianiſtæ: inſertum eſt Actis Proconſularibus. Probatum eſt, quod illi damnati non deberent tenere baſilicas: & pronunciauit Proconſul ex lege. Ex qua lege? quæ lata eſt contra hæreticos: Si contra hæreticos, & contra te. Quare, inquit, contra me? non enim ego hæreticus ſum. Si tu hæreticus non es, falſæ ſunt illæ leges: ab his enim Imperatoribus latæ ſunt, qui non ſunt communionis tuæ; omnes, qui non ſunt communionis eorum, legibus ſuis hæreticos vocant. hæc Auguſtinus, eodem dilemmate iterum atque iterum Donatiſtas exagitans. Quænam vero fuerint hæ leges, recenſuimus ſuo loco ſuperius. Porro res Africanæ Eccleſiæ eo ſtatu collocatæ erant, vt ob immenſum numerum Donatiſtarum, Catholici quamuis merito lege agere Imperatorum poſſent, ipſiq; Proconſules deberent præſe ferre vindices legis; tamen quod tot tantaque remedia tum à Conſtantino Magno, tum à Conſtante eius filio ad eos curandos caſſa eſſe reddita viſa eſſent; immo illis remediis eadem monſtra iidem acerbius prouocaſſent; quodque etiam

DONATISTÆ CVR TOLERATI.

polleret manu factioſorum & ſceleratorum hominum, nempe Circumcellionibus; Catholici quidem quieſcere tutius rati ſunt, & magiſtratus ob pacem prouinciæ ea toleranda eſſe putarunt. Sic igitur veluti ſoluti vinculis ipſi legum, leges tamen ad alios perturbandos adhibuerunt; immo etiam furentes aduerſus aduerſarios leges pœnales ſanciuerunt. nam de ipſis ſanctus Auguſtinus a: *Quid amplius dicamus? Modo præconem miſiſtis, qui clamaret Simiti: Quiſquis Maximiano communicauerit, incendetur domus eius.*

a *Auguſt. epiſt.* 66.

L. SALVIVM EPISC. DONAT. CAVSA.

Sed vide, quæſo, quid in Saluium Epiſcopum Membreſitanum, vnum ex ordinatoribus Maximiani, iudicio cum aduerſariis Primianiſtis contendentem, & de lege illa excipientem, qua illi ſibi agendi contra Maximianiſtas eſſe facultatem apud Proconſules affirmabant, iidem egerint Primianiſtæ: Auguſtinus enim contra Creſconium b agens hæc narrat, cum ait: *Quære quæ ſtatuta ſint Saluio Membreſitano: quia ei non potuit illius perſecutionis exagitationibus extorquere, vt rediret ad conſortium criminis: maluitque ſe committere examini, & perſecutoribus ſuis in Proconſulari iudicio reſpondere: ea credo fiducia, quod ſciret aduerſarios ſuos legibus contra hæreticos promulgatis vti non poſſe apud Iudicem, niſi etiam ſe ipſos pariter eis irretirent. Sed feſellit eum iſta cogitatio. Apud Seranum enim tunc Proconſulem vel gratia plus valuit, vel magis forte Bagaienſe Concilium, quod illic etiam contra eundem Saluium recitatum eſt. Quadam ſane interlocutione, quid per ſe ageretur, oſtenditur ideſt, vt Saluium aut choro Epiſcoporum communionis Primiani redderet, aut fugaret à ſedibus, vt reſtitutus quem contra eum Primianus ordinauerat, loca omnia, quæ à Saluio tenebantur, ſine aduerſario poſſideret. & tamen in eadem interlocutione, quod perſecutionem Saluius pateretur, expreſſit. ſic enim in iiſdem Geſtis legitur: Seranus Proconſul dixit: Lis Epiſcoporum ſecundum legem ab Epiſcopis audienda eſt. Epiſcopi iudicauerunt. Quare non aut ſub ſatisfactione ad chorum reuerteris veſtitatis: aut, habes ſcriptum, terga perſecutoribus prodis?* & paulo inferius:

b *Auguſt. contra Creſcon. lib.* 4. *c.* 48.

LI.

Iam vero poſteaquam ſententia Proconſulis Abitinenſibus allegata eſt, per quam ciuitatem vicinam iudicatum implere veſtri metuerant, eo quod pene omnes Membreſitani Saluium diligebant: quæ fecerunt idem Abitinenſes homini ætate grauiſſimo, piget dicere; quia ea non apud Acta fecerunt: ſed tam recenti memoria cum omnibus documentis ſit clarior ipſa teſtificatio ciuitatum, breuiter attingam, quod illic, cum iter agerem, comperi. Nam quia eis pro defendendis ex quantacunque parte ſedibus ſuis etiam poſt Proconſulis iudicatum turba ſibi fauentis fiducia Saluius repugnare tentauerat: victus aliquando comprehenſus eſt, non iam ducendus ad iudicium, vbi in partes fuerat prolata ſententia, ſed pompa miſerabili triumphandus. Capto enim ſeni mortuos canes alligauerunt in collo, & ſic cum illo, quantum libuit, ſaltauerunt. Hoc ſi vellem exaggerare dicendo: nonne fortaſſe hanc pœnam vix tormentis Regum Etruſcorum, quibus mortua viuis corpora iungebant, comparandam eſſe monſtrarem? &c. eadem idem Auguſtinus, dum agit contra Parmenianum c; & cum pluribus rem proſequitur, ait à ſuis Saluio vt martyri fabricatam fuiſſe nouam Eccleſiam.

QVID IN SALVIVM DONATISTÆ.

c *Auguſt. contra epiſt. Parm. lib.* 3. *c.* 6.

LII. DONATISTÆ SVA IPSORVM OPERA CONVICTI.

Quod vero eadem proſecutione cauſæ ſuæ Primianiſtæ aduerſus Maximianiſtas ea omnino præſtiterint, quæ iidem atq; cæteri Donatiſtæ à tempore Conſtantini Magni atque Conſtantis in Catholicos effuſo ore iactabant; ſicque ſuis ipſorum ſe armis confodi, negare non poſſent (quod crebertime idem Sanctus Auguſtinus inculcat) inde factum eſt, vt in Concilio Carthagienſi poſtea à Catholicis celebrato, nimirum ſub Conſulatu Vincentii & FRauitæ, decreuerint Patres ad perpetuam rei memoriam è publicis Actis excipienda eſſe cuncta, quæ inter Primianiſtas & Maximianiſtas penes Proconſules verſata eſſent: ſunt enim hæc d verba decreti: *Placuit, vt ex Concilio noſtro litteræ dirigantur ad Iudices Africanos, à quibus hoc peti congruum videtur, vt in hoc adiuuent communem matrem Eccleſiam Catholicam, in quo Epiſcopalis auctoritas contemnitur in ciuitatibus poteſt, ideſt, vt iudiciaria poteſtate ac diligentia ex fide Chriſtiana, quid geſtum ſit in omnibus locis, in quibus Maximianiſtæ baſilicas obtinuerunt, qui ab eis ſchiſma fecerunt, inquirant, & Geſtis publicis propter firmam notitiam omnibus neceſſariam faciant inhærere.* hæc Patres, & quam prudenter id egerint, ex vſu frequenti ipſorum Proconſularium Geſtorum, quibus Auguſtinus frequentiſſime Donatiſtas exagitat, ſatis perſpicue demonſtratur.

d *Conc. Afric. c.* 34. *to.* 1. *Conc.*

LIII.

Cæterum ſicut olim Conſtantinus Magnus & Conſtans, ita & Valentinianus maior, Gratianus, & Theodoſius coercuere legibus Donatiſtas, prout ipſe S. Auguſtinus affirmat, eaſque ipſis legendas proponit, dum ait e: *Deinde Valentinianus, legite, quæ contra vos iuſſerit. Inde Gratianus & Theodoſius, legite quanto vultis, quæ de vobis conſtituerint,* &c. quæ vero poſt Theodoſium Honorius aduerſus eoſdem ſtatuerit, dicemus inferius ſuo tempore. Sed quanam pœna contemptores legum, poteſtatum, ac denique numinis à Deo puniri ſolent? (haud enim Diuinitas patitur ſontes omnino hic graſſari ſine ſupplicio) ea nimirum, vt quos carcer coercere minime valet, nec compedes & catenæ conſtringunt, nec ſecuris ferit, vel ignis incendit, iidem ſibi ipſis carnifices fiant: Ob idque accidit, vt è cœlo in eorum præcordia immiſſa vindicta, iidem Donatiſtæ mente turbati, furore perciti, à prauo dæmone agitati, quouis prætextu, vel deſperatione adacti, vel falſa ſpe meliorum illecti, ipſi ſibi ſpontanei carnifices fierent, iniicerent collo laqueos, gladios in ſua conuerterent pectora, venena ſitirent, præcipitia, vel flumina, vel ignes ad necem quærerent, & ad quoſcunque oblatos ſibi interitus modos obuiis accurrerent manibus, ſicque infeliciſſimi homines appeterent mortem, & oppeterent auidius, quam alii vitam. Tali quidem, vlciſcente numine, quos Iudex legum vindex non plexit, mulctati ſunt ſupplicio Donatiſtæ; vt amentiæ quadam offuſi caligine prætextu martyrii, ipſi ſibi violentas manus inferrent, vel ad inſligendum vltimum ſibi ſupplicium alios cogerent, vt ſuperius demonſtratum eſt. Sit in horum exemplum quod Conſtantii Imperatoris temporibus dictum eſt ex Optato de Marculo & Donato ſua ſponte necatis, quos illi dicebant à noſtris occiſos: ſed verius Auguſtinus f: *Ecce,* inquit, *Marculus de petra præcipitatus eſt; ecce Donatus Bagaienſis in puteum miſſus eſt. Quando poteſtates Romanæ talia ſupplicia decreuerunt, vt præcipitarentur homines?* (exoleuerat diu ante ſupplicium illud, quo de rupe Tarpeia rei immanium criminum proiiciebantur) *Quid autem reſpondent noſtri? Quid ſit geſtum, neſcio. Tamen quid tradunt noſtri? Quia ipſi ſe præcipitauerunt, & poteſtates infamauerunt,* &c. at de aliis imitatione maiorum ſuorum eadem ſibi ſupplicia voluntaria inferentibus agit ipſe S. Auguſtinus contra Gaudentium his verbis g:

e *Aug. epiſt.* 166.

DONATISTA SE-TORES IN SE IPSOS.

f *Aug. in Ioan. tract.* 11.

DE DONATISTIS IN SEIPSOS SÆVIENTIBVS.

g *Aug. contra Gaudent. lib.* 1. *c.* 28.

LIV. INSANIA DONATISTARVM IN CAPTANDO MARTYRIO.

Sed nunc plane cum parcente vobis manſuetudine Chriſtiana, ita in vos ſæuit veſtra dementia, vt quemadmodum diis caninorum reperto compendio, veſtras animas rapiatis. Omnino cito vos à vobis ipſis pati perſecutionem, nimia eſt impudentia, ſi negatis; quando vos vtrumque completis, & vnde ipſi pereatis, & quod peritis. Sic autem dicis, tot hominum millia eſſe, qui hoc faciant, quaſi non etiam iſta ſit non parua cauſa, cur ab huiuſmodi magiſterio veſtro Africa liberetur. Eorum eſt enim hominum genus, cui hoc malum perſuadere potuiſtis, qui ſolent hæc & antea facere, maxime cum idololatriæ licentia vſquequaque ferueret, quando iſti Paganorum armis feſta ſua frequentantibus irruebant. Vouebant autem Pagani iuuenes idolis ſuis quis quot occideret. At iſti gregatim hinc atque inde confluentes, tanquam in amphitheatro à venatoribus more immanium beſtiarum venabulis ſe oppoſitis ingerebant, furentes moriebantur, putreſcentes ſepeliebantur, decipientes colebantur. Præter hæc ſunt ſaxa immania, & montium horrida prærupta voluntariorum creberrimis mortibus nobilitata veſtrorum; aquis & ignibus rarius id agebant, præcipitiis greges conſumebantur ingentes. Ætatis noſtræ hominibus res notiſſimas loquor. Quis neſcit hoc genus hominum in horrendis facinoribus inquietum, ab vtilibus operibus otioſum, crudeliſſimum in mortibus alienis, viliſſimum cum ſuis, maxime in agris territans, ab agris vacans, & victus ſui cauſa cellas circumiens ruſticanas, vnde & Circumcellionum nomen accepit, vniuerſo mundo pene famoſiſſimum, Africani erroris opprobrium? Ex hoc igitur genere quis ignorat, quam multi antea per diuerſas regiones ibant & peribant, & nunc illorum comparatione quam pauci ſuis ignibus ardeant? cum ſcilicet compreſſi ſunt iterum legibus

Impe-

Imperatorum, de quibus vberius ſuo loco dicendum erit.

LV. Quod autem hi nefandum ſcelus exemplo Raziæ *a* ex Machabæorum libris defendere ſoliti eſſent, & deterrimum delictum titulo martyrij honeſtarent, idem Auguſtinus eoſdem plurib. ſæpeq; confutat *b*, percitoſq; gloriæ ſtimulis iſta deliraſſe, ſępe etiam demonſtrat *c*. Nam ſic occiſos ſepeliebant, & colebant vt martyres, ad eorum ſepulchra comedentes atq; gaudentes, orantesq; iactabant ſe ad eorum memorias exauditos: ſed refellit has omnes fallacias, & ad animas decipiendas diaboli technas retegit ipſe fuſius Auguſtinus *d*.

a 2. Mach. 4. b Aug. contra Gaud. li. 1. c. 28. 29. 30. c Aug. de Vnitat. Eccleſ. c. 19. & contra Gaud. lib. 1. c. 12. & alijs in locis. d Aug. de Vnit. Eccl. c. 19.

LVI. NOTA OMNIBVS DONATISTARVM INSANIA. Cœpta hæc ipſorum inſania ſub Conſtante Imperatore, cum ab eis miſſi ſunt Paulus & Macarius Legati pacis, nec poſtea quoad viguit impium ſchiſma deſijt, peruulgata iam etiam tranſmarinis, nam de his Philaſtrius ita meminit *e*: *In Africa ſunt, qui Circuitores dicuntur: hi circumeunt terras; & quos inueniunt in via, cogunt eos, vt interficiantur ab illis, dicentes ſe deſiderare pati martyrium: & ſub cauſa hac multi latrocinantur interdum. Quidam autem ex his velut Biothanati moriuntur, ſeſe dantes in præcipitium, diuerſumq́; ſubeunt calamitatum interitum.* Innotuerunt ijdem Orientalibus etiam: nam de ipſis Theodoretus hæc habet *f*: *Nouum inſaniæ genus excogitarunt: violentam enim mortem, martyrium nominant; & qui hanc quidem appellationem aſſequi volunt, id longo ante tempore, ijs, qui idem ſecum ſentiunt, ſignificant. Illi autem eos omni genere officij obſeruant, eiſque inſeruiunt, & omne ciborum genus afferunt, veluti quædam ſacrificio deſtinata animalia præpaſcentes & pinguefacientes. Cum diuturno autem tempore in his delicijs laute & opipare vixerint, cogunt eos, quos in vijs inuenerint, lethalia eis vulnera enſe afferre; & nonnulli quidem inſtitutum aſſequuntur, alij vero ab eo excidunt. Quis enim ſanæ mentis in ſe cædis manifeſtæ crimen ſuſceperit? Inſtar Corybantum, itaque furentes & debacchantes, ſe ex alto præcipitio deorſum præcipitant. Ego autem interim dum de Arianis loquor, volo aliquid lepidum, quod in his euenit, enarrare. Cum enim permulti ex iis, inſtar phaſianorum adipati, in generoſum quendam iuuenem incidiſſent, deinde nudum enſem ei porrexiſſent, iuſſerunt, vt eis afferret vulnera: & ſe eum interfectiros minati ſunt, niſi imperatum faceret. Is autem dixit, ſe vereri, ne aliquibus occiſis, qui ſupereſſent, pœnitentia ducti pœnam cædis ab eo exigerent: oportere itaq; prius vnicuiq; eorum vinculum imponere, deinde ſic enſem adigere. Cum illi autem acquieuiſſent, & vincula accepiſſent: cum virgis omnes cecidiſſet, eos vinctos relinquens abijt. Eis vero hanc phrenesin immiſit malus dæmon.* hactenus Theodoretus, deque his modo ſatis: reliqua enim de ipſis ſuis locis antea dicta & inferius dicenda ſunt. Tantum enim abeſt, vt ab hac inſania aliquando reſipuerint, vt maiori in dies correpti furore, graſſati ſint in ſe ipſos, & in Catholicos: tunc præſertim, cum Gildonis in Africa tyranni ſectator Optatus Gildonianus, homo Donatiſta, armatus prodijt, quod ſuo loco dicturi ſumus. Vidiſti igitur & conſideraſti, nullum vnquam non dico Chriſtianum Imperatorē, ſed nec Scytam, & imaniſſimum quemuis tyrannum de Donatiſtarum ſceleribus valuiſſe adeo crudeles pœnas ſumere, quas ipſi ſibi ſponte ferali animo intulere. Sed iam quæ ſunt reliqua rerum geſtarum præſentis anni, oratione proſequamur.

e Phila. de hær. c. 86. f Theo. hær. fabul. l. 4. DONATISTARVM INSANIA IN AFFECTANDO MARTYRIO.

LVII. ALIPIVS TAGASTENSIS CREATVS EPISCOP. Hoc ipſo anno Alipius Tagaſtenſis, qui (vt ad calcem anni ſuperioris diximus) Hieroſolymam profectus eſt, in Africam rediens, creatus fuit ſuæ patriæ Epiſcopus Tagaſtenſis: quod ex litteris S. Auguſtini ad S. Hieronymum hoc anno datis facile poſſumus intelligere *g*. In ipſo n. limine perfuncti presbyteratus, & Epiſcopatus eius initiationis, Auguſtinus illas, de quibus agimus, ad S. Hieronymum litteras dedit, quarum exordium eſt: *Nunquam æquè quiſquam*, &c. Hæc quidem haud otioſe diſquirimus; ſed vt perſpicuè innoteſcat, quo tēpore cœpta ſit controuerſia illa famoſa, ore omnium agitata, inter Auguſtinum atque Hieronymum ad multorum annorum ſpatia propagata, ſimulque cauſam & fontem, vnde illa manaſſe contigit, percipere accurate poſſimus. Ac primum quæ de Alipij Epiſcopatu habeat Auguſtinus, his tunc ad Hieronymum literis datis, hic verbis ipſius manifeſtemus: *Nunquam, inquit, æquè quiſquam tam facile cuilibet facie innotuit, quam mihi tuorum in Domino ſtudiorum quieta lætitia, & verè exercitatio liberalis. Quamquam ergo percupiam omnino te noſſe, tamen exiguum quiddam minus habeo, præſentiam videlicet corporis. Quam ipſam etiam, poſteaquam te beatiſſimus nunc Epiſcopus, tunc vero iam Epiſcopatu dignus, frater Alipius vidit, remeansq; à me viſus eſt, negare non poſſum magna ex parte mihi eſſe relatu eius impreſſam: & ante reditum; cum te ille ibi videbat, & ego videbam, ſed oculis eius*, &c.

g Aug. ep. 8. DISSENSIONES INTER AVGVST. ET HIERON. QVANDO CŒPTÆ.

LVIII. Auſpicaturi iam exordium & originem controuerſiarum, quæ inter tales tantosq; viros doctrina & ſanctitate egregia præditos, Catholicæque Eccleſiæ magiſtros exortæ ſunt: hic repetere memoria debemus, quæ anno ſuperiori ad finem ipſius diximus, cum de eiuſdem Alipij peregrinatione Hieroſolymam ſermonē habuimus: nimirum tunc ex nobilium Origeniſtarum Hieroſolymis agentium latebris ventum illum ſpiraſſe, quo eiuſmodi eſt excitata tempeſtas, ex qua filiorum pacis nauigia nonnihil iactata, & inter ſe colliſa diu, vix tandē ad tranquillitatis portum, quo vterq; rectitudinis & veritatis clauum direxerat, integra abſque naufragio peruenere: cum poſtea datis inter ſe mutuo dexteris, iunctis animis, aduerſus primogenita Origeniſtarum germina, Pelagianos hæreticos, ſub eodem Catholico fidei vexillo commilitones acerrimè decertarunt.

LIX. Sed quo modo ab Origeniſtis ſuppeditatus eſt diſcordiæ fomes, ex veriſimilibus, ex veris tamen deductis cōiecturis datur poſſe opinari: procul vero abhorremus ab opinatione eorum, de quibus iſta Hieronymus *h*: *De amicitia omnis tollenda ſuſpicio eſt; & ſic cum amico, quaſi cum altero ſe loquendum. Nonnulli familiares mei, & vaſa Chriſti, quorum Hieroſolymis & in ſanctis locis permagna copia eſt, ſuggerebant, non ſimplici animo à te factū, ſed laudem atq; rumuſculos & gloriolam populi requirente: vt de nobis creſceres. & multi cognoſcerent te prouocare, me timere, te ſcribere vt doctum, me tacere vt imperitū, & tandem reperiſſe, qui garrulitati meæ ſilentium modumq; imponeret.* hæc ipſe: ſed plane male illi Auguſtini animum perſcrutati; licet id conati fuerint, qui ad hæc aduerſus Hieronymum ſcribēda Auguſtinum quibuſdam impulſibus adegerunt. At quinam aduerſarij iſti Hieronymi, qui ex Auguſtini ad ipſum ſcriptis inſultandi in eum captatui forent occaſionem: illi nempe; quorum ſuperius mentio facta eſt, Iohannes Hieroſolymitanus Epiſcopus, Ruffinus, Melania, & ſi qui alij ob Origenis errores, quos impugnabat, ipſi Hieronymo infenſiſſimi, eiuſmodi quidem, qui extrinſecus ſanctitate cum nobilitate pollentes, fidem apud omnes inuenirent, qui eos minus proximè perſpectos haberent.

h Hierony. ep. 91. FOMES DISCORDIARV̄ AVGVSTINI CVM S. HIERONYMO VNDE.

LX. ALIPIVS MALE AFFECTVS AB ORIGENISTIS IN S. HIERONYMVM. Quænam autem, quantave putas hos omnes aduerſus Hieronymum in aures Alipij infudiſſe: certè non alia, illa quidem quod dictitare & obiectare ſæpe ſolebant: nimirum, hominem eſſe faſtu plenum, tumidum, nemini parcentem, omnes carpentem, ſibi nimiam arrogantem, agentem doctorem totius Orbis, omnes ſpernentem, nulloſq; rationem habentem: fore namque Deo gratum, Chriſtianiſq; iucundum, petulantiam hominis coercere, contrarijs ſcriptis eius ſcripta corripere, & ſugillare; idq; eſſe de ipſo in primis bene mereri, ſi è cathedra docētis demiſſus, in loco humili collocatus diſceret tandē, & quod non crederet, experimento ſentiret, præſtantiorem ipſo in Eccleſia inueniri doctorem. At quorſum hæc Origeniſtarum ſtropha tendebat? eo nimirum, vt Hieronymi quam dicebant audaciam coercendo, Auguſtinum, ſi poſſent, cautè ſibi coniungerent; vel ſaltem eoſdem inter ſe altercantes, ſibi inuicem aduerſarios conſtituerent, iugiter inter ſe pugnantes, mutuoque carpentes; eueniretque tandem ſecundum illud Hieremiæ *i*: *Quia fortis impegit in fortem, ambo pariter conciderunt.* Non ſenſit dolos Alipius, nec in animum inducere potuit fraudulenter hæc agi, ab hominibus præſertim, quorum ſanctitas videbatur toto iam Orbe ſpectata: quamobrem de Hieronymo ab illis accepit, eadem reuerſus in patriam retulit Auguſtino: qui bona fide, rectoque animo, & nonniſi boni conſulens, ſic ſcribere

i Hieremiæ 40.

aggreſſus eſt, & carpere, quæ à Hieronymo ſcripta eſſent, vt tamen in omnibus fraternæ charitati in primis voluerit eſſe conſultum: ſicq; ſe reprehenſorem exhibuit, vt tamen charitate ſe fratrem eſſe, pluribus ſignificaſſe voluerit. Sed age iam ad ipſas literas inter ſe mutuo datas, quo ſcriptæ ſunt ordine, veniamus.

LXI. AVGVST. AD HIERONYMV̄ ACRES LITERÆ.

Dedit igitur ipſe prior Auguſtinus ad Hieronymum, quas diximus, litteras hoc anno cuidam Profuturo, familiares illas quidem, ſalibus tamen acrioris correctionis aſperſas: nam vnde ſibi ſuppetere poterat haud mediocre argumentum Hieronymi commendandi, quod ſolus ac primus inter Latinos reſerare potuerit fontes Hebraicos, inde eum ſugillandi ſe inueniſſe putauit occaſionem, quaſi otioſè hæc ipſe tentaſſet: à quo ſtudio etiam diuellere eum conatus, fructuoſius ipſum laborare rogat, nimirum vt verteret in Latinum Græcos ſcriptores Eccleſiaſticos; quod poſtulare ſe dicit nomine totius Eccleſiæ Africanæ, cum ait *a*: *Petimus ergo, & nobiſcum petit omnis Africanarum Eccleſiarum ſtudioſa ſocietas, vt in interpretandis eorum libris, qui Græcè Scripturas noſtras quàm optimè tractauerunt, curam atque operam impendere non graueris: potes enim efficere, vt nos quoque habeamus illos tales viros, & vnum potiſſimum, quem tu libentius in tuis litteris ſonas.* Origenem ſanè Auguſtinus intelligit; cuius laudes, antequam ex eo hæreſes proferrentur in lucem, ſuis ſcriptis ſæpè contigerat Hieronymum prædicaſſe: vt vel ex hoc vno intelligas tacitam inuri Hieronymo notã, quod hoc tempore deteſtari profiteretur Origenem, quem antè ſæpè alias cõmendaſſet: ſicq; planè per transennam inſpicias ſuppeditata ab Origeniſtis Auguſtino eo modo, quo diximus, in Hieronymum argumenta; qui & iſta mox ſubdit: *De vertendis autẽ in linguam Latinam ſanctis litteris canonicis laborare te nollem, niſi eo modo, quo Iob es interpretatus; vt ſignis adhibitis, quid inter hanc tuam & Septuaginta, quorum eſt grauiſſima auctoritas, interpretationem diſtet, appareat. Satis autem nequeo mirari, ſi aliquid adhuc in Hebraicis litteris & exemplaribus inuenitur, quod tot interpretes illius linguæ peritiſſimos fugerit, &c.* ad poſtremum eiuſmodi indigno planè Auguſtino dilemmate agit: *Si enim*, inquit, *obſcura ſunt, te quoque in illis falli potuiſſe creditur: ſi autem manifeſta, illos in eis falli potuiſſe non creditur.* hæc ipſe: ſed quantarum ſint virium, ſi quæ ad iſta reſponderit Hieronymus legeris, planè inuenies.

a Hierony. ep. 80. ap. Aug. ep. 8.

LXII.

Poſt hæc autem Auguſtinus eam reprehenſionem inculcauit de perperam facta à Hieronymo interpretatione loci illius in Epiſtola ad Galatas *b*, quo Paulus ait obiurgatum à ſe eſſe Petrum: cum Hieronymus diceret ex complurium doctorum ſententia, ea omnia inter ipſos Apoſtolos per ſimulationem eſſe tranſacta: redarguit n. Auguſtinus Hieronymum tanquam praui dogmatis aſſertorem; quaſi illis mentiri licuiſſe, affirmarit. At quam hæc à ſententia Hieronymi abhorruerint, ſuperius à nobis eſt demonſtratum tomo primo Annalium, cum de eadẽ controuerſia & diſſenſione inter Paulum & Petrum pluribus diſputauimus; ad quem locum lectorem reijcimus. Hæc quidem primis ad Hieronymum litteris præſtitit Auguſtinus, quas Profuturo perferendas Hieroſolymam dedit. Sed accidit, vt ipſæ retentæ in Africa, vix (vt dicemus) peruenerint poſt annos duodecim Hieroſolymam. Verum quo caſu id factum ſit, ſic explicat Auguſtinus *c*: *Primas, quas ad te adhuc presbyter litteras præparaueram mittendas per quendam fratrem noſtrum Profuturum; qui poſtea nobis collega factus, iam ex hac vita migrauit; nec eas tunc ipſe perferre potuit; quia continuò, dum proficiſci diſponit, Epiſcopatus ſarcina detentus, ac deinde in breui defunctus eſt; etiam nunc mittere volui, &c.*

b Galat. 2. ALIA REPREHENSIO AVGVSTINI IN HIERONYMVM.

c Aug. ep. 10. ap. Hieron. 88.

LXIII. HIERON. QVID ADMONVIT S. AVGVSTINVM.

Cum igitur harum Auguſtini litterarum S. Hieronymus penitus ignarus eſſet, ipſe ad Auguſtinum alia occaſione litteras officioſas ſatis miſit: quæ licet non extent, earum tamen meminit Auguſtinus *d*, qui & teſtatur inter alia admonitum ſe fuiſſe à Hieronymo, vt caueret in legẽdo Origene eius errores; vtpotè quod ipſe Hieronymus aliquid viſus eſſet odoratus eſſe, & in ſuſpicionem adductus de conſuetudine Alipij Hieroſolymis cum Ioanne Epiſcopo, Ruffino, atq; Melania, & veritus ne per Alipium tanquam canalem è cœnoſis fontibus in Auguſtini animum illaberentur toxica Origenis. His acceptis à Hieronymo literis Auguſtinus, cũ ad eum redderet litteras, eadẽ perſuaſione, qua cum primas litteras dederat animo affectus, rurſum à redargutione ſcriptorum illius ſumit exordiũ, ex cauſa quidem leuiſſima ſibi comparans argumẽtum; nimirum quod accepiſſet à quodam homine, inditum ab eo titulũ, Epitaphium, commentario illi, quem ante biennium conſcripſerat de Scriptoribus Eccleſiaſticis; quod tamen minimè verum fuit, vt litteris ſuis ſe poſtea Hieronymus excuſauit. Rurſum vero iiſdem Auguſtinus litteris eandem inculcat reprehenſionem de prauo dogmate ex interpretatione perperam facta loci illius Epiſtolæ Pauli ad Galatas: atq; tandem, perinde ac ſi graui lapſus eſſet errore, adhuc admonuit, vt iuxta illud Homeri, inſtar Steſichori, recantaret palinodiã. hæc cuncta pluribus pertractata, apud ipſos Hieronymũ & Auguſtinum, ſi vis, inſpicias lector: nimis enim in longum diffluerit oratio, ſi cuncta verbis ipſorum hic reddere conaremur.

d Aug. ep. 9. ap. Hieron. 89.

LXIV. LITERÆ AVGVSTINI INTERCEPTÆ ET VVLGATÆ.

Sed accidit; dolo quidem aduerſariorum, non autem culpa vel oſcitantia Auguſtini, vt hæ litteræ nequaquam Hieroſolymam perlatæ fuerint, ſed exſcripta ex eis exemplaria in Italiam miſſa ſparſaq; per ſingulas fermè ciuitates non ſine Hieronymi grauiignominiæ nota: quorũ vnum nactus Syſinnius diaconus, Hieroſolymam ad Hieronymum attulit: teſtatur id ipſe Hieronymus in litteris ad Auguſtinum ſcriptis, cum iſta narrat, ſic iure quidem expoſtulans *e*: *Satis mirari nequeo quomodo ipſa Epiſtola & Romæ & in Italia haberi à plerìſque dicatur, & ad me ſolum non peruenerit, cui ſoli miſſa eſt: præſertim cum idem frater Syſinnius inter cæteros tractatus tuos dixerit eam ſe non in Africa, non apud te, ſed in inſula Hadriæ ante hoc fermè quinquennium reperiſſe.* hæc Hieronymus. Quis non ſentiat id ſubdola aduerſariorum arte compoſitum, nec eiuſmodi litteræ ad Hieronymum peruenirent, nec eius ſtylo potenti ex more, omnia quæ eſſent obiecta refellerentur: ſed quaſi ex illis victus atque proſtratus, cum rubore ſiluiſſe videretur; litteræ illæ Auguſtini vbique locorum ab aduerſariis oſtentarentur, deſcriberenturque: vt ſic Hieronymi nomen ſannis pariter atque cachinnis expoſitum pro aduerſariorum arbitrio vbique traduceretur.

e Hieron. ep. 92. apud Aug. ep. 14.

LXV. FRAVS ADVERSARIORVM IN S. HIERON.

Quod autem hæc acciderint Auguſtino neſciente, inde ſatis apertè percipi poteſt, dum poſt illam Epiſtolã ad Hieronymum alias litteras dedit, quibus efflagitabat, vt ad datas à ſe literas reſponderet. Sed rem hanc totam geſtam dolo aduerſariorum cum dicimus: ne falſum me cõiectorem exiſtimes, accipe quid prætereà per Africanos itidem Epiſcopos iidem aduerſarij Origeniſtæ eodẽ tempore moliti ſint: narrat id S. Hieronymus *f* in Apologia aduerſus Ruffinum: *Scribit*, inquit, *frater Euſebius, ſe apud Afros Epiſcopos, qui propter Eccleſiaſticas cauſas ad Comitatum venerant, Epiſtolam quaſi meo ſcriptam nomine reperiſſe, in qua agerem pœnitentiam, & me ab Hebræis in adoleſcentia inductum eſſe teſtarer, vt Hebræa volumina in Latinum verterẽ; in quibus nulla ſit veritas. Quod audiens, obſtupui. & quia in ore duorum vel trium ſtat omne verbum, vnuſq; teſtis nec Catoni creditum eſt, id ipſum multorum me ex Vrbe fratrum ſcripta docuerunt, ſciſcitantiũ, an ita ſe haberet, & à quo ipſa Epiſtola diſſeminata eſſet in vulgus lacrymabiliter indicantium. Qui hoc auſus eſt facere, quid aliud non audiat?* hæc S. Hieronymus quibus planè ſignificatur ex vna pariter officina iſthæc omnia eſſe deprõpta. Porrò totius huius facinoris architectum fuiſſe Ruffinum, ipſumq; eius auctorẽ Epiſtolæ nomine Hieronymi ſcriptæ, idem Hieronymus in Apologia in ipſum ſcripta non obſcurè ſignificat *g*.

f Hieron. Apolog. aduerſ. Ruffin. lib. 2.

g Hier. lib.

LXVI. HIERONYMI QVERELA DE AVGVST.

At quid poſt hæc ipſe Hieronymus? licet Auguſtini litterarũ exemplar per Syſinnium diaconum accepiſſet, cunctatus eſt tamen ad eas dare reſponſum, quod haud certus omnino reddi poſſet eas ab Auguſtino eſſe conſcriptas, licet (vt ait) ſtylo ſatis intellexerit eius eſſe: ſed ſtomachatus nonnihil, duabus *h* ad Auguſtinum miſſis litteris,

h Hieron. ep. 91. 92.

dein-

de iniuria accepta cõqueſtus eſt, conteſtatusq; pariter ſe ad priores ab ipſo datas literas minimè reſpondere velle, quouſq; certioribus ſcriptis literis ſuas illas eſſe ſignificaret. dedit harum literarum priores Aſterio, poſteriores vero Firmo, vt ex Auguſtini redditis litteris *a* apparet. Quas omnes licet ſtylo pungenti, vtpote cõmotus iniuria, viſus ſit exaraſſe: haud tamen inter ſe ipſos connexũ vinculũ charitatis diſſolui voluit: nam ad finem priorũ, quas Syſinnio dedit, animi ſui candorem his verbis reliquiſſe voluit declaratum *b*: *Vide*, inquit, *quantum te diligam, vt ne prouocatus quidem voluerim reſpondere; nec credam tuum eſſe, quod in altero forte reprehenderem*, ad finem vero poſterioris Epiſtolæ *c*: *Vale*, inquit, *mihi amice cariſſime, ætate fili, dignitate parens*. ſic quidem, quod iam Auguſtinus eſſet creatus Epiſcopus, & mox addit: *Et hoc à me rogatus obſerua; vt quidquid mihi ſcripſeris, ad me primum facias peruenire.* Auguſtinus vero acceptis Hieronymi litteris ab Aſterio, illas ſuas ad eum reddidit, quarum eſt exordium *d*: *Quãuis exiſtimem*, &c. in quibus inter alia veniam petens, hæc ait: *Obſecro ergo te per manſuetudinem Chriſti, vt ſi te læſi, dimittas mihi; ne me viciſſim lædendo malum pro malo reddas.* & poſt alia: *Vtinam mereremur amplexus tuos*, &c. Ex quibus plane intelligis, Deo dilectos, filios pacis, Eccleſiæ magiſtros eo animo in altercando fuiſſe, vt inter ipſos verborum grauiores verberibus ictus, ſe tamen mutuo complecterentur, & furtiuis charitatis oſculis peterent.

a Ap. Hier. ep. 97.
b Hierony. 91.
c Hierony. ep. 92.
d Aug. ep. 15. apud Hier. ep. 93.

XLVII.

Porro vt his profitetur litteris Auguſtinus, haud pridem dederat ad Hieronymum per Cyprianum diaconũ litteras, quæ extant, eſtque illarum exordium *e*: *Ex quo cœpi ad te ſcribere*, &c. quibus & ſignificauit ſuas eſſe duas illas priores, quibus ſuperius dictæ correctiones conſcriptæ haberentur, de quibus & Hieronymus petierat certior reddi, num eius eſſent. adiunxit vero & poſtremis his ſuis ad Hieronymum alias reprehenſiones, videlicet, quod nouam ex Hebræo tranſlationem libri Iob edidiſſet prorſus inutilem; quodq; aliter quam Septuaginta haberent, vertens ex Hebraica veritate librum Ionæ, pro cucurbita, magno omnium ſcandalo hederam poſuiſſet: & quid in vna Africanarum Eccleſiarum tunc cõtigiſſet, recenſet his verbis: *Quidam frater noſter Epiſcopus, cum lectitare inſtituiſſet in Eccleſia, cui præeſt, interpretationem tuam, mouit quiddam longe aliter abs te poſitum apud Ionam Prophetam, quàm erat omnium ſenſibus memoriæq; inueteratum, & tot ætatũ ſucceſſionibus decantatum: factusq; eſt tantus tumultus in plebe, maximè Græcis arguentibus & inclamantibus calumniam falſitatis, vt cogeretur Epiſcopus (ea quippe ciuitas erat) Iudæorum teſtimonium flagitare. Vtrum autem illi imperitia an malitia, hoc eſſe in Hebræis codicibus reſponderunt, quod & Græci & Latini habebant. Quid plura? coactus eſt homo velut mendoſitatem corrigere, volens poſt magnum periculum remanere ſine plebe.* hactenus de his Auguſtinus: reciprocansq; rurſum per eandem lineã ſtylum, affirmat eum vtilius impenſurũ operam reddendo Græca Latinis, quam Hebraica; eoq; nomine gratias agit de Euangelio ab ipſo ex Græco in Latinum tranſlato.

e Aug. ep. 10. ap. Hieron. ep. 18.
NOVIS CENSVRIS AB AVGVSTINO PVLSATVR HIERONYM.

LXVIII.
QVAM SERO HIERONYMVS ACCEPERIT LITERAS AVGVST.

At quantum temporis interlapſum ſit, ex quo illas ab Auguſtino olim ſcriptas, & per Cyprianum diaconũ iterum ad ipſum datas S. Hieronymus acceperit *f*: plane ex ipſis Hieronymi ad Auguſtinum per eundem Cyprianum tunc redditis litteris ſatis ſuperque intelligi poteſt; nempe (quod admiratione quidem dignum eſt) duodecim annorum ſpatium intercurriſſe: quod ſane ex manifeſta illa ratione deducimus, cum iiſdem litteris ipſe teſtetur S. Hieronymus *g*, eius exemplaria ad ſe perlata eſſe non antequam Syſinnius aduenerit ex Galliis Hieroſolymam, cum illuc miſſus eſt ab Exuperio Epiſcopo Toloſano; qui quidem eius aduentus contigiſſe monſtratur ſub VI. Arcadij Conſulatu cum collega Probo, eſt is annus Domini quadringenteſimus ſextus. Nam cum ipſe S. Hieronymus in præfatione libri tertij in Amos affirmet ſe dictis Conſulibus elaboraſſe commentarios in Zachariam ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum; & in præfationibus trium librorum in Zachariam idem S. Hieronymus teſtetur de eodẽ Syſinnio tunc miſſo ab Exuperio Hieroſolymam: plane neceſſe eſt affirmare, non ante dictos Conſules Syſinnij aduentum contigiſſe. Porro non alium hunc fuiſſe Syſinnium, qui exemplaria Epiſtolæ Auguſtini ad Hieronymum attulit Hieroſolymam, ab illo, qui ab eodem Exuperio Toloſano Epiſcopo miſſus accepit à S. Hieronymo commentarios in Zachariam Prophetam ſub dictis Conſulibus elaboratos, ex eo quoque certo cognoſci poteſt, quod ipſe Hieronymus in litteris, quas tunc pro defenſione ſua ad Auguſtinum ſcripſit, cum citat S. Ioan. Chryſoſtomum, non eum dicit eſſe Epiſcopum, ſed olim fuiſſe, atq; eſſe iam deſiiſſe: adeo vt neceſſe ſit eam ab ipſo pro ſua defenſione eſſe ſcriptam ad Auguſtinum Epiſtolam, cum iam Ioannes ſede ſummotus eſſet, & in locum eius alius ſuffectus; ſunt enim in dicta Epiſtola hæc Hieronymi verba *h*: *Quid*, inquit, *dicam de Ioanne, qui dudum in Pontificali gradu Conſtantinopolitanam rexit Eccleſiam, & propriè ſuper hoc capitulo latiſſimum exarauit librum?* quæ quidẽ ipſamet verba (ne arbitreris eſſe mendum in codice) repetit ipſe Auguſtinus in ſua ad Hieronymum reſponſione, ea Epiſtola, cuius eſt principium *i*: *Iampridem charitati tuæ*, &c. Sic igitur iam vides ſedere deſiiſſe Ioan. Chryſoſtomũ, cum illæ à Hieronymo ſcriptæ ſunt literæ ad Auguſtinum per Cyprianum, quibus de acceptis priorum litterarum exemplaribus à Syſinnio ſignificabatur. Porro & illud liquet, eundem Ioan. Chryſoſtomum quadringenteſimo quarto Domini anno ſede depoſitum & in exilium miſſum eſſe: vnde perſpicias, optimè conuenire, eundem hunc eſſe Syſinnium, quem conſtat Hieroſolymam veniſſe ſub dicto ſexto Arcadij Conſulatu, anno Domini quadringenteſimo ſexto: indeq; perſpicuè intelligas, non ante annos duodecim Hieronymum accepiſſe, non dico literas, ſed exemplaria literarum, quas Auguſtinus ſcripſerat: quibus & videas, quam proditoriè cum eo tunc ab aduerſariis actum ſit.

f Hier. ep. 89 apud Aug. 11.
g Hier. ep. 91. 92.
h Hier. ep. 89.
i Aug. ep. 19 ap. Hier. 97

LXIX.
HIERONYMVS REDARGVIT AVGVSTINVM.

Sed nõ hic finis, imo potius exordium controuerſiarũ fuit: ſiquidem acceptis tribus ſimul miſſis ab Auguſtino Hieronymus litteris, ipſe iis, quas per dictum diaconum Cyprianum reddidit, Apologiam validam quidem cõtexuit, qua cum ab omnib. obiectis cauſam ſuam defendiſſet, redarguit inſuper Auguſtinum, quod eius ſententiæ viſus eſſet aſſertor, qua diceretur, Iudæos ad Chriſtum conuerſos vti licite legalibus potuiſſe. quod affirmare, nihil aliud eſſet, quam Cerinthi, Hebionis, & Nazaræorum hæreſi adſtipulari. Vice verſa Auguſtinus his à Hieronymo pro ſua ipſius defenſione acceptis per Cyprianum diaconum literis, necnon ſuperioribus Firmo datis, quarum meminimus prolixiorẽ illam reſcripſit Epiſtolam, quæ incipit: *Iampridem charitati tuæ*, qua inter alia purgat ſe ab errore, in cuius ſuſpicionem apud Hieronymum venerat, quaſi eadẽ ſentiret cũ hæreticis illis, qui Iudaica pariter cum fide Chriſtiana eſſe ſeruanda antea docuiſſent: fatetur tamen, ſe minus perfectè eſſe locutum; intelligere autem voluiſſe, ea primis illis temporibus tolerata fuiſſe: quam ſuam ea de re ſententiã iam ante contra Fauſtum ſcribens, plenius ſe declaraſſe teſtatur. Sed iam receptui poſt bellum canendum: imo & compoſito inter eos fœdere & veritate in vtroq; vincente firmiori pace atq; concordia ſtabilita, pro munere Deo laudes cum gloria concinendæ.

LXX.
CHARITAS INTER HIERONYM. ET AVGVSTINVM ILLIBATA SERVATA.

Porro vt ab omni ſuſpicione malæ mẽtis prauiq; animi S. Auguſtinũ penitus liberemus, intelligamusq; quam veriſſimũ eſſe hæc omnia aduerſariorum arte fuiſſe compoſita, ipſo aliter ſentiẽte: præter illa, quæ ſuperius congeſta ſunt ad hæc declarãda, accipe quæ ipſe Auguſtinus ad calcem ſuarum primitus datarum Epiſtolarum habet; vt intelligas, quo animo in eiuſmodi cõtentionis palæſtra in arenam deſcenderit. Sunt hæc verba *k* ipſius, cum Profuturo ſimul cum litteris alia quædam ſcripta Hieronymo dederat perferenda: *Sane idem frater aliqua ſcripta noſtra fert ſecum; quibus legendis ſi dignationem adhibueris, etiam ſinceram atque fraternam ſeueritatem adhibeas quæſo. Non enim aliter intelligo quod ſcriptum eſt l: Emendabit me iuſtus in miſericordia, & arguet me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum: niſi quia magis amat obiurgator ſanans, quam adulator vngens*

k Auguſt. ep. 8.
l Pſal. 140.

caput. Ego autem difficillimè bonus iudex lego quod ſcripſerim; ſed aut timidior recto, aut cupidior. Video etiã interdũ vitia mea, ſed hæc malo audire à melioribus: ne cũ me recte fortaſſe reprehendero, rurſus mihi blandiar, & meticuloſam potius mihi videar in me, quam iuſtam tuliſſe ſententiam. hæc ipſe, volens ſua ſcripta cenſuræ Hieronymi ſubiacere. quo animo perſeueraſſe Auguſtinum immobilem vſq; ad finem, omniq; obſeruantia Hieronymum coluiſſe, innumera in iiſdem Epiſtolis ſparſa ſunt loca.

LXXI.

a *Auguſ. ep. 19.*

HIERONIMVS IN AVGVSTINO MAIOR.

In nouiſſima eodem argumento conſcripta, quantum ipſe licet Epiſcopus detulerit Hieronymo presbytero, hac plane ſententia declarauit b: *Quanquam ſecundum honorum vocabula, quæ iam Eccleſia vſus obtinuit, Epiſcopatus presbyterio maior ſit: tamen in multis rebus Auguſtinus Hieronymo minor eſt.* maior quidem Auguſtino Hieronymus, non ætate ſolũ, cuius ratione eum ſuperioribus literis filium nominat, ſed & linguarum Hebraicæ & Græcæ peritia, verum & in ſanctitate etiam puto Auguſtinum iure primas Hieronymo detuliſſe; quippe quem ſciret ab exordio iuuentutis iugum Chriſti portare cœpiſſe, fidemq; immaculatam ſeruaſſe, ſe vero à fide naufragum diu per Manichæorum hæreſes deuiaſſe. Cum tot igitur prærogatiuis præſtaret Hieronymus Auguſtino; videtur inſulſa nimis illa quorundam interpretatio: ſignificare nimirum voluiſſe Auguſtinum, Hieronymum maiorem fuiſſe, quod maior eſſet dignitas Cardinalatus Epiſcopatu: quaſi nihil præterea eſſet, quo excelleret Hieronymus Auguſtino, vt neceſſario ad Cardinalatum illa referenda ſint verba. ſed de Cardinalatu Hieronymi ſatis ſuperius. Ad poſtremum ad ſignificandam puram ſuam erga Hieronymum charitatem, timens Auguſtinus ne quid reliquum reſperſi ex liuore pulueris in Hieronymi animo reſideret, ſequeſtrem adhibuit Præſidium Sacerdotẽ, qui penitus eius animum exploraret: ad quem de ea re Epiſtolam ſcribens, hæc habet in fine b: *Si ego, quod non debui, aut quo modo non debui, aliquid ſcripſi: non ad illum de me, ſed ad me ipſum potius fraterna dilectione mitte ſermonem; quo correctus petã, vt ignoſcat, ſi meam culpam ipſe cognouero.* hæc ipſe. At quanti è contrario fecerit ipſe Hieronymus Auguſtinum, & quibus laudibus prædicauerit, inferius ſuis locis dicturi ſumus Annalium tom. 5 cum mutuo inter ſe datas literas tempore ingruẽtis hæreſis Pelagianæ recenſebimus. Hic autem ſatis in vnum congeſſiſſe cœptam hoc anno controuerſiã, deductam vero ad annum fermè decimumquartum, ſimulq; certo narrationis ordine in vnũ modo nos perdifficilem hiſtoriam ad rerum geſtarum faciliorem intelligentiam, quam breuiſſimè licuit, complexos eſſe. Iam cætera, quæ huius ſunt anni, acta reddamus.

b *Aug. ep. 16. apud Hier. 95.*

LXXII.

PAVLINI ET THERASIÆ CÕVERSIO.

Hoc eodem anno Paulinus Romanus, V. C. antiquæ nobilitatis decus, vna cum Theraſia coniuge ampliſſimo patrimonio in pauperes erogato, monaſticæ vitæ inſtitutum arripiens, Vrbe admirante, in Nolanum agrum ſeceſſit. In cuius rei geſtæ narratione, à temporis certa ratione ſumentes exordium: hæc ipſa præſenti anno geſta eſſe, inde certam deducimus manifeſtamque adducimus auctoritatem, quod idem ipſe Paulinus in Epiſtola, quam dedit ad Auguſtinum adhuc presbyterum, mox vero eodem anno poſtea creatum Epiſcopum Hipponenſem, nempe anno ſequenti, quo cõtigit ad Epiſcopatum prouehi, cum teſtetur ſe nonniſi annum habere, ex quo, abdicato ſæculo, Chriſtianæ Philoſophiæ nomẽ dederit, licet ætatis annum quadrageſimum primum impleſſet: plane ſignificat, hoc anno, ſuæ ætatis quadrageſimo impleto, monaſticum induiſſe habitum, & vitæ monaſticæ inſtituta ſectari cœpiſſe. Sed iam ipſum iſta profitentem audiamus; ea enim Epiſtola hæc habet c: *Rege ergo paruulum in terra reptantem, & tuis greſſibus ingredi doce. Nolo enim in me corporalis ortus magis, quam ſpiritalis exortus ætatem conſideres. Quippe ætas mihi ſecundum carnem ea iam eſt, qua fuit ille ab Apoſtolis* d *in porta Specioſa Verbi poteſtate ſanatus* (nimirum annorum amplius quadraginta) *In natalibus autem animæ, illius adhuc mihi tempus infantiæ eſt, quæ intentatis Chriſto vulneribus immolata digno ſanguine agni victimam præcucurrit, & Dominicam auſpicata eſt paſſionem.* nempe anni vnius tempo is terminus; anniculum enim agnum ad Paſchalem victimam debere eligi, diuina lege præceptum erat e. His igitur figuris Paulinus aperte ſignificare voluit, ſe eo tempore, quo iſta ſcribebat, nempe anno ſequenti (vt dicetur) fuiſſe ætatis annorũ quadraginta vnius, quorum annum vnum ſpiritalis natalis egiſſet in monaſtica diſciplina.

c *Ap. Aug. ep. 31.*

d *Act. 4.*

PAVLINI ÆTAS.

e *Exod.*

LXXIII.

PAVLINI EPISTOL. AD AVGVSTIN. TEMPVS.

Sed vnde colligimus, dices, ſequenti anno eam à Paulino ad Auguſtinum Epiſtolam ſcriptam eſſe? ex eo nimirum eius rei certum deducitur argumentum, dum ad Auguſtinum tunc presbyterum ipſo ſcribente, Auguſtinus iam tunc factus Epiſcopus ad ipſum Paulinũ mox litteras reddidit; id enim ipſe Sanctus Auguſtinus affirmat f. Porro Auguſtini ad Epiſcopatum promotionem ſequenti anno cõtigiſſe, Proſper nota Conſulum ſignat: cui enim cum Auguſtino magna fuit vitæ conſuetudo, ea tempore ſedis eius ipſum præteriiſſe minimè potuerunt. Quod autem has literas Paulinus ad Auguſtinum adhuc presbyterum dederit, ex verbis eius fidem certam inuenies, dum ibi hæc ait g: *Si officium commune conſideras, frater es: ſi maturitatem ingenij tui & ſenſuum, pater mihi es, etſi forte ſis æui iunior, quia te ad maturitatem meriti honor ſeniorem prouexit, & iuuenem cana prudentia.* ita ipſe: & inferius, cum ſe eidem Auguſtino miniſterio ſociatum dicat æqualem, compresbyterum illum fuiſſe demonſtrat, ſicut etiam cum eundem fratrem nominet Auguſtinum: nam presbyterum à presbytero fratrem appellari conſueuiſſe, Epiſcopum vero patrem, idem Paulinus eadem Epiſtola ad Auguſtinum data declarat, appellans Alipium Epiſcopum Tagaſtenſem communem patrem; cum tamen quod ad ætatem ſpectat; ambo eſſent æquales. Quod autem tunc ad ea reſcripſerit Auguſtinus iam creatus Epiſcopus, in eadem ipſe teſtatur Epiſtola h. Sed & ex his illud obſerua: cum enim hoc anno ipſa ad Auguſtinum Epiſtola Paulinus tradat ſe iam impleſſe quadrageſimum annum, ac proinde inchoaſſe quadrageſimum primum; plane inuenies eiuſdem prorſus ætatis ipſum cum Sancto Auguſtino fuiſſe, quem tempore, quo fuit creatus Epiſcopus, liquet fuiſſe ætatis annorum quadraginta vnius: id quidem ex deducta exacta ſuperius annorum ætatis eius ratione perſpicuè demonſtratur. hæc vero ad tempus inſinuandum ſatis ſufficiant.

f *Aug. ep. 34.*

g *Ap. Aug. ep. 31.*

h *Aug. ep. 34.*

LXXIV.

At quanti momenti res fuerit, tale de ſe ſpectaculum Vrbi & Orbi exhibuiſſe in ſæculi abdicatione Paulinũ, ex iis facile poteris intelligere, quæ S. Ambroſius eodem tempore ad Sabinum Placentinum Epiſcopum data ad iſtud ipſum ſignificandum Epiſtola, his verbis exordiens narrat i: *Paulinum ſplendore generis in partibus Aquitaniæ nulli ſecundum, venditis facultatibus tam ſuis, quam etiam coniugalibus, in hos ſe induiſſe cultus ad fidem comperi, vt ea in pauperes conferat, quæ redegit in pecuniam: & ipſe pauper ex diuite factus, tanquam de oneratus graui ſarcina, domui, patriæ, cognationi quoque vale dicat, quo impenſius Deo ſeruiat. Elegiſſe autem ſecretum affirmatur Nolanæ vrbis, vbi tumultum fugitans, æuum exigat. Matrona quoque virtuti ac ſtudio eius proxime accedit, neque à propoſito viri diſcrepat. Denique tranſcriptis in alterorum iura ſuis prædiis, virum ſequitur, & exiguo illic coniugis contenta ceſpite, ſolabitur ſe religionis & charitatis diuitiis. Sobole eis nulla, & ideo meritorum poſteritas deſiderata. Hæc vbi audierint proceres viri, quæ loquentur? Ex illa familia, illa proſapia, illa indole, tanta præditum eloquentia migraſſe à Senatu interceptam familiæ nobilis ſucceſſionem? ferri hoc non poſſe. Et cum ipſi capita & ſupercilia ſua radant, ſi quando Iſidis ſuſcipiunt ſacra: ſi forte Chriſtianus vir attentior ſacroſanctæ religioni veſtem mutauerit, indignum facinus appellant. Equidem doleo tantam eſſe in mendacio obſeruantiam, in veritate negligentiam, vt confundantur plerique attentiores ad ſacroſanctam religionem videri, non conſiderantes vocem dicentis* k: *Qui me confuſus fuerit coram hominibus, confundam & ego eum coram Patre meo, qui eſt in cælis, &c.* hæc ipſe: quibus plane vides Paulinum atq; Theraſiam habitum mutaſſe, cum vitam monaſticam vna pariter auſpicati ſunt. quam quidem innouationem merito idem Paulinus nouũ natale ſuum appellat, dum ſe

i *Ambroſ. ep. 58.*

DE CONVERSIONE PAVLINI ELOGIVM S. AMBROSII.

k *Luc. 9.*

hoc

hoc anno genitum ſecũdum interioris hominis renouationem, ſcriptis ad Auguſtinum literis profitetur.

LXXV. PAVLINVS QVO MODO AQVITANVS DICTVS.

Sed antequam de Paulino quæ ſunt reliqua proſequamur, elucidandus eſt locus Ambroſij, quo ait, *Paulinum in partibus Aquitaniæ nulli fuiſſe ſecundum*: ne quis ex his putet illum origine Aquitanum fuiſſe potius, quã Romanum, quem inter Senatores Romanos claruiſſe, & inter omnes nobilitate fuiſſe conſpicuum, idem affirmat, quod & Auſonius (vt dicetur) ſæpe confirmat. Quamobrem quod ipſe S. Ambroſius de Paulino dicat in partibus Aquitaniæ nulli fuiſſe ſecundum; ad ampliſſimum patrimoniũ, quod ille in Aquitania poſſideret, vbi & habitare ſæpe ſoleret, viſus eſt alludere voluiſſe ſecundum ea, quæ itidem Auſonius de ipſo Paulino ſcribit. Contingebat hoc tempore, ſicut olim, nobiles Romanorum in prouincijs longe ab Vrbe poſitis latifundia poſſidere; vt ſanctus Hieronymus *a* tradit de ſancta Paula, & Symmachus *b* ſuis teſtatur Epiſtolis in Mauritania Cæſarienſi plurima iugera poſſediſſe; itidemque de Pammachio ex S. Auguſtini *c* Epiſtola conſtat, quod & de aliis horum æqualibus affirmari poteſt, vt de Antiquioribus Romanorum dicere prætermittamus. Quod igitur in eadem prouincia Aquitania alij quoque Romani ciues latiſſima rura poſſiderent, ſed ab horum nemine ſuperaretur Paulinus; ea de cauſa Ambroſius de ipſo ait; in partibus Aquitaniæ in poſſeſſione agrorum nulli ſecundum fuiſſe.

a *Hierony. ep. 27.*
b *Symmach lib. 7. ep. 66.*
c *Auguſt. ep. 134.*

LXXVI. RESTITVITVR TEXTVS AMBROSII.

Hæc autem cum optimo iure dici poſſint: puto tamen vitio librariorum inuerſam eſſe periodum: nimirum, vt cum ibi apud Ambroſium ſic legitur: *Paulinum ſplendore generis in partibus Aquitaniæ nulli ſecundum, venditis facultatibus*, &c. ita ſit reſtituendum: *Paulinum ſplendore generis nulli ſecundum, in partibus Aquitaniæ venditis facultatibus*, &c. cui quidem lectioni fauet in primis, quod cum ipſe Ambroſius ampliſſimum Senatorem ſignificet fuiſſe Paulinum, familia nobiliſſima, ac Romana proſapia eademq; clariſſima natum prædicet: plane res tanta minuitur, imo penitus extenuatur, ſi ſecundum priorem lectionem legerimus eum ſplendore generis in partibus Aquitaniæ nulli fuiſſe ſecũdum; cum etſi primus inter nobiles illius regionis excelluiſſet, haud tamen comparandus fuiſſet cum aliquo Romanorum antiquæ familiæ; nec ſane dignus ſatis, vt de eo Gentiles Romæ Senatores talia tantaque quod ad generis nobilitatem ſpectat, iſta emphaſi prædicarent: *Ex illa familia, proſapia; illa indole, tanta eloquentia præditum, migraſſe à Senatu interceptam familiæ nobilis ſucceſſionem.* haud enim par eſt, iſta iactari de nobili Aquitano, qui & inter eius prouinciæ nobiles non primus eniteat, ſed reliquis coæquetur. Arridet inſuper poſteriori lectioni, quod idem Ambroſius inferius dicat, agrum Nolanum minimè ab eo fuiſſe diſtractum; ſicq; non omnes ab eo agros vẽditos fuiſſe, ſed duntaxat eos, quos ampliſſimos poſſidebat in partibus Aquitaniæ, voluerit demõſtraſſe: vel etſi cæteros omnes, excepto Nolano, vendiderit; Aquitanos tamen ſatis fuerit nominaſſe, qui omnium latiſſimi haberentur.

LXXVII PAVLINVS IDEMQVE CVM EO QVEM AVSONIVS CELEBRAT

Eſt inſuper, vt ex eiuſmodi S. Ambroſij de Paulino elogio illud pariter aſſequaris, non alium eſſe hunc Paulinum, qui in agro Aquitano prædia vẽdidit, & Nolanum ſeceſſum vna cum coniuge petijt, ab illo, ad quem extant complures Auſonij Galli viri Conſularis Epiſtolæ verſibus conſcriptæ: illum ipſum namque Paulinum Auſonij perneceſſarium ſæculo nuncium remiſiſſe, & cum coniuge idem vitæ inſtitutum ſuſcepiſſe, petijſſeque perfectioris vitæ gratia Nolanum agrum, ex verſibus ipſorum vltro citroque datis ſatis intelligi poſſe perſpicitur.

LXXVIII.

Patere, lector, amabo te, orationi de tanto viro oblectãri ſe, liberiores ad curſum habenas laxari, eiuſq; exordium vitæ repetere vſq; ad eiuſdem anno præſenti res geſtas: erit, vt tu quoq; magnam ex ijs capias voluptatem. Scimus Paulinos inter alios Senatores Chriſtianos in Vrbe celebres à Prudentio aduerſus Symmachum agente recenſeri his verſibus *d*:

d *Prud. aduerſ. Sym. lib. 1.*

Non Paulinorum, non Baſſorum dubitauit
Prompta fides dare ſe Chriſto, ſtirpemq; ſuperbam
Gentis patriciæ venturo attollere ſæclo. Præter hunc autem, de quo agimus, claruere Conſtantini temporibus Paulini duo, ſenior atq; iunior: quorum prior Conſulatum geſſit cum Iuliano, eo ipſo anno, quo Nicænum Concilium celebratum eſt, qui eſt Domini trecenteſimus vigeſimus quintus: poſterior vero poſt annos octo vna cum Optato itidem Conſulatum ordinarium eſt conſecutus. De maiori adhuc Ethnico eiuſmodi vetus reperitur inſcriptio *e*:

PAVLINI FIDELES.

HERCVLI. INVICTO
M. IVNIVS. CÆSONIVS. NICOMACHVS
ANICIVS. FAVSTVS. PAVLINVS

e *Recitat Panuin. in Faſt.*
PAVLINI SENIORES.

De minori autem, cum aurata ſtatua donatus eſt, eiuſmodi extat egregium monumentum *f*:

f *Deſcribit Smetius p. 70. n. 1. nec non Panuin. in Faſtis.*

ANICII. IVN.
ANICIO. PAVLINO. IVN. C. V.
PRO. COS. ASIÆ. ET. HELLESPONTI
CONSVLI. ORDINARIO. PRÆF. VRBI
VICE. SACRA. IVDICANTI. OB
MERITVM. NOBILITATIS. ELOQVII
IVSTITIÆ. ATQVE. CENSVRÆ. QVI
BVS. PRIVATIM. AC. PVBLICE.
CLARVS. EST. PETITV. POP. R
TESTIMONIO. SENATVS. IVDICIO
D. D. N. N. TRIVMPHATORIS. AVG.
CÆSARVMQ. FLORENTIVM
STATVAM. SECVNDAM. AVRO
SVPERFVSAM. LOCARI. SVMTV
PVBLICO. PLACVIT

Quod inter alios magiſtratus vna cum Præfectura Vrbana iunctum legis: VICE. SACRA. IVDICANTI. intelligere debes, quod ex quo Chriſtiani Principes titulum abiecere Pontificis Maximi, ius Pontificium ſacra iudicandi ad Vrbis Præfectos tranſtulere: quod & ex Symmachi litteris de iudicio exercendo ab ipſo Vrbis Præfecto aduerſus Veſtalem Primigeniam virginem lapſam, ſuperius dictum eſt.

LXXIX. PAVLINI ANICIANÆ FAMILIÆ.

Habes ex his pariter inſcriptionibus Paulinos itidem fuiſſe Anicianæ familiæ germen: à qua haud putamus noſtrum excludendum eſſe Paulinum, licet Pontius prænomine dictus ſit: ſicut nec excluditur ſenior Paulinus, qui Fauſtus ea inſcriptione nominatus inuenitur. Cæterum Prudentium, qui ſub Honorio aduerſus Symmachũ (vt diximus) duos illos libros ſcripſiſſe cognoſcitur, cum Paulinos celebrat, ad Paulinum, de quo agimus, cuius fama vigebat illuſtris, reſpectum potiſſimum habuiſſe, nulla penitus dubitatio eſſe debet. Fuiſſe pariter noſtrum Paulinum Melaniæ clariſſimæ fœminæ Conſularis affinem, ipſe ad Seuerum *g* de illa ſcribens affirmat. hæc de Paulini genere.

g *Paulin. ad Seu. ep. 10.*

LXXX. PAVLINVS BVRDIGALÆ NATVS.

Sed & celeberrimi viri cunabula quoque petamus. Burdigala fuit illi natale ſolum: pluribus namq; Romanis contigiſſe in prouinciis diuerſis occaſionibus naſci, multa exempla ſuppetunt, vt recens de Ambroſio, qui eſt natus in Galliis, cum parens eius in eis gereret Præfecturam. Burdigalæ igitur natus, ibi ab Auſonio Gallo illic publicè profitente rhetoricis atque poeticis inſtitutus eſt facultatibus, ab eodemque paternis frequentatus officiis, prout ex eiuſdem Auſonij ad ipſum datis litteris declaratur, ac primo cum verſibus illis eum voluit ſalutari *h*:

h *Auſon. ep. 20.*

Dic &, Valere, dic, Auere te iubet
Amicus & vicinus & fautor tuus,
Honoris auctor, altor ingenij tui:
Dic & Magiſter, dic Parens, dic omnia
Blanda atq; ſancta charitatis nomina. & alibi *i*:
—— Nec dedignare parentem
Adfari verbis. Ego ſum tuus altor, & ille
Præceptor primus, veterum largitor honorum,
Primus in Aonidum qui te collegia duxi. & Paulinus ad eum *k*:
Tibi diſciplinas, dignitatem, litteras,

i *Auſo. ep. 25*
PAVLINVS AB AVSONIO LITERIS EXCVLTVS.
k *Paul. ep. 39. apud Auſo. ep. 2.*

Lingua & toga, & fama decus,
Prouectus, altus, inſtitutus debeo,*
Patrone, præceptor, pater.

* auctus

LXXXI. At quod ait, à ſe Paulinum auctum honore, prouectumq; altius: ad illud ſpectare puto, quod Paulinus ab Auſonio bene inſtitutus, dignus euaſerit, cui magiſtratus ampliſſimi crederentur. Etenim fuiſſe ante Auſonium Paulinum inſignitum ordinario Conſulatu, his verſibus in Epiſtola *a* ad eum conſcripta declaraſſe viſus eſt:

a *Auſo. ep.* 2.

PAVLINVS CONSVL ORDINARIVS.

Quamquam & Faſtorum titulo prior, & tua Romæ
Præceſſit noſtrum ſella curulis ebur.
Et quæ iamdudum tibi palma poetica pollet,
Lemniſco ornata eſt, quod mea palma caret.
Longæua tantum ſuperamus honore ſenectæ, &c.

Quod de titulo Faſtorum ait, & ſubdit de ſella curuli Romæ cõſecuta: plane excluditur, quod de Faſtis municipalibus quis fortaſſe dicere potuiſſet, in illis Burdigalæ Paulinum ſcriptum, ibiq; primarios cõſecutum fuiſſe honores. Quamobrem hinc plane conſtat Conſulatum ordinarium ſignificare voluiſſe: nam ſuffecti Conſulatus nequaquam Faſtis annotabantur, ſecundum illud Prudentij *b*:

b *Prud. l.* 1. *cont. Sym.*

——Faſtorumq́, arce potiti
Annales proprio ſignarint nomine chartas,
Atq́, inter veteres cera numerentur & ære. & alibi *c*:
——Conſulibus dat condere Faſtos.

c *Idem l.* 2.

Conſulum enim ordinariorum tantum id honoris erat: nam quod ſpectat ad externos Cõſules allectos, vel ſuffectos; nequaquam eorum nominibus conſignabantur anni, verum ſub quibus Conſulibus Conſulatum geſſiſſent (vt idem ait Auſonius in gratiarum actione pro ſuo Conſulatu) quærendum erat.

Sed & quod alibi idem his verſibus ſcribit *d*:

d *Auſo. epi.* 24.

Paulinum Auſoniumq́, viros, quos ſacra Quirini
Purpura, & auratus trabeæ velauit amictus.

plane ſignificat eodem Conſulatu ordinario functũ eſſe Paulinum, quo Auſonius, ambos nimirum aurata trabea indutos eſſe: fuiſſe namq; auro textam trabeam Conſularem, idem ipſe Auſonius docet *e*:

e *Auſon. in Gratiar. actiõn pro ſuo Conſul.*

LXXXII. Sed quonam anno ante Auſonij Conſulatum Paulinus illum ipſum magiſtratum obierit, ignoratur: niſi dixerimus, quod cum omnes Faſtorum lateruli certis reperiãtur ſignati Conſulibus, vnus vero ex eis careat Cõſulum nota, adſcribaturque poſt Conſulatum Gratiani Auguſti & Equitij, par eſt exiſtimare Paulini Conſulis nomine atq; collegæ illum fuiſſe ſignatum. Hæc de Paulini Conſulatu ex Auſonio ipſo dicta ſunto, cui puto refragaturum neminem.

LXXXIII. PAVLINI PRÆFECTVRA VRBANA. Reperitur inſuper Paulinus geſſiſſe Præfecturam Vrbanam ſub Conſulatu Gratiani quinto & Theodoſij; ad eum enim duo *f* ſub iiſdem Conſulibus data habentur reſcripta: quem hunc ipſum, de quo agimus, fuiſſe Paulinum, facile inducimur, vt credamus. At qualia quantaque hæc? omnia tamen propter Chriſtum Paulinus miſſa fecit, ſicut & multo ſtudio antea quæſitas muſas: & licet pluribus prouocaretur ab Auſonio verſibus ſcriptis Epiſtolis, tacere nihilominus animo ſtatuit. Quamobrem ſuccenſuit in ipſum Auſonius: qui eum duabus inter ſcribendum ſugillaſſe viſus eſt notis, priori nempe illa, quod obſequeretur coniugi, quam eam ob cauſam, quod imperare videretur marito, appellat Tanaquilem, vt cum ait *g*:

f *l.* 4. & 3. *de ſcenic. C. Theod.*

g *Auſo. epi.* 23.

——Tanaquil tua neſciat iſtud. ex quibus conijcere licet, quã eximiæ ſanctitatis fœmina fuerit vxor Paulini Theraſia; cum ab Auſonio creditum ſit, ab ipſa Paulinũ ad ſanctiorem vitam excolendam fuiſſe perductum. Poſteriori vero illa nota Auſonius ſubinfenſus ſugillauit *h* Paulinum, quod atræ bilis morbo, quam Græci vocant melancholiam, velut alter Bellerophõtes laboraret, atq; propterea ſeceſſiſſet, muſasq; penitus abdicaſſet. Ita iſte, vt carnalis adhuc homo, neſciens, quæ ſunt ſpiritus, à melancholia inductæ inſaniæ tribuit ſublimem illam Chriſtianæ religionis Philoſophiam, quam Paulinus vna cum coniuge, diuino afflati ambo ſimul numine, arripuerant.

QVÆ AVSONIVS IN PAVLINVM.

h *Auſo. epi.* 25.

LXXXIIII. Sic quidem Auſonius in Paulinum, vt aſſolent hodie ſæculi ſectatores; qui cum vident aliquem adoleſcentem, ſpretis cum nobilitate diuitijs, caris ſuis, & domo paterna cum flore iuuentæ, ſelectum vitæ genus ſectari, mox illud olim in Chriſtum à ſuis dictum inclamant *i*: *Hic verſus eſt in furorem.* Quæ item in Paulino ſugillat Auſonius, eum nimirum Bellerophontis laboraſſe morbo, cum abdicato ſæculo arripuiſſet vitæ monaſticæ inſtitutum: eadem plane in omnes Chriſtianos monachos ſolita fuiſſe obiectari à Gentilibus, Rutilius & ipſe Ethnicus fidem facit, vbi hæc de inſulæ Capraiæ monachis:

QVÆ [illegible]

i *Marc.* 3.

Sic nimia bilis morbum aſſignauit Homerus
Bellerophonteis ſollicitudinibus.

At S. Paulinus, cum ad Auſonium reſcripſit, rogat, vt ab his abſtineat contumeliis; atq; poſt multa de initæ vitæ ratione hos habet verſus *k*:

k *Paul. ad Auſo. ep.* 2. *apud Auſon. ep.* 25.

Ne me igitur, venerande parens, his vt male verſum
Increpites ſtudiis: neq́, me vel coniuge carpas,
Vel mentis vitio. Non anxia Bellerophontis
Mens eſt: nec Tanaquil mihi, ſed Lucretia coniunx.

Sed & alia Epiſtola eleganti metro ſi a Paulinus, quod obiurgabat Auſonius, excuſat *l*:

l *Paul. ep.* 13. *apud Auſo. ep.* 2.

Quid abdicatas, in meam curam pater,
Redire Muſas præcipis?
Negant Camœnis, nec patent Apollini
Dicata Chriſto pectora. & paulo poſt:
Nunc alia mentem vis agit, maior Deus:
Aliosq́, mores poſtulat. & quæ ſequuntur.

Certe quidem muſis ſe abdicaſſe viſus eſt Paulinus; quas olim adeo luculenter excoluerat, vt in poeticis facultatibus ipſum egregium poetam ſuperaret Auſonium: quod liberaliter abſque inuidia idem ipſe Auſonius profitetur his verſibus *m*:

m *Auſo. ep.* 20.

Cedimus ingenio quantum præcellimus æuo.
Aſſurgit Muſæ noſtra Camœna tuæ.

Cæterum ablegauit (quod mirandum eſt) à ſe Paulinus terſas illas comptaſque muſas: retinuit vero ruſticam & incomptam atque raucisonam, quæ ſatis viſa ad laudes Deo canendas, qui cordis potius, quam chordarum numeris delectatur, & magis fide, quam fidibus collaudatur:

LXXXV. AVSONIVS CHRISTIANVS. Quod vero ad ipſum Auſoniũ ſpectat, illud non prætereat, fuiſſe ipſum quidem Chriſti cultorem: quod pluribus declaratur carminibus, quibus vel diuinum numen deprecatur, vel Paſchalia feſta celebrat, imo qui & à tenellis vnguiculis à Chriſtianis ſacris virginibus ſuis materteris educatus eſt, par eſt credere imbutum fuiſſe ab eis etiam pietate; fuerunt enim hæ, Æmilia, Hilaria, & Iulia Cataphronia; quas dum celebrat *n* Epigrammatibus, teſtatur eas virgines Deo deuotas in ſancta conſenuiſſe virginitate. Cæterum negari non põt eundem Auſonium tum de diis, tum de amatoriis rebus quãplurima cecíniſſe, ob eamq; cauſam viſum eſſe nonnullis potius Gentilem, quam Chriſtianum hominem. At de Auſonio ſatis. redeamus ad Paulinum.

n *Auſon. in Parent. epigr.* 5 & 26.

LXXXVI. Vbinam autem, quove tempore, & à quo Paulinus baptizatus, atq; inſuper quando presbyteratu initiatus fuerit, ſatis ipſe docet Epiſtola ſequenti anno ad Alipium data, in qua hæc habentur *o*: *Quod enim*, inquit, *indicaſti iam de humilitatis noſtræ nomine apud Mediolanum te didiciſſe, cum illic initiareris: fateor curioſius me velle condiſcere, vt ex omni parte te nouerim, quo magis gratuler, ſi à ſuſcipiendo mihi patre noſtro Ambroſio, vel ad fidem inuitatus es, vel ad Sacerdotium conſecratus, vt eundem ambo videamur habere auctorem. Nam ego etſi à Delphino Burdigalæ baptizatus; à Lampio apud Barcinonam in Hiſpania, per vim inflammatæ ſubito plebis ſacratus ſim: tamen Ambroſii ſemper & dilectione ad fidem nutritus ſum, & nunc in Sacerdotij ordine confoueor. Deniq́, ſuo me clero vendicare voluit, vt etſi diuerſis locis degam, ipſius presbyter cenſear.* hæc de ſe ipſe: qui & ad Seuerum ſcribens *p*: *Nos modo*, ait, *in Barcinonenſi (vt antea ſcripſeram) ciuitate conſiſtimus. Poſt illas litteras, quibus reſcripſiſti, die Domini quo naſci carne dignatus eſt, re-*

o *Apud Auguſt. epiſt.* 35.

PAVLINI VITA [illegible]

p *Paulin. ep.* 6.

PAVLINVS QVOMODO COACTVS ORDINARI PRESBYTER.

eſt, repentina (vt ipſe teſtis eſt) vi multitudinis, ſed credo ipſius ordinatione correptus, & presbyteratu initiatus ſum (fateor) inuitus, non faſtidio loci: nam teſtor ipſum, quia & ab æditui nomine & officio optaui ſacram incipere ſeruitutem: ſed vt alio deſtinatus, alibi (vt ſcis) mente compoſitus & fixus, nouum inſperatumq́; placitum diuinæ voluntatis expaui. ita Paulinus.

LXXXVII.

Quanti autem ponderis æſtimarit munus presbyteratus, quem acceperat, ipſum audi, cum addit: *Data igitur ceruice in iugum Chriſti, video maiora me meritis & ſenſibus opera tractare, iamq́; arcanis & penetralibus Dei ſummi receptum & inſertum communicare cœleſtia, & Deo propius admotum in ſpiritu ipſo Chriſti & corpore & ſplendore verſari. Vix adhuc intellectum ſacræ molis capio mentis anguſtiis, & onus muneris mei conſcius infirmitatis horreſco. Sed is, qui ſapientiam paruulis dedit, & ex ore infantium atque lactentium perfecit laudem ſibi, potens eſt in me etiam opus ſuum perficere, & munus ornare, vt ſe dignum faciat, quem ab indigno vocauit. Scito tamen, voti communis, eodem Domino præſtante, ſaluam eſſe rationem. Nam ea conditione in Barcinonenſi Eccleſia conſecrari adductus ſum, vt ipſi Eccleſiæ non alligarer: in Sacerdotium tantum Domini, non etiam in locum Eccleſiæ dedicatus.* hæc ad Seuerum idem Paulinus, cum diſceſſionem pararet iam cum ipſo Seuero condictam, anhelans ad Nolanum ſeceſſum: quod iam conſiſtens in Hiſpania mente conceperat, memor admirandi Felicis, qui ibi colitur, martyris; quem longe poſitus precibus frequentabat, apud quem reſidere, eidemque iugiter deſeruire ſtatuerat. Tradit hæc quidem ipſe in primo eiuſdem S. Felicis Natali, quod dum anno ſuperiori in Hiſpania ageret, iam propediem diſceſſurus, his verſibus cecinit a:

DE NOLANOS. PAVLINI RECESSV.

a Paulin. in Natal. 1. S. Felicis.

Pande vias faciles, da currere mollibus vndis,
Et famulis famulos à puppi ſuggere ventos,
Inq́; tuo placidus nobis ſit limine portus:
Illic dulce iugum, leue onus, blandumq́; feremus
Seruitium ſub te Domino. Etſi iuſtus iniquis
Non egeas ſeruis, tamen & patiere & amabis
Qualeſcunq́; tibi, Chriſto donante, dicatos:
Et foribus ſeruire tuis, tua limina mane
Munditie curare fines, & nocte viciſſim
Excubiis ſeruare piis, & munere in iſto
Claudere promeritam defeſſo corpore vitam.

PAVLINVS CVPIDVS S. FELICIS.

hæc ipſe cum adhuc in Hiſpania verſaretur, animo tamen Nolam, ædeſque S. Felicis tenens, quem ante recedens ab Italia inuiſerat, ſuaque ei vota dicarat: licet per multa annorum ſpacia abeſſe contigerit: numquam tamen eius obliuio ipſum tenuit, prout idem ipſe in ſecundo Natali refert, dum ait:

—— tua tempore longo
Luſtra cucurrerunt, ex quo ſolemnibus iſtis
Coram vota tibi, coram mea corda dicaui.

ſed diſplicuit Auſonio longa iſta in Hiſpanijs mora Paulini, prout Epiſtola ad eum ſcripta teſtatus eſt.

LXXXVIII. REDITVS PAVLINI IN ITALIAM.

Recedenti vero ex Hiſpanijs iam creato presbytero, contigit in itinere conferre ſe Mediolanum, inuiſereque S. Ambroſium, à quo cooptatus eſt in clerum Mediolanenſis Eccleſiæ (vt ſuperius diximus) eo fortaſſe animo, quod poſt ſe eum cuperet habere in cathedra ſucceſſorem: cum more maiorum de gremio eligi Epiſcopi conſueſcerent. Mediolano aũt recedens Paulinus, patrium ſolum repetens Romam ſe contulit: vbi antequam Nolanum ſeceſſum, quem diu concupierat, feſtinus aditet, ſarcinam rerum temporalium, qua ſentiret ſe grauatum, deponeret; ſicque omni ſolutus vinculo, ad optatam requiem, animique tranquillitatem columbæ alis protinus conuolaret. Sed quid Romæ paſſus ſit, ex ipſo audiamus, qui in Epiſtola, quam ſequenti anno (vt ex ipſius teſtificatione apparet) ſcripſit ad Seuerum Sulpitium, cum iam annum Nolæ egiſſet, dum eum hortabatur, vt veniret ad Sancti Felicis, hæc habet b: *Multa ſunt, quæ ad nos inuitare te, & de patria debeant ſeuocare: præ cæteris amor pacis & fuga zeli, qui maxime conſpectu aut vicinia æmulæ conuerſationis accenditur. Denique à nobis Romæ zelotyporum incendia clericorum longinquitas Vrbis extinguit; & omnis illic iniquitas obſtruit os ſuum: quia per abſentiam inde noſtram, quaſi ſubducto fomite, ſegnis odiorum flamma frigeſcit; nec in vocem audet erumpere, licet dentibus frendat inuidia, dum iniquitatis ſuæ conſcia ipſa ſe erubeſcit, nec in promptu habet, vbi faces liuidæ mentis accendat. Pax tamen Dei, quæ præcellit omnem ſenſum, abundat in cordibus plurimorum, & opus Dei Saluatoris in nobis Campania tota veneratur. Romæ quoq́; pauci, etiam in clero ipſo, à quo ſolo videmur ſcandalizari, morſu inuidiæ commouentur. Sed Domino gratias, qui & mihi miſerrimo peccatori ſuo dedit dicere: Quoniam oderunt me gratis* c:

b Paulin. ep. 1.

PATITVR INVIDIAM PAVLINVS ROMÆ.

c Pſal. 34.

LXXXIX.

d Pſal. 68.

PAVLINI IVSTÆ QVERELÆ.

Quod tamen ad me pertinet: cum d *ipſis quoque, qui oderunt pacem meam, mente pacificus ſum: ſi quis enim vult contentioſus eſſe, hoc noſtra conſuetudo non recipit. Horum tamen ipſorum, qui nos odiſſe, & à conſortio ſanctitatis ſuæ ſegregare dicuntur, vix ad nos tenuis fama perlabitur; & ab auribus noſtris ſpinarum ſæpe monitis, vt aura frigida; vel importunum vacui culicis murmur excluditur. Sed plenius indicare poterunt conſerui noſtri, pueri tui, quantum nobis gratia Dominica detrimentum faciat Vrbici Papæ ſuperba diſcretio: qui paucis ipſis diebus, quibus interfuere, viderunt, quam aſſidua nos, quam ſedula ſolicitorum fratrum monachorum, Antiſtitum, clericorum, atque etiam ipſorum ſæpe ſæcularium officia toto illo noſtro ægritudinis tempore celebrauerint: quod apud vnanimitatem tuam, de Dominica tamen gratia, cuius hoc quoq́; opus & munus eſt, gloriari licet. Nemo propemodum in tota Campania Epiſcoporum, non viſitare nos, fas exiſtimauit ſibi: & quos infirmitas vel neceſſitas aliqua detinuerat, miſſis vice ſua clericis & litteris aſſuerunt. Afri quoque ad nos Epiſcopi reuiſendos, prima æſtate miſerunt.* hæc hactenus ipſe: ex quibus primo videas, poſt legationem Africanorum Epiſcoporum, quam ſequenti anno contigiſſe dicemus, has datas eſſe ad Seuerum à Paulino (vt nuper diximus) litteras.

XC. PAVLINVS QVÆ À SIRICIO ROMÆ PASSVS.

Iam puto, ſentis, lector, quem Paulinus per Vrbicum Papam intelligat: non alium quidem, quam qui tunc Romanæ præerat Eccleſiæ Pontif. ipſum Siricium, quem infenſum abſq; cauſa aliqua, vt ait, pati coactus fuerit. Accidit plane, S. Paulinum iuſte conqueri de Siricio Papa, atque alijs nonnullis Romanæ Eccleſiæ clericis, de quibus etiam cõqueſtum vidimus Sanctum Hieronymum, quod ſæpe ſuperius diximus. Vt plane acciderit hac ex parte male audire Siricium, quod aduerſus adeo inſignes ſanctitate & doctrina viros vbiq; ſpectatos fuerit commotus: Sed quanam cauſa? Num quod non receperit ipſum inter clericos in Eccleſia, quem ab alio ordinatum eſſe ſciebat: idq; ſit, quod idem Paulinus ait: *Vrbici Papæ ſuperba diſcretio?* Vel fortaſſe ideo Siricius illi ſuccenſuit, quod ordinatus ſtatim fuerit ex laico presbyter: quod ne fieret à quouis Epiſcopo, idem Siricius data Epiſtola ad Orthodoxos, adhibita conteſtatione admonuiſſet? At hoc crimen fuit, in Epiſcopum Barcinonenſem Lampiũ culpa reijciẽda fuit: Paulinus enim (vt ipſe ſæpe teſtatur) vim paſſus eſt. Sed & in tanto viro veniale hoc, ſicut in Ambroſio & alijs, qui non ad presbyteratum tantum, verum etiam ad Epiſcopatum ex laicis catechumenis initiati prouecti ſunt. Verum cũ hęc omnia, quæ paſſus eſt Romæ Paulinus, idem ipſe liuori tantũ adſcribat & inuidiæ: illud opinandi haud leuem affert occaſionem; nimirum quod aduentente ipſo Paulino Romam poſt tam longũ ſpacium temporis, omnium oculi in ipſum conuerſi fuerint, obſtupeſcentium præ miraculo, cum viderent Cõſularem virum presbyterum factum, mox in monachum transformandũ, celebri concurſu tum ciuium, tum etiam exterorum frequentatum officijs: etenim eius fama illis veluti quodã claſſico excitatis, factus eſt ad eum inuiſendum frequens vndiq; concurſus non Romanorum duntaxat ciuium, ſed & peregrinorum Antiſtitum, ex partibus etiam tranſmarinis properantium, nec priuato tantũ munere, ſed etiam publicarum functione legationum. Hæc, inquam, tot tantaq; nonnullorum mouerunt inuidiã (vt ait) liuorẽ induxerunt, excitauerunt & iram. Cum ille pacis fili⁹, ſic male affectis animis nullo opportuniori remedio (vt ipſe addit) occurrendũ putauit, quam maturata ab Vrbe diſceſſione: q; & faciendum Seuero propoſuit, qui tunc in patria iiſdem inuidiæ ſtimulis vexabatur.

XCI. QVI ROMÆ PAVLINVM COLVERINT.

Cæterum qui de aliquibus ipſe Paulinus iuſte cõqueſtus eſt, nonnullorum quoq; Vrbis clericorum commendat exhibita erga ſe charitatis officia; inter quos fuiſſe Anaſtaſium Romanæ Eccleſiæ tunc presbyterum, poſtea vero Pontificem, non dubium eſt: coluiſſe hunc Paulinũ, eius teſtificatione dicemus: iſtud ipſum quoque feciſſe Domnionem inſignem virum illum, cuius eſt frequens memoria in litteris ad eum ſcriptis à S. Hieronymo: Paulinum, enim eo vſum fuiſſe familiariſſimè, ipſe teſtatur Epiſtola ad Alipium; appellatq; ipſum, virum ſanctiſſimũ atq; parentem *a*. Alios itidem eiuſdem ſtudij Chriſtiana charitate complexos eſſe Paulinum, Pammachiumq; & illi ſimiles fuiſſe Paulino, quis dubitat? Conſuluit autẽ ſibi & illis ipſe prudẽs, inſtar Iacob, abſentia, quantocyus potuit in agrum Nolanum ſe conferens, vbi in obſequio Martyris, magnæ turris ædificandæ ſolida ſupra firmam petram iaceret fundamenta: quod fecit perfecitq; feliciter opus, hoc anno inchoatum in abdicatione ampliſſimarum diuitiarum.

a Paul. ep. 35 apud Aug. tom. 2.

XCII. Cum has erogaret in pauperes, ex eis illam ſubduxit partẽ, qua erigeret Fundanam baſilicam; de qua conſtruenda, ſcribens ad Seuerum, ſic animi ſui conſiliũ aperit *b*: *Fundis nomen oppido eſt: quod æquè familiare mihi fuit, dum maneret poſſeſſio, quã illuc viſitatiorem habui. Itaq; vel ad pignus quaſi ciuica charitatis, vel ad memoriam præteriti patrimonij, baſilicam dare in ipſo oppido, quoniam & indigebat, ruinoſam & paruam habens, voti fuit. Propterea & hos verſiculos adijciendos putaui, quos illi in hoc oppido dedicandæ baſilicæ parauimus. Nam adhuc in opere eſt, ſed propitio Deo dedicationi propinqua. quod tamen ea mihi maximè ratio perſuaſit, quia & in huius abſide deſignatam picturam meus Victor adamauit, & portare tibi voluit, ſi fortè & vnam de duabus elegeris in hac recentiore tua pingere, in qua æquè abſidem factam indicauit*, &c. ſubdit carmina, quibus qualis eſſet pictura illa, deſcribitur, nosq; alibi ad oſtendẽdum antiquum vſum pingendi ſacras in Eccleſia imagines recenſuimus.

b Paul. epi. 12.

DE FVNDANA BASILICA.

XCIII. RELIQVIÆ MARTYRŨ IN ECCLESIA COLLOCATÆ.

Sed & de ſacris ſanctorum martyrum collocatis ibi reliquijs hæc in eadem Epiſtola: *Verum hanc quoque baſilicam de benedictis apoſtolorum & martyrum reliquijs ſacri cineris, in nomine Chriſti ſanctorum ſancti, & martyrum martyris, & dominorum Domini conſecrabunt: ipſe enim teſtatus eſt ſe vicißim confeſſorum ſuorum confeſſorem futurum.* Vides, lector, priſtinum vſum; erectam nempe baſilicam, ornatam ſacris imaginibus dedicari ſolemniter ſolitam, ſed non ſine reliquijs ſanctorum martyrum. Putas ne tu (dic liberè) eſſe ſanctiores Paulino recentiores apoſtatas, qui iſta contemnunt; vt hos potius ſequaris, quam ipſum, quem cum Vrbe pariter admiratus eſt Orbis, ac ſancti Patres, qui tunc claruere, ſummis laudum præconijs celebrarunt, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, ac deinde Gregorius, vt de alijs inferioris ordinis dicere prætermittamus? Inhærebo ergo volens libensq; Paulino: vtinam & merear vitæ moribus ſublimi ipſius Chriſtianæ Philoſophiæ proximus cultor accedere. Tu ſi aliter ſentis, tibi ſapias: quale cuiusq; opus fuerit, ignis probabit. Sed quænam ibidem ab ipſo fuerint ſacræ reliquiæ collocatæ, his ipſe verſibus explicat:

RELIQVIÆ POSITÆ IN FVNDANA BASILICA.

Ecce ſub accenſis altaribus oſſa piorum
Regia purpureo marmore cruſta tegit.
Hic & Apoſtolicas præſentat gratia vires
Magnis in paruo puluere pignoribus.
Hic pater Andreas, & magno nomine Lucas;
Martyr & illuſtris ſanguine Nazarius,
Quosq; ſuo Deus Ambroſio poſt longa reuelat
Sæcula: Protaſium cum patre Geruaſio.
Hic ſimul vna pium complectitur arcula cœtum,
Et capit exiguo nomina tanta ſinu.

Reliquias autem iſtas haud pridẽ inuentas ab Ambroſio, ab eodem accepit omnes, præter Andreæ atque Lucæ, quorum corpora inuenta & tranſlata vidimus ab Achaia Conſtantinopolim ſub Conſtantio in baſilicam Apoſtolorum.

XCIV. Quam vero arduum arripuerit in agro Nolano viuẽdi genus (ne quis putet eum ruri agentem vitam duxiſſe lautam & otioſam) Epiſtolæ ipſius ad Seuerũ conſcriptæ ſignificant *c*. Fuiſſe quidẽ profeſſos tum Paulinum, tum Theraſiam coniugem vitam monaſticã, S. Hieronymus Epiſtola ad eundem Paulinum poſtea ſcripta expreſſe teſtatur: quod enim quæ inhærebat ei coniux ſeorſum vitã monaſticam agens, vſu coniugij iam deſinerat eſſe vxor, idem S. Hieronymus eam ſororem, nõ autem coniugem ipſius appellat *d*. Vt autem ambo renunciantes ſæculo, & mutato habitu, abdicatis diuitijs, profeſſi vitam monaſticam, agrum Nolanum elegerint: id ex ſententia videtur S. Hieronymi factum eſſe. etenim cum idem Paulinus litteris eundem conſuluiſſet de loco, num expediret, vt id genus vitæ Hieroſolymis excolerent: tunc idem S. Hieronymus eam de inſtitutione monaſtica ad Paulinum ipſum dedit Epiſtolam, qua reuocans à propoſito Hieroſolymam veniendi, hortatus eſt potius, vt ab vrbibus remotum locum diligerent ad habitandum. Ipſam quidem Epiſtolam ſcriptam eſſe, antequã Paulinus agrum Nolanum peteret, multa ſunt, quæ indicant: immo datam præſenti anno fuiſſe, ex eo quoque poſſumus intelligere, dum de Vigilantio hæc habet in fine: *Sanctum Vigilantium presbyterum qua auiditate ſuſceperim, melius eſt, vt ipſius verbis, quam meis diſcas litteris: qui cur tam cito à nobis profectus ſit & nos reliquerit, non poſſum dicere, ne lædere quempiam videar*, &c. Porro ipſum Vigilantium, qui adhuc ſub habitu ſancto latebat inter Catholicos, Hieroſolymis fuiſſe hoc anno menſe Septembris, tempore immenſi illius terræmotus, eiuſdem Hieronymi auctoritate ſuo loco nuper dictum eſt. Putamus quidem nebulonem iſtum bis hypocritam ſecutum eſſe Paulinum ex Hiſpanijs Romã redeuntem, eundemque ab ipſo acceptis litteris ad Sanctum Hieronymum profectum eſſe Hieroſolymam: qui ex parte aliqua detexiſſe viſus eſt non rectam praui hominis mentem quam ob cauſam eum non ferens Vigilantius, cito receſſit, inimicus illi redditus, quem & ſcriptis (vt ſuo loco dicemus) exagitauit; cum poſtea opportuno tempore, quod coquebat in ſtomacho, in necem aliorum virus euomuit. At de Vigilantio modo hactenus.

VITÆ INSTITVTVM PAVLINI IN AGRO NOLANO.

c Paul. ep. propè fin. & ep. 7 & 14.

d Hieron. ep. 13.

XCV. Quod ad Paulinũ ſpectat: longè alius ille eſt Paulinus, ad quem ſcribit S. Hieronymus Epiſtolam CIII. de libris diuinæ Scripturæ, ab hoc, de quo agitur, ad quem extare diximus Epiſtolam eiuſdem Hieronymi decimamtertiã de inſtitutione monachi: ſiquidem illum hortatur ipſe Hieronymus Hieroſolymam proficiſci; hunc autem à propoſito procul reuocat. Nec eſt, quod quis dicere poſſit, euenire potuiſſe, vt quem aliquando ad profectionem hortatus eſt, poſtea noua adueniente cauſa eundem reuocet: nam ſi ad vnum eundemq; eas quis velit datas fuiſſe Epiſtolas, in earum poſteriori neceſſario habẽda mentio prioris erat, imo & ratio reddenda, cur contraria ſuperioribus ſcriberet. Sed ſunt & alia, quæ eoſdẽ inter ſe Paulinos diſcriminant. At de his hactenus: continget enim inferius quinto tomo de eodem Paulino Nolano Epiſcopo ſæpe mentionem haberi.

XCXI. SEVERI SVLPITII DIGNVM EXEMPLŨ.

Accidit eodem ferme tempore aliud Paulino perſimile exemplum edi à Seuero Sulpitio Romano ciue, viro illuſtri in Galliis agente, & monaſticum vitæ genus arripiente: dignum plane memoria laudeq; ſumma conſilium; de quo ad ipſum ſcribens, ita Paulinus *e*, cum ſua iam extenuaſſet ſummiſſo animo: Tu, inquit, *frater dilectiſſime, ad Dominum miraculo maiore conuerſus es quia ætate florentior, laudibus abundantior, oneribus patrimonij grauior, ſubſtantia facultatum non egentior, & in ipſo adhuc mundi theatro, id eſt, fori celebritate diuerſans, & facundi nominis palmam tenens, repentino impetu diſcuſſiſti ſeruile peccati iugum, & lethalia carnis & ſanguinis vincula rupiſti. Neq; te diuitiæ de matrimonio familiæ Conſularis aggeſtæ, neq; poſt coniugium peccandi licentia, & celebritas mentæ ab anguſto ſalutis introitu & arduo itinere virtutis in molle illam & ſpacioſam multorum viam reuocare potuerunt*, &c. Inhæſit Seuerus S. Martino, cuius monitis & exemplis nutriebatur in fide: ſic vero ſe abdicauit à ſæculo, vt filios in ſanctitate educaret, prout idem Paulinus alia ad eum Epiſtola ſcripta teſtatur *f*.

e Paul. ad Seuer. ep. 1.

f Paul. ep. 5.

XCVII. Sed & Tetradij viri clariſſimi admiratione digna fuit conuerſio: hic primum ethnicus, quanto faſtu tumidus eſſet, ex Auſonij ad eum verſibus accipe, quibus ait a:

a Auſon. ep. 15. — TETRADII CLARISSIMI VIRI CONVERSIO.

Cur me ſupino pectoris faſtu tumens
Spernis poetam Conſulem?
Tuiq; amantem, teq; mirantem, &c.

Quomodo autem hic opera S. Martini ad Chriſtianam fidem ſectandã conuerſus ſit; Seuerus, de quo nunc egimus, in rebus geſtis S. Martini ita deſcribit b: *Eodem tempore, Tetradij cuiuſdam Proconſularis viri ſeruus dæmonio correptus, dolendo exitu cruciabatur. Rogatus ergo Martinus, vt ei manum imponeret, deduci eum ad ſe iubet. Sed nequam ſpiritus nullo proferri modo ex cella, in qua erat, potuit: ita in aduenientes rabidis dentibus ſæuiebat. Tum Tetradius ad genua beati viri aduoluitur, orans; vt ad domum, in qua dæmoniacus habebatur, ipſe deſcenderet. Tum vero Martinus negare ſe profani & Gentilis domum adire poſſe: nam Tetradius eodem tempore adhuc Gentilitatis errore implicitus tenebatur. Spondet ſe igitur, ſi de puero dæmon fuiſſet exactus, Chriſtianum fore. Ita Martinus, impoſita manu puero, immundum ab eo ſpiritum eiecit. Quo viſo, Tetradius in Dominum Ieſum credidit, ſtatimq; catechumenus factus, nec multo poſt baptizatus eſt, ſemperq; Martinum ſalutis ſuæ auctorem miro coluit affectu.* hæc de Tetradio Seuerus.

b Seuer. in vit. S. Martini c. 16.

XCVIII. Claruiſſe autem in Gallia his ipſis temporibus præter S. Martinum alios complures inſignes ſanctitate Epiſcopos, idem qui ſupra Paulinus teſtatus eſt: cum Epiſtolæ, quæ deſideratur, fragmentum à Gregorio ſuæ intextum habetur hiſtoriæ his verbis c: *Si enim hos videas dignos Domino Sacerdotes, vel Exuperium Toloſæ, vel Simplicium Viennæ, vel Amandum Burdigalæ, vel Diogenianum Albiæ, vel Dynamium Engoliſmæ, vel Venerandum Aruernis, vel Alithium Cadurcis, vel nunc Pagatium Petrogorijs (vtcumque ſe habent huius ſæculi mala) videbis profecto digniſſimos totius fidei religionisq; cuſtodes.* hæc ipſe de ijs, quos inuiſiſſe, nouiſſe, conſuetudinemq; cum ijſdem habuiſſe in longa illa ac diutina ſua peregrinatione putamus. His addendus eſt S. Mauritius Epiſcopus Andegauenſis à S. Ambroſio lector ordinatus, & à S. Martino monaſtica inſtitutione excultus & presbyter conſecratus, ac deinde inuitus ordinatus Epiſcopus, cuius mirifica Acta d adhuc extant. At de his modo hactenus.

c Greg. Tur. hiſt. Franc. li. 2. c. 13. — EPISCOPI QVI IN GALLIIS CLARVERE.

d Apud Sur. to. 5. die 13. Septembr.

XCIX. Corollarium vero rebus geſtis anni huius addamus ex Sozomeno, qui ad finem Imperij Theodoſij, in quo verſamur, de ſanctiſſimo viro Donato Epiſcopo in Epiro hæc habet e: *Hac memoria multi multis in locis per orbem terrarum inter Epiſcopos præclari extiterunt: vt Donatus Enoreæ Epiri, quem & alia multa mirabilia feciſſe teſtantur indigenæ, & illud maximè, quod in draconis interfectione præſtitit, qui in Chamægephyris, quas vocant, ad viam regiam luſtrum habebat, & oues & capras & boues & equos, necnon & homines & alia rapiebat. Neque enim ille vel gladium, vel haſtam ferens, vel aliud aliquod telum habens, hanc belluam adortus eſt. ſed cum illa eum aduentantem ſenſiſſet, & caput velut impetum factura exeruiſſet; ſignum Crucis aduerſus ipſam aeri digito inſcripſit, & illi in faciem expuit. Illa ſputo in os accepto, ſtatim concidit; ac mortua iacens, amplitudine non minor apparuit ijs ſerpentibus, qui viſuntur apud Indos. Siquidem (vt ego quidem accepi) octo iugis in proximum campum extractam indigenæ combuſſerunt, ne putrefacta aerem inquinaret, & morbos peſtilentes gigneret. Donato huic ſepulchrum eſt inſigne templum ab ipſo denominatum: prope quod etiam fons eſt aquis vberrimis ſcaturiens, quem, cum antea nõ eſſet, Deus illius precibus exoratus edidit: erat enim is locus prorſus aridus. Nam cum aliquando ex itinere huc adueniſſet, fertur ſodalibus eius aquæ defectu laborantibus, effoſſa manibus terra oraſſe, & ſimul ad votum aquam vberem ſcaturiiſſe, & ab eo tempore defeciſſe numquam.* hæc Sozomenus, qui & ſubdit de Theotimo, Epiphanio, & aliis, de quibus nos alibi opportunius dicturi ſumus quinto Annal. tomo.

e Sozo. li. 7. c. 15. — DE S. DONATO EPISC.

* * *

IESV CHRISTI
Annus 395.

SIRICI PAP. Annus 11. — THEODOSII IMP. Annus 17.

I. CHRISTI annus trecenteſimus nonageſimus quintus duorum germanorum fratrum Conſulatu, Olybrij atq; Probini, Faſtis adſcribitur: in quorum Conſulatus auſpicijs Claudianus carmen panegyricum cecinit, vbi hæc inter alia f:

f Claudian. carm. de Conſul. Olyb. & Probini. — CONSVLATVS DVORVM FRATRVM.

Iam noua germanis veſtigia torqueat annus
Conſulibus, lætiq; petant exordia menſes.
&c ad finem:
Omni nobilior luſtro tibi gloria ſoli
Contigit: exactum numquam memorata per æuum,
Germanos habuiſſe duces. idque meritis patris Probi de Imperio Romano optime meriti conſecutos eſſe fratres adoleſcentes, idem pluribus tradit, natoſque eſſe illos ex Probo & Proba parentibus cõfirmat. Coluit ambos hos adoleſcentes Symmachus, quos & frequẽtare officiis conatum eſſe, Epiſtolæ ipſius ad vtroſque ſimul ſcriptæ teſtantur g.

g Symmach li. 5. e. 65. 66. 67. 68. 69.

II. At præſtat hic, antequã anni huius res geſtas attingamus, Aniciorũ, Proborum, & Olybriorum vetera monumenta hinc inde non ſine magno labore collecta proferre: nam q. Chriſtiani fuerint, & magni quidem nominis, celebratiq; pariter magna laude à maioribus noſtris Sanctis Patribus; plurimum plane conferet ad eorum, quæ ijdem de his ſcripſere elucidationem, vetera de ijſdem monumenta deſcribere. Libenter patere, lector, in his aliquantulum detineri. Si enim conſideres è Perſide ſapientes veniſſe viros (quod ſuperius dictum eſt ex Paulino in rebus geſtis S. Ambroſij) vt Romæ Probi ſpectarent amplitudinem: auidiori ſane animo noſtrum hunc laborem accipies. Quod n. iam ad calcem tomum perduximus, liceat in his aliquantulum ſpatiari, non tamen inaniter & otioſe, ſed operoſe ac pariter fructuoſe. Quod igitur ad hæc in primis ſpectat: accipe, quæ Prudentius his verſibus cecinit h de Anicio, ex quo Probi, atq; Olybrij:

ANICII PROBI ET OLYBRII CLARISSIMI CHRISTIANI.

h Prud. ad uerſ. Sym. lib. 1.

Fertur enim ante alios generoſus Anicius vrbis
Illuſtraſſe caput: ſic ſe Roma inclyta iactat,
Quin & Olybriaci generiq; & nominis hæres,
Adiectus faſtis, palmata inſignis ab aula,
Martyris ante fores Bruti ſubmittere faſces
Ambit, & Auſoniam Chriſto inclinare ſecurim. Ad hos item ipſos pertinet, quod S. Hieronymus i ait: *Nunc mihi Proborum & Olybriorum clara repetenda ſunt nomina, & illuſtris Anicij ſanguinis genus, in quo aut nullus, aut rarus eſt, qui non meruerit Conſulatum: aut proferendus Olybrius virginis noſtræ pater, quem immatura morte ſubtractum Roma congemuit.* eadem de frequentibus in ea familia Conſulatibus Claudianus habet conſentientia Hieronymo: his verſibus k:

i Hierony. ep. 8.

k Claudia. carm. de Conſul. Olyb. & Probini.

—— quemcunque requiris
Hac de ſtirpe virum, certum eſt de Conſule naſci.
Per faſces numerantur aui, ſemperq; renata
Nobilitate virent, & prolem fata ſequuntur,
Continuum ſimili ſeruantia lege tenorem.
Nec quiſquam procerum tentat, licet ære vetuſto
Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,
Se iactare parem. His generatim dictis, iam reliqua proſequamur.

III. At primum quod ſpectat ad horũ germanorum Conſulum parentes, inde vero quæ ad filios pertinent, dicenda ſunt. Meminit de Probo frequenter Ammianus, eiusq; nobiliſſimi magiſtratus Præfecturæ Prætorij ſæpius iteratæ, necnon Auſonius, Symmachus & alij. Huius in Vrbe ſummum ſplendorem Paulinus in Ambroſij Vita deſcribit, noſq; ſuperius meminimus. Geſſit hic Conſulatum vna cum Gratiano anno Domini trecenteſimo ſeptuageſimo primo: delegaſſeq; eundem hunc Probum diximus

DE ANICIO PROBO.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN